

Omslag: Andre Klijsen

288 Met de Wet Verevening Pensioenrechten bij Scheiding is in 1995 de **verdeling van pensioenaanspraken bij echtscheiding** gestandaardiseerd, en ook afwijkende verdelingen zijn eenvoudig af te spreken. Maar als de afwijkende afspraken niet duidelijk en van te voren worden vastgelegd...

266 'Wie de Nederlandse **televisiekijkers** vraagt wie ze sympathieker vinden, strafpleiters of officieren van justitie, zou wel eens een onverwacht antwoord kunnen krijgen. Natuurlijk meent een groot deel van de publieke opinie dat verdachten veel strenger gestraft moeten worden, toch staat het publiek gevoelsmatig **dichter bij de raadslieden** dan bij het OM.'

294 In het bedrijfsleven raakt **maatschappelijk verantwoord ondernemen** ingeburgerd, maar in de balie blijft het bij een sympathiek soort sponsoring. Grote Amerikaanse bedrijven hanteren diversiteitsprogramma's, en dat verwachten ze ook van hun advocatenkantoren. Is dat ook nu weer Nederlands voorland?

In de volgende nummers

- ▶ Inning van alimentatie in de VS
- ▶ Tips voor contact met de media
- ▶ Precontractuele aansprakelijkheid
- ▶ Kronieken arbeidsrecht en bestuursrecht
- ▶ Alsmaar toenemend griffierecht

ARTIKELEN

- 274** Kroniek burgerlijk procesrecht 2005 II
W. Heemskerk, T.F.E. Tjong Tjin Tai, mw. W.I. Wisman
- 288** Pensioenverevening nog steeds geen gesneden koek
Jooske Lambach
- 293** Schorsingsverzoek voorlopige hechtenis niet op elk moment
J. Boksem
- 294** Maatschappelijk verantwoord ondernemen in de advocatuur
Christ'l Dullaert en Monique van der Griendt

VASTE RUBRIEKEN

- 262 ACTUALITEITEN**
- ▶ Wordt het *no cure no pay*-verbod ontdoken?
  - ▶ 'De advocatuur moet geen confrèreclub blijven'
  - ▶ A la Berlusconi, *Joost Beversluis*
  - ▶ 'De stagiaires moeten ook wat te doen hebben'
  - ▶ The Defenders in 2006: De gedaanten van advocaten op tv
  - ▶ College van Afgevaardigden: 'Laten we wat meer advocaat zijn en ietsje minder ondernemer'
- 298 REACTIES EN BRIEVEN**
- ▶ Gedragsregels tegenover rv (ii)
  - ▶ Veranderde Wrb: correcties
- 300 DE CULTUUR VAN**
Jan-Rob van Manen
Jan Pieter Nepveu
- 310 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN**
- VAN DE ORDE**
- 273** ▶ Van de deken: Ontbrekende bladzijde wordt ingevoegd
- 302** ▶ Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding
- 304** ▶ Personalia
- 308** ▶ Geschillencommissie
- 273 COLOFON**

Onbekende advocaten declareren uren bij LetselCash

Cliënten met letselschade krijgen meteen € 1250 als hun dossier – op *no cure no pay*-basis – in behandeling wordt genomen en afgehandeld door advocaten. Met dit concept bestookt letselschade-intermediair LetselCash BV sinds begin dit jaar de markt. Suggesties in de media, dat advocatenkantoren achter LetselCash BV schuilgaan, zijn niet bewezen, maar leidden wel tot kamervragen.

Lex van Almelo, journalist

‘Zeven advocatenkantoren werven via een tussenpersoon slachtoffers van letselschade. Nieuwe cliënten kregen € 1250,00 vooruit betaald, als hun zaak kans van slagen biedt.’ Dat schreef *Trouw* op 21 maart 2006. Een maand eerder schreef *De Telegraaf* al dat letselschade advocaten om het *no cure no pay*-verbod te omzeilen op uurbasis werken voor ‘het daartoe opgerichte bedrijf LetselCash BV in Utrecht’, dat de betaalwijze met de cliënten afspreekt. De (elektronische nieuwsbrief van) *Assurantie Magazine* kwam in februari met berichten over de ‘nauwe banden’ tussen LetselCash en advocaat Gijs Verkruijsen, een bewering die later werd teruggenomen.

Het was het artikel in *Trouw* dat CDA-kamerlid Van Vroonhoven-Kok ertoe aanzette op 27 maart vragen te stellen aan de minister van Justitie. ‘Bent u op de hoogte van *het feit* (cursivering *LvA*) dat advocatenkantoren via het bedrijf Letselcash cliënten voor letselschadezaken werven op basis van het in Nederland verboden *no cure no pay*-concept?’, zo luidt de eerste van de vijf vragen. De derde vraag betreft de ‘maas in de regelgeving’, waardoor de Orde niets zou kunnen ondernemen tegen deze constructie waarin de advocaten ‘volgens de regels niets fout’ doen.

REPUTATIESCHADE

Inderdaad heeft de Orde niets te bestrijden als advocaten de gemaakte uren declareren. En dat is wat er volgens LetselCash gebeurt. De Drentse jurist en financieel adviseur Geert-Jan Meijer, die achter LetselCash zit, betaalt de advocaten van de zeven advocatenkantoren die de in behandeling genomen dossiers afhandelen, naar zijn zeggen gewoon op uurbasis. Hij wil, zegt hij ronduit, best de krenten uit de pap vissen. ‘Het is een puur commerciële insteek. Wij – een groep investeerders die geen raakvlakken hebben met de advocatuur – zien hier brood in.’ De € 1250 die hij de cliënten betaalt zijn ‘een voorschot’. Op 10 april had hij ‘75 serieuze zaken’ in behandeling. Dat wil zeggen: ‘Reële zaken, waarin iets te halen valt – geen zaken van mensen die hun teen hebben gestoten.’

Met welke kantoren hij werkt, wil Meijer – ooit whiplashpatiënt – nog niet zeggen. Pas als de samenwerking duurzaam blijkt, komt hij daarmee naar buiten. Een kantoor zou namelijk reputatieschade kunnen oplopen als bekend wordt dat de samenwerking is beëindigd. Vraag Meijer dus

Illustratie: Dimitry de Bruin

niet of hij samenwerkt met het kantoor van Gijs Verkruijsen, die ‘moe’ is van alle publiciteit over hem en LetselCash en niets wil zeggen over zijn opdrachtgevers.

HELDER VOOR DE KLANT

De ‘nauwe banden’ tussen LetselCash en advocaat Gijs Verkruijsen, waarover *Assurantie Magazine* aanvankelijk rept, lopen via advocate Anne Hilde van der Zee, die korte tijd gold als administratief en technisch contact van de website van LetselCash. Volgens het *Vademecum Advocaten* van de Orde is zij werkzaam bij Van Driel & Nienhuis. Hans van Driel beaamt dat zijn kantoor het merk LetselCash heeft gedeponeerd en dat Meijer een cliënt van hem is. Verkruijsen Advocaten in Assen komt in het vademecum niet voor, maar wel in de telefoongids en op de achterkant van het briefpapier van Verkruijsen Advocaten. Daar staan onder de vestiging Assen de namen van de advocaten die volgens het vademecum werkzaam zijn op het kantoor Van Driel & Nienhuis. Bij dit kantoor, dat grenst aan het kantoor van Verkruijsen in Assen, heeft Verkruijsen zijn advocatenstage volbracht.

Volgens Hans van Driel staan hij en zijn kantoorgenoten op Verkruijsens briefpapier, omdat zij vaak letselschade-procedures voeren voor Verkruijsen. ‘De vermelding op het briefpapier is dan wel zo helder voor de klant.’ Dat hij tegenover het *Advocatenblad* (aanvankelijk) minder helder is, komt omdat hij niet over zijn cliënten kan praten. Het is dat Geert-Jan Meijer het *Advocatenblad* zelf heeft verteld dat Van Driel Meijer al 20 jaar kent, anders had hij geen openheid kunnen geven over deze zakenrelatie.

Overigens werpt Van Driel de vraag op wat het bestaan van deze banden nu helemaal wil zeggen. En inderdaad, er is geen bewijs dat advocatenkantoren aan de touwtjes van LetselCash trekken.

Lijn stagiaire-medewerker–compagnon
moet veranderd

‘De advocatuur moet geen confrèreclub blijven’

Miek Smilde, journalist

Het aantal afgestudeerde juristen daalt, en hun gemiddelde kennisniveau is lager. De advocatuur groeit, en schreeuwt om toptalent. Deze spanning tussen vraag en aanbod op de juridische arbeidsmarkt stond centraal tijdens de cursus *De nieuwe juristen: werving, selectie en opleiding* die OSR Juridische Opleidingen woensdag 29 maart organiseerde. ‘De cultuur van de advocatuur moet pluriformer worden.’

Ooit leken ze allemaal op elkaar, advocaten. Intelligente, altijd werkende mannen, die het Latijn beheersten en niet alleen wisten wie, maar ook wat Minerva was. ‘Tijdens mijn sollicitatiegesprek werd mij alleen gevraagd of ik in de senaat had gezeten. Dat je lid was geweest van het studentencorps werd als vanzelfsprekend aangenomen’, vertelde Floris Bannier, hoogleraar advocatuur aan de Universiteit van Amsterdam schertsend in zijn inleiding. Elke advocaat kon bogen op een gedegen algemene juridische opleiding, en iedereen werkte op zondag.

Die tijden zijn vervlogen. De instroom van de Beroepsopleiding van de Nederlandse Orde van Advocaten bestaat inmiddels voor 63 procent uit vrouwen, en het percentage vrouwelijke rechtenstudenten ligt nog hoger. Het totaalaantal rechtenstudenten neemt af in vergelijking met studies als geneeskunde, economie en bestuurskunde, terwijl de behoefte aan nieuwe advocaten onverminderd hoog blijft. Uit longitudinaal onderzoek blijkt verder dat het niveau van de afgestudeerde juristen afneemt. De vijver waaruit advocatenkantoren hun nieuwe talent moeten vissen wordt dus kleiner, en bovendien zwemmen er minder zalmen in. Tot slot is het aantal vissers beduidend toegenomen; de overheid en de rechterlijke macht, banken, consultancybureaus en bedrijven azen op het juridische talent en blijken aantrekkelijke werkgevers.

‘De advocatuur zal de komende jaren veel meer aandacht moeten besteden aan de werving, selectie en opleiding van nieuwe talenten’, zei Rob van Otterlo, hoofd opleiding van de Orde. Niet de absolute top, maar de goede middelmaat moet daarbij centraal staan, denkt Van Otterlo. ‘Nu nog aast iedereen op die tien procent excellente studenten, kantoren scouten nieuw talent op universiteiten en bieden mooie reises aan, maar daarmee redden ze het niet. De tijd van *cherry picking* is voorbij, de behoefte aan nieuwe instroom is daarvoor te groot. Volgens mij moet de advocatuur meer investeren in die veertig procent goede juristen en hen excellent maken. Investeer in opleidingen en verander de nog heersende mentaliteit van *up or out* in *up and stay*. Dat betekent ook dat kantoren meer aandacht moeten besteden aan een gezonde balans tussen werk en leven.’

column

JOOST BEVERSLUIS

A la Berlusconi

Advocaten hebben iets met hun uiterlijk. Dat is logisch. De advocaat is een toneelspeler, ook als zijn praktijk hem maar zelden in de rechtszaal brengt. Maar daarenboven is de advocaat vaak ijdel. De mannelijke advocaat in ieder geval. En daar gaat het verder over. Tot zover niets nieuws.

Bij die ijdelheid vormde leeftijd nooit een serieus probleem. Sterker: veel mannelijk verval en bederf – grijze manen, uitgroeiende wenkbrauwen, wat stramme loop, rimpeltrekkende grijns – leende zich goed voor zelfbewonderende blikken in de spiegel en zelfgenoegzaam vertoon aan derden, mits optimaal verzorgd en behendig belicht of toegewend. Aldus kon de ijdele advocaat tot op hoge leeftijd goed blijven functioneren.

Naar ik begriip staat hier evenwel iets te veranderen. In bedrijfsleven en ambtenarij mogen en moeten steeds jongere hotshots zelfstandig advocaten inschakelen en aansturen. En hun voorkeur gaat uit naar een leeftijdgenoot, niet naar een oude pruik, hoezeer ook op z’n voordeligst getoond. Als dat waar is gaat zich een drama voltrekken.

Al eerder sprak ik over de rijpe baliegeleding ‘Seniores sed non seniles’. Wel duidelijk is waar deze dacht genoeg aan te hebben om tot in hoge ouderdom advocaat te blijven: een onverduisterd verstand. Nu even geen voor de hand liggende grappen. Waar het om gaat is te wijzen op het dynosaurische vastklampen aan geestelijke vermogens. De jonge opdrachtgever is al voor hun neusharen en hangwangen teruggedeeind voordat één heldere gedachte kan worden geuit. Je zou deze oude garde uit mededogen een tijdige Alzheimer toewensen, opdat ze zich deze onverdiende meteorietinslag niet meer bewust zijn. Maar ook de ijdele advocaat van 45 en ouder wordt natuurlijk aangeschoten wild.

Hoe sta ik hier zelf in? Als een gewaarschuwd man, vooreerst. Tijdens de laatste sollicitatieprocedure voor een stagiair sprak een meisje – een meisje, inderdaad – na 5 minuten uit dat ze geen belangstelling meer had. Ze had niet gedacht dat de lidmaten van mijn kantoor zo op leeftijd waren. Dagen hebben wij, de lidmaten, elkaar op de gangen gemedend totdat de jongste van ons, via een verbitterd grapje, de verpleeghuissfeer kon verdrijven. Geen illusies meer, sindsdien.

Verder ben ik praktisch en heb ik onlangs een *extreme make-over* ondergaan, à la Berlusconi, maar dan voor de eerste keer. Ik grijns nu wat ongemakkelijk want pijnlijk, maar wel heel jongensachtig, althans volgens mijn secretaresse. Aan mijn dunne haar heb ik niets gedaan. Je hebt mannen die op hun dertigste al kaal zijn. En Silvio onderhoudt ook alleen de benedenring met nieuwe aanplant.

Een eerste gesprek in de strakke outfit was met een stinkend rijke weduwe wier belangen ik al jaren dien. Zij toonde zich niet onder de indruk en heeft de relatie de volgende dag opgezegd. Dat zie ik maar als *collateral damage*, zoniet een begin van bewijs (a contrario) dat ik op de goede weg ben.

De tekening bij deze column is niet aangepast. De uitgever vond de schaduwwerking van de rimpels juist mooi. Ik moest de kosten maar zelf betalen, als ik een ander plaatje wilde. Dát ging me te ver.

>

Bannier concludeerde eveneens dat een eenzijdige focus op 'de top' de advocatuur wel eens duur kan komen te staan. Volgens de hoogleraar moet de advocatuur veel pluriformer worden wil zij in de krupper wordende arbeidsmarkt overleven. 'Kantoren moeten economischer leren omgaan met hun talent, en het werk differentiëren', zei Bannier. Hij verwees daarbij onder andere naar de eerste hbo-juristen die dit jaar zullen afstuderen. Hoewel zij hun kwaliteit in de praktijk nog moeten bewijzen, is hun kwantiteit bij voorbaat een niet te verwaarlozen factor; nu al studeren ruim 5000 studenten recht op hbo-niveau.

Eric van de Luytgaarden, lector aan de Hogeschool Utrecht, zei ervan overtuigd te zijn dat deze hbo'ers hun waarde voor de advocatuur binnen enkele jaren zullen bewijzen. 'Hbo'ers beschikken over een behoorlijk juridische kennis en zijn daarnaast getraind in communicatieve en sociale vaardigheden', vertelde Van de Luytgaarden. 'Ze zijn cliëntgericht en kunnen goed samenwerken. Daarnaast kunnen zij parajuridisch werk in de Angelsaksische zin verrichten. De hbo-jurist kan de advocaat dus echt ondersteunen.'

Daartoe moet dan wel de cultuur op de kantoren veranderen, waarschuwde Van de Luytgaarden. 'Hbo'ers mogen geen togaberoepen uitoefenen, waardoor het gevaar voor een Calimero-effect reëel is. Aan de andere kant bemerk ik een zekere weerstand tegen hbo'ers, omdat academisch geschoolde juristen toch bang zijn dat de hbo'er straks hetzelfde biedt voor minder geld.' Beter dan te kleineren of

Bea Scholtens

Eric van Luytgaarden

te demoniseren is het te differentiëren, vond de lector. 'De advocatuur moet geen confrèrclub blijven, en minder hiërarchisch worden georganiseerd.' De nog steeds bestaande structuur van stagiaire – medewerker – compagnon moet met andere woorden op de schop en worden vervangen door een organisatie-model waarin meerdere juridische functies op verschillende niveaus worden onderscheiden.

Bea Scholtens, hoofd personeel en organisatie van Dommerholt advocaten in Zwolle, zei te verwachten binnen twee jaar hbo'ers aan te nemen. 'We hebben ze gewoon nodig.' Zoals gebruikelijk op haar kantoor zullen deze nieuwe juristen wel intensief begeleid en gecoacht worden. 'Goede juridische dienstverlening

vraagt om meer dan hoge cijfers. Ook wie niet boven gemiddeld scoort kan heel bruikbaar zijn op grond van andere competenties waarover hij beschikt. Wij investeren bewust in de ontwikkeling daarvan.'

Gespreksleidster Irma van Willegen van OSR concludeerde dat de onwetendheid over de nieuwe juristen nu nog groot is. Toch zag ook zij ruimte voor hbo'ers in de advocatuur. 'Als die bovengemiddeld intelligente en sociaal vaardige advocaat op een gegeven moment niet meer is te vinden, moet je als kantoor óf krimp accepteren, óf harder werken, óf creatiever omgaan met het talent dat wél beschikbaar is.'

'De stagiaires moeten ook wat te doen hebben'

Michel Knapen, journalist

Wel rechtsbijstand verleend, niet alles vergoed.¹ Waar ging het mis? 'We zijn te eerlijk geweest', zegt de advocaat. 'Wij moeten van eerlijkheid kunnen uitgaan', reageert de Raad voor Rechtsbijstand.

Bij het Amsterdamse advocatenkantoor De Vilder Van Oosten begrijpen ze het niet helemaal: ze hebben een toevoegingszaak keu-

rig afgerond, maar de declaratie wordt door de Raad voor Rechtsbijstand niet helemaal vergoed. 'De Raad doet momenteel een stuk lastiger indien twee advocaten van hetzelfde kantoor aan een zaak werken, waarin één kantoorgenoot is toegevoegd. Bijvoorbeeld een stagiaire verricht werkzaamheden in de zaak van zijn patroon', zegt advocaat (en redactielid van dit blad) mr. Geertjan van Oosten. Bij de grotere zaken (meer dan 24 uur) wordt één advocaat geacht rechtsbijstand te verle-

nen, maar in de praktijk wordt het werk wel eens onderling verdeeld. 'De stagiaires moeten ook wat te doen hebben', zegt Van Oosten. 'Jij doet bijvoorbeeld het ene getuigenverhoor, de stagiaire het andere. Dat kunnen zij ook goed. Maar als dan de urenspecificatie wordt overgelegd, dan wordt het werk van de stagiaire niet vergoed.' En dat steekt Van Oosten.

Mr. Herman Schilperoort van de Amsterdamse Raad voor Rechtsbijstand kent deze zaak niet ('we verwerken per jaar meer dan honderd-

>

duizend declaratieformulieren’) maar kan het wel verklaren. ‘Advocaten worden geacht de rechtsbijstand persoonlijk uit te voeren. Kunnen ze dat door omstandigheden niet, dan moeten ze vooraf om een mutatie van de toevoeging vragen. Dat laatste hoeft niet als er sprake is van overmacht of incidentele waarneming wegens zwaarwegende redenen, dus in het geval van ziekte of een andere dringende oorzaak. Wil een advocaat het werk met een collega delen, dan kan dat niet. Hij doet het zelf óf hij draagt het hele dossier over. Stagiaires kunnen op eigen naam een toevoeging vragen.’

‘SLACHTOFFER’

Een verdeling van de werkzaamheden leidt tot een ondoelmatige rechtsbijstand, stelt Schilperoort, en is niet bevorderlijk voor de zaak. De cliënt is niet gediend met meerdere rechts-

bijstandverleners. Omdat meerdere advocaten zich het dossier moeten eigen maken, worden sommige werkzaamheden dubbel uitgevoerd – zoals het lezen van de stukken. Dat leidt tot hogere kosten. Het werken aan een zaak met twee collega’s wordt alleen in uitzonderlijke gevallen gehonoreerd, zegt Schilperoort. ‘Alleen als de eerste advocaat het niet kan inplannen, bijvoorbeeld als het om een heel grote zaak gaat. Toestemming om met meer advocaten aan een zaak te werken moet vooraf worden gevraagd.’ Deze voorwaarden bestaan in Amsterdam al een jaar of vijf. ‘Die meneer Van Oosten, die stelt dat we pas sinds kort de declaraties strenger controleren, heeft dus op dit punt geen gelijk.’

Advocaat Geertjan van Oosten staat echter niet achter deze redenering. ‘We geven op onze declaratieformulieren precies aan wie wat doet. Dat doen we ook voor het manage-

mentinformatiesysteem dat we op kantoor hanteren. We willen immers zelf bijhouden wie wat doet. Naar de Raad zijn we daar heel eerlijk in, maar het maakt ons gelijk slachtoffer. We zouden ook de naam van één advocaat op het formulier kunnen vermelden, en dan krijgen we alles vergoed.’

Slachtoffer van zijn eigen eerlijkheid? Herman Schilperoort: ‘Misschien voelt hij dat zo. Wij moeten er echter van uitgaan dat de urenspecificaties eerlijk worden ingevuld, en als er staat dat één advocaat de rechtsbijstand heeft verleend, dat dit ook daadwerkelijk zo gebeurt.’

NOOT

¹ Eerdere artikelen over vergelijkbare onderwerpen verschenen in *Advocatenblad* 2005-9, p. 442-444 en *Advocatenblad* 2005-10, p. 468.

Vlaamse advocaten willen rechter niet meer vervangen

Lex van Almelo, journalist

In noodgevallen willen de leden van de Orde van Vlaamse Balies nog wel bijspringen. Maar als de afwezigheid van rechters te voorzien is, willen de advocaten niet meer optreden als rechter-plaatsvervanger. Structurele capaciteitsproblemen moet justitie maar zelf oplossen.

‘Eenkel in extreem onvoorziene omstandigheden willen wij nog wel als rechter-plaatsvervanger optreden. Bijvoorbeeld als de rechter een auto-ongeval heeft. Maar we willen niet dat justitie systematisch een beroep doet op de advocaten als er niet genoeg rechters zijn,’ zegt woordvoerder Kikki Vandriessche van de Orde van Vlaamse Balies (OVB). Nu uit recente en aankomende wetswijzigingen blijkt dat de wetgever ervan uitgaat dat justitie advocaten structureel blijft inzetten als rechter-plaatsvervanger, is voor de Orde de maat vol. Ze wil niet langer dat de advocaten worden ingezet om achterstanden weg te werken. Niet de advocatuur, maar de overheid moet zorgen voor een behoorlijke werking van de hoven en rechtbanken.

In een persbericht wijst de OVB op een arrest van het Arbitragehof, dat op 3 maart 1999 zei dat

de inzet van advocaten als plaatsvervangende raadsheren in aanvullende kamers hooguit kon worden gedoogd als een tijdelijke maatregel om achterstanden weg te werken. ‘Zeven jaren nadien is er van tijdelijkheid geen sprake meer,’ aldus de OVB, die een deel van de achterstanden wijt aan voorzienbare afwezigheid van rechters, zoals vakanties en medische behandelingen.

KOOPJE

De wetswijzigingen en de kritiek van de OVB richten zich met name op de hoven van beroep en rechtbanken. Volgens Filip Van Damme, advocaat in Oedelem en al 10 jaar plaatsvervangend ‘vrederechter’ in een van de vier kantons van Brugge, vallen de problemen op het niveau van de kantonrechters wel mee. Voor elke vrederechter zijn zes plaatsvervangers benoemd, die normaalgesproken alleen zitting hebben tijdens vakanties en bij ziekte van de vrederechter. En tijdens de vakanties valt de werklast volgens Van Damme ook best wel mee. ‘Magistraten en gerechtspersoneel hebben recht op zes weken verlof per jaar. Daarom wordt in de maanden juli en augustus maar een kwart van het normaal aantal zittingen gehouden. En die worden dan verdeeld over zes plaatsvervangers. De plaatsvervangers krijgen hier helemaal geen vergoeding voor. Alleen als een vrederechter

een tijd lang weg is, kan een advocaat als plaatsvervanger worden benoemd. Die neemt dan al zijn werkzaamheden over voor de helft van zijn wedde.’

Advocaten doen het in dat geval dus op een koopje en normaalgesproken dus voor niets. Van Damme heeft er geen moeite mee. ‘Het aantrekkelijk is dat je beide kanten van de balie ziet. Je doet de beroepservaring op. In mijn kanton maakt de vrederechter geen misbruik van de plaatsvervangers. Bij ons zie ik geen probleem.’

De Antwerpse advocaat en plaatsvervangend vrederechter Bernhard Samyn tilt er zwaar aan dat justitie vaak te lang wacht om een rechter bij permanente ziekte of pensionering te vervangen. ‘Bovendien kun je de belangen van advocaat en magistraat niet verzoenen. Als een advocaat wordt opgevorderd om ‘s ochtends zitting te houden als vrederechter en daar later op diezelfde dag moet pleiten, is dat niet aanvaardbaar in de ogen van het publiek. Dat is volgens ons niet meer van deze tijd.’

De OVB heeft nog niets gehoord van het ministerie van Justitie. Wat gaat de minister doen als advocaten het voortaan vertikken? De woordvoester van de minister is met verlof en haar plaatsvervanger blijkt niet in staat tijdig op onze vraag te reageren.

Zestien miljoen rechters

*‘Televisie houdt van
uitgesproken meningen,
en heeft een hekel aan
de nuanceringen
van een P-G’*

De gedaanten van advocaten op tv

THE DEFENDERS

Hans Beerekamp, tv-recensent NRC Handelsblad

In het begin van de jaren zestig keek ik als kind naar een Amerikaanse televisieserie, die *The Defenders* heette. Het ging over een advocatenduo, een vader en een zoon, gespeeld door E.G. Marshall en Robert Reed; ze waren altijd bereid om ingewikkelde, soms paradoxale zaken tot een goed einde te brengen en ik vond ze veel spannender dan die rechtschappen *Perry Mason* (Raymond Burr) en het vervolg met dezelfde acteur als verdediger in een rolstoel (*Ironsides*).

Wat ik in elk geval al jong leerde van *The Defenders* was dat ook slechte mensen recht hebben op degelijke vertegenwoordiging en dat de namens het volk optredende officier van justitie niet per definitie gelijk had. Sterker nog: ik moest even aan de gedachte wennen, maar ik geloof dat ik altijd hoopte dat de verdediging zou winnen.

Wie in 2006 aan de Nederlandse televisiekijkers zou vragen wie ze sympathieker vinden, strafpleiters of officieren van justitie, die zou wel eens een onverwacht antwoord kunnen krijgen. Natuurlijk meent een groot deel van de publieke opinie dat verdachten veel stren-

ger gestraft moeten worden, maar toch staat het publiek gevoelsmatig dicht bij de raadslieden dan bij het Openbaar Ministerie. Dat volk maakt maar papieren zoek, zet computers bij het grof vuil en is verantwoordelijk voor strenge verhoren en tunnelvisie, leidend tot gerechtelijke dwalingen. Nog belangrijker: op Joost Tonino, en heel misschien Fred Teeven of Koos Plooy na, kent het publiek helemaal niemand van het OM bij naam, omdat ze haast nooit op televisie verschijnen, en als ze toch optreden, dan gaat het meestal om een voorlichtingsofficier, die zijn best doet om vooral niet te veel op te vallen.

Nee, dan de advocaten. Die zijn niet van het scherm te slaan...

GOEDE BEKENDE

Er is een top tien samen te stellen van strafpleiters die zonder meer tot de Bekende Nederlanders behoren. Bovenaan staat uiteraard Bram Moszkowicz, die dan onder vuur mag liggen naar aanleiding van mogelijke onregelmatigheden in de relatie met een van zijn cliënten, op de publieke opinie lijken die aantijgingen weinig effect te sorteren. Moszkowicz verschijnt immers drie keer per maand als des-

kundige in het populaire RTL *Boulevard* en had een eigen televisieshow, *De nieuwe Moszkowicz*. Veel televisiekijkers beschouwen hem als een goede bekende, in tegenstelling tot zijn tegenspelers bij het OM.

Na Moszkowicz volgen qua naamsbekendheid en frequentie van optreden op televisie, naar mijn inschatting, Gerard Spong (een getekend personage in de dagelijkse satire *Café De Wereld*), Oscar Hammerstein, Peter Plasman, Gert-Jan Knoops, Cees Korvinus, Theo Hiddema, Inez Weski, Benedicte Ficq en Britta Böhler. Een aparte categorie vormt Prem Radhakishun, die waarschijnlijk de op een na bekendste advocaat van Nederland is, maar toch meestal eerder aangeduid wordt als televisiepresentator. Ik weet niet in welke mate hij nog daadwerkelijk zijn oude beroep uitoefent, maar in de politiserie *Van Speijk* speelt hij een soort van *ambulance chaser*, of op z'n minst een advocaat die vooral allochtone cliënten op tamelijk opportunistische wijze dient.

Wat al deze advocaten gemeen hebben is een sterke mediapersoonlijkheid, in combinatie met ausgesproken meningen. Vaak is hun naam ook verbonden aan spraakmakende zaken, maar ook als dat niet het geval zou zijn,

denk ik dat ze toch vaak uitgenodigd zouden worden om hun licht over allerlei andere kwesties te doen schijnen. Televisie houdt namelijk van sterke persoonlijkheden en uitgesproken meningen, en heeft een hekel aan de nuances en de bedachtzaamheid van een procureur-generaal of een voorlichtingsofficier.

Alleen al op basis van de frequentie van hun aanwezigheid voor de camera kun je voorspellen waarom advocaten sympathieker worden gevonden dan ambtenaren van het Openbaar Ministerie. Maar ook het ondernemerschap en de geur van glamour en vrijheid maken hen tot aantrekkelijker rolmodellen dan de onkreukbaar saaie officier. Tot overmaat van ramp is zelfs dat onkreukbare imago de laatste tijd sterk aan erosie onderhevig, niet in de laatste plaats door aanvallen van advocaten in zaken als de Schiedammer parkmoord en de vraagtekens bij de veroordelingen van Lucia de B. en Ernest L. In nagenoeg al deze gevallen verschijnen de betrokken officieren van justitie niet of nauwelijks op televisie, om hun kant van de zaak uiteen te zetten. Die terughoudendheid wordt niet geïnterpreteerd als discretie of zuiverheid, maar als een teken van lafheid of twijfel.

ONGELOOFWAARDIG

Het OM verleent wel zijn medewerking aan het VARA-programma *Zestien miljoen rechters*. Presentatrice Astrid Joosten legde onlangs in *Barend & Van Dorp* – waar haar verwezen werd dat haar programma te veel aan de leiband van het OM liep – uit dat die medewerking uitsluitend bestaat uit het leveren van officieren die er een requisitoir houden tegenover het pleidooi van eveneens echte advocaten. Ook hier doet zich weer het verschijnsel voor dat de bekende advocaten het beter doen dan de onbekende officieren.

Zestien miljoen rechters doet me heel in verte denken aan een ander televisieprogramma uit de jaren zestig, het eveneens door de VARA uitgezonden *De tv-rechtbank*. Ook daarin werden zaken nagespeeld, met de drie acterende broers Ton, Luc en Pieter Lutz in sleutelrollen.

Ik herinner me dat ook de tv-rechtbank een educatief doel nastreefde, namelijk het vergroten van de bekendheid van procedures in een Nederlandse rechtbank bij een publiek dat de Amerikaanse gang van zaken veel beter kent.

Het grote verschil met *Zestien miljoen rechters* is dat bij dat laatste programma geen enkele zittende magistraat meer in beeld komt. Het programma fingeert een honderd procent lekenrechtspraak, en velt vonnis bij meerderheid van stemmen. De stemkastjes zijn uitgedeeld onder een publiek, waarvan beweerd wordt dat het is samengesteld als aselechte steekproef. Discussies vinden plaats via een interruptie-microfoon, een beetje langs de lijnen van het VARA-programma *Het Lagerhuis*. Joosten liet ook bij Talpa doorschemeren dat ze met dat

‘De serie bevestigt het menselijke, onvolmaakte en dus sympathieke imago van de moderne advocaat’

onderdeel van het programma minder gelukkig was en dat daar in een volgend seizoen aan gesleuteld zou worden.

Ik ben niet zo enthousiast over *Zestien miljoen rechters*, en ik geloof dat het niet alleen komt door mijn weerszin tegen lekenrechtspraak. Ook vormgeving en toon, die beide een beetje pompeus en pretentius overkomen, maken het tot een weinig geloofwaardig programma. Het publiek vindt dat overigens ook, getuigen de nogal tegenvallende kijkcijfers, die uiteraard door de VARA geweten worden aan de sterke concurrentie van andere zenders.

GEWONE MENSEN

Terug naar de advocatuur: die werd dit seizoen op televisie ook sterk gerepresenteerd in de wel goed bekeken dramaserie *Keyzer & De Boer advocaten* (KRO/NCRV). De serie volgt per afle-

vering twee zaken, een grote en een kleinere, van een Amsterdams kantoor. Ook is er steeds enige ruimte voor de privé-beslommeringen van de kantoorgenoten en hun secretaresse. In nagenoeg alle opzichten is het een beetje slap aftreksel van *Pleidooi*, de klassieke advocatenserie geschreven door Hugo Heinen, Pieter van den Waterbeemd en Maria Goos. In *Pleidooi* waren zowel de privé-lijnen als de zaken veel beter gerechercheerd, doordacht en tot een scenario gecondenseerd. Wel kun je stellen dat *Keyzer & De Boer advocaten* simpeler en transparanter is, en misschien daardoor een breder publiek aanspreekt.

Ook gaat de serie nog een stapje verder in de opvatting dat advocaten ook maar gewone mensen zijn, met idealen en plezier in hun ambachtelijke vaardigheden, maar ook met chagrijn, fouten en gebreken. We zien zelfs op zeker moment een vrouwelijke advocaat (Roos Ouwehand) zoenen met een cliënt voor wie ze als een blok gevallen was.

Ook deze serie bevestigt het menselijke, onvolmaakte en dus sympathieke imago van de moderne advocaat. Televisie brengt de boodschap dat advocaten zich weliswaar goed laten betalen (dat maakt het vak nog aantrekkelijker), maar die beloning ook verdienen omdat ze naast hun cliënten staan en diepgeworteld zijn in de samenleving. Op een advocaat kun je bouwen.

Volgens televisie moet je oppassen met officieren van justitie, die doen maar wat en zijn niet objectief. Van rechters weet je niet wat je aan ze hebt, je kent ze niet en misschien zijn ze helemaal niet nodig, want je kunt toch ook een jury laten stemmen of de verdachte wel of niet schuldig is? Zo gaat het in Amerika ook en dat is veel spannender en democratischer.

Als advocaat zou je heel tevreden kunnen zijn met deze voorstelling van zaken. Ik zou het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht sterk aanraden zich even zichtbaar te maken in de media als de advocatuur. Misschien is dat zelfs noodzakelijk, om de huidige opvattingen over de rechtsstaat niet te veel uit het lood te laten slaan. <

~ Het is gezegd ~

U had een dure parade van dure advocaten die paradeerden rondom het bedrijf, toch?

(Rechtbankvoorzitter Frans Baudoin tijdens Ahold-zaak, NRC, maart 2006)

Als nooit iemand zegt: 'dit klopt niet', ben ik niet geneigd er gezellig het wetboek op na te slaan.

(Ahold verdachte M.Meurs, VK, maart 2006)

Op banenmarkten ga ik expres bij kramen van advocatenkantoren staan om ze naar die van de zittende magistratuur te lokken.

(Th. Groeneveld, Trouw, feb. 2006)

Wanneer u aandelen Koninklijke Ahold N.V. hebt gekocht voor 24.2.2003, kunt u in aanmerking komen voor een betaling van \$1,1 miljard.

(Advertentie Ahold, feb. 2006)

Geheel ten overvloede merkt de voorzieningenrechter nog op (...) dat de afwijzing van de vordering van de drieling is gebaseerd op de hiervoor gegeven motivering en derhalve niet als uitkomst van Russische roulette.

(Voorzieningenrechter Haarlem, juli 2005)

(Advocaat Huib Struycken had kort daarvoor in Het Parool gezegd:)

Maatschappelijk, moreel en juridisch staan we in ons recht, maar de rechterlijke macht is Russische roulette.

Maar eigenlijk ben ik de afperser, door het honorarium dat ik vraag.

B. Moszkowicz in HP/De Tijd, april 2006

Ik vind Donner een slechte minister. Mensen houden hem voor een eersteklas rechtsgeleerde. Ik zou niet weten waarom. Bij mijn weten heeft hij nog nooit iets baanbrekends gepubliceerd. Hij lijkt bovendien bang om maatregelen te nemen.

Rechtspsycholoog Hans Crombarg, Algemeen Dagblad, april 2006

Ik ben ook geen lid van de Vereniging van Letselschadeadvocaten. Dat vind ik een winkeliersvereniging, en winkeliersverenigingen zijn nou eenmaal altijd boos op die ene winkelier die geen lid wil worden.

Advocaat G. Verkruijzen in de Volkskrant, maart 2006

Laatst heb ik op de website van de Raad voor de rechtspraak gekeken en daar staat gewoon niets over de Schiedammer Parkmoord. Niets!

Rechter Maarten Mastboom in NRC Handelsblad, april 2006

'Vaststaat dat Peugeot in haar reclamecampagne gebruik heeft gemaakt van een tekening van een hond, welke hond geen fysieke gelijkenis vertoont met Maurice de Hond.'

(rechtbank Amsterdam, november 2005)

Het verslaan van de gevestigde orde, daar beleefde ik heel veel plezier aan.

Advocaat J. Fleury legt in Carp uit waarom hij werkt bij Clifford Chance, en niet bij De Brauw of Stibbe, april 2006

Maikel leed aan 'horizontale dissociatie'. Dat zou een geheugenstoornis zijn.

Aha, zeiden de rechters, zit dat zo? Dank u officier, nu begrijpen we het. Maar horizontale dissociatie bestádt helemaal niet.

Rechtspsycholoog Hans Crombarg, Algemeen Dagblad, april 2006

Van wet naar jurisprudentie in Praag

Daan de Snoo, Bureau van de Orde

Op 22 maart vond in Praag de slotconferentie plaats van het project *Strengthening the role and use of jurisprudence in the Czech Republic*. Het project had tot doel een goed werkend systeem van gebruik van jurisprudentie in Tsjechië op te zetten.

De rechtspraktijk in Tsjechië was tot de Wende onbekend met de rechtsvorming door jurisprudentie. De toetreding tot de Europese Unie maakt het voor de Tsjechen nood-

zakelijk om hiermee te leren omgaan; de rechtspraktijk krijgt immers direct te maken met uitspraken van de Europese rechter. Gedurende drie jaar hebben Nederlandse rechters en advocaten de Tsjechische rechterlijke macht en advocatuur getraind. *Case law* is nu opgenomen in de curricula van de faculteiten. Grote groepen advocaten en rechters zijn beter bekend met jurisprudentie, al zal het nog wel een generatie duren voordat het beroep erop gemeengoed is. Het Centre for Legal Coope-

ration (CILC) uit Leiden en de stichting EMP in Praag hebben het project uitgevoerd.

De conferentie markeerde eveneens het vijftienjarig lustrum van het tijdschrift *Jurisprudence* dat met steun van het ministerie van Justitie en de Orde is geïntroduceerd in Tsjechië. Het was een belangrijke mijlpaal voor initiator Maarten Koning. Hij zet zich sinds 1991 in voor de 'export' van Nederlandse juridische *knowhow* naar Tsjechië.

lezersonderzoek

Komende weken zal de Orde per e-mail een representatief deel van de balie benaderen met het verzoek om medewerking te verlenen aan een lezersonderzoek van het *Advocatenblad*, de *Orde van de dag* en *BalieNet*. Het onderzoek wordt uitgevoerd door het Rotterdamse Onderzoeksbureau Blauw Research en kost de deelnemers niet meer dan tien minuten.

College van Afgevaardigden 31 maart jl.

‘Laten we wat meer advocaat zijn en ietsje minder ondernemer’

Op 31 maart besprak het College van Afgevaardigden een mogelijk NIOD-onderzoek naar de rol van de advocatuur in de Tweede Wereldoorlog, en een BOA-motie over de Wid/Wet MOT.

Algemeen deken Els Unger deelt bij de opening mee dat het rapport van de Commissie Advocatuur op 24 april verschijnt en dat de Algemene Raad nog dezelfde dag zal reageren. Verder is dit de laatste vergadering met Koos de Blécourt, voor wie aan het eind een borrel is gepland.

De Algemene Raad wil dat het Nederlandse Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) het oorlogsverleden van de advocatuur gaat onderzoeken. Over de dagelijkse praktijk en de houding van advocaten in de Tweede Wereldoorlog is nu weinig bekend. Volgens het NIOD, dat al een vooronderzoek naar bronnen heeft gedaan, is er voldoende materiaal. Wel is haast geboden, al was het maar omdat er nog maar vijf advocaten uit die tijd in leven zijn.

De meeste afgevaardigden staan welwillend tegenover een onderzoek, al komt het wel laat. ‘Moeten we nou ook nog de advocatuur in de Tachtigjarige Oorlog gaan bekijken,’ vraagt Van Stempvoort (Groningen) zich af.

Een NIOD-onderzoek gaat € 320.000 kosten. Kan dat niet goedkoper, wordt er gevraagd. ‘Nee,’ antwoordt Maurits van den Wall Bake (Algemene Raad). ‘Het NIOD levert kwaliteit, voor een prijs die onderzoeksconform is.’ Wel wordt er nog gezocht naar organisaties die willen meebetalen.

Van Veggel (Amsterdam, en lid van de werkgroep ‘Advocatuur in de Tweede Wereldoorlog’) oogst applaus met een goedvol pleidooi. ‘Heb een beetje lef. Laten we wat meer advocaat zijn en ietsje minder ondernemer.’ De bedoeling is dat er lessen getrokken worden voor toekomstige generaties. ‘Hoe integer zijn wij geweest? Waren we goed, fout, of grijze muizen die de rok lieten waaien zoals de wind woei?’

Een tegengeluid komt van Veldman (Breda). Hij weet nu al wat de uitkomst van het onderzoek zal zijn, namelijk dat het aantal helden, oorlog of geen oorlog, op de vingers van een hand te tellen is. ‘Dat verandert nooit. Daar

hebben wij geen duur onderzoek voor nodig.’ Toch stemt het College in met een onderzoek: 42 stemmen voor, negentien tegen en twee onthoudingen.

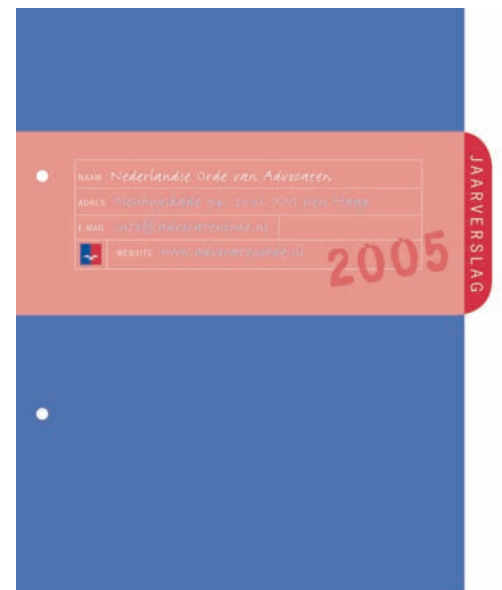
Volgend onderwerp is het Financieel verslag 2005. Net als in voorgaande jaren is er te ruim begroot: een miljoen euro blijft over. ‘We hebben optimistische plannenmakers, en hun plannen komen allemaal in de begroting terecht,’ aldus Van den Wall Bake. Hij stelt voor om 320 duizend te reserveren voor het NIOD-onderzoek en 850 duizend euro te laten terugvloeien naar de leden door middel van 14 procent korting op de contributie 2006 (vermogenspendel). Het financieel verslag wordt bij handopsteken goedgekeurd.

‘GEEN BEGINSSELVERKLARING’

Meer weerstand ondervindt de Algemene Raad met het Algemeen Jaarverslag 2005. ‘Een goed leesbaar stuk, maar dan ben ik wel ongeveer klaar met de complimenten,’ zegt Taekema (Den Haag), die verder termen gebruikt als ‘defensief’, ‘slap’ en ‘huilerig’. In 2005 hielden tal van zaken de gemoederen bezig; de aanwezigheid van advocaten bij het politieverhoor, anti-witwasmaatregelen, een verbod op het verstrekken van strafdossiers aan de pers, en natuurlijk de standpunten voor de Commissie Advocatuur. ‘Ik verwacht dus een statement: hier staan wij als Orde en dit is onze betekenis in de rechtsstaat.’ Andere sprekers sluiten zich bij hem aan. ‘Welke media-adviseur heeft de Orde eigenlijk?’ vraagt Peek (Breda) zich af. ‘Het jaarverslag getuigt van een totaal gebrek aan inspiratie en bezieling.’

Unger zegt dat een jaarverslag iets anders is dan een beginselverklaring. ‘We zullen onze ordere-dacteur nog naar de toon laten kijken, maar verwacht niet dat daar veel in zal veranderen.’

In de zaal klinkt gemopper. Van Stempvoort wordt ‘peeiiig’ als hij in het jaarverslag niets herkent van de gemaakte opmerkingen. ‘Dan krijg ik het liever pas achteraf, als het definitief is vastgesteld.’ Lang (Den Bosch) verwoordt het aldus: ‘Als u uw jaarverslag als vergaderstuk inbrengt, dan moet u accepteren dat er advocaten zijn die er kritiek op leveren. Het stoort mij buitengewoon zoals onze opmerkingen

terzijde worden geschoven. Het is een zielloos stuk, en daar moet u dus iets mee doen.’

Unger belooft dat ze de tekst opnieuw zal bekijken en waar mogelijk aanpassen. ‘Wij vinden alleen dat het jaarverslag een verslag is van wat feitelijk gepasseerd is, en geen beginselverklaring.’

(Overigens was in de collegevergadering nog niet het hele (concept-) Jaarverslag aan de orde, zoals het bij dit Advocatenblad is meegestuurd; het meer journalistieke gedeelte ontbrak waarin zes advocaten worden geïnterviewd over hun opleidingsactiviteiten voor de Orde, red.)

‘HEMELSBREED’

Nadat het College een concept van de Kwaliteitsstandaard 2007 heeft besproken, een EIM Stratus rapport *Kwaliteit van de Advocatuur* voor kennisgeving heeft aangenomen, en een PowerPointpresentatie ‘Beleidsvoorstel portefeuille Opleiding 2006 en 2007’ door Ed van Liere (Algemene Raad) heeft gadegeslagen, begint het twee minuten voor vijf aan de behandeling van de BOA-motie (Motie-Van der Sman). Alleen al uit boosheid over dat late tijdstip overweegt iemand om voor de motie te stemmen.

In de motie stelt de BOA (Belangenvereniging van Ondernemende Advocaten) dat de Verordening op de praktijkuitoefening (onderdeel Wid en Wet MOT) onverbindend is. De BOA heeft zich altijd tegen de Orde-verordening

verzet. Waar een ministeriële regeling krachtens de Wid/Wet MOT de controle van advocaten opdraagt aan het BFT (Bureau Financieel Toezicht), voorziet de verordening in omstreden toezicht door beroepsgenoten.

Namens de BOA krijgt Van Schagen (Haarlem) het woord. Zijn betoog is doorwrocht en doet zelfs sommige ingewijden duizelen. De BOA beroept zich, dat is helder, op artikel 29 Advocatenwet, dat bepaalt dat verordeningen niets mogen regelen waarin reeds bij wet is voorzien.

Namens de Algemene Raad stelt Herbert Cotterell dat de motie beter niet aangenomen kan worden. Zolang de motieven voor de regelin-

gen verschillen, staat een hogere regeling een lagere niet in de weg. De Wid/Wet MOT is vastgesteld om te voorkomen dat de advocatuur betrokken raakt bij witwassen of terrorisme, de verordening in het belang van een goede praktijkuitoefening. Dat zijn 'dus motieven die hemelsbreed van elkaar verschillen'.

Het College laat zich door Cotterell overtuigen, van de ruim zeventig aanwezigen stemmen er zes voor, twee blanco en de overigen tegen de motie.

Om kwart voor zes richten Kneppelhout (Rotterdam) en de algemeen deken ten slotte vriendelijke woorden tot Koos de Blécourt, waarna iedereen genodigd wordt het glas te heffen.

Koos de Blécourt

Terecht bij het vorige nummer

Geachte lezer van het *Advocatenblad*,
Vorige maand trof u bij het *Advocatenblad* een themanummer van het tijdschrift *Terecht* aan, over terrorismebestrijding en mensenrechten in Nederland. *Terecht* is het enige journalistieke medium in Nederland dat mensenrechten in Nederland als aandachtsgebied heeft. Wij stuurden *Terecht* mee met uw blad omdat we denken dat advocaten een spilfunctie hebben in het verdedigen van de mensenrechten in Nederland. Zoals advocaat Britta Böhler in een interview in dit tijdschrift opmerkt: 'De advocatuur heeft een belangrijke maatschappelijke functie, zeker op de gebieden van strafrecht, mensenrechten en vreemdelingenrecht.'

Mocht u, na het lezen van het tijdschrift, verdere invulling willen geven aan deze maatschappelijke functie, dan kunt u ook abonnee worden van *Terecht*. Wij zijn te bereiken op 020-638 45 67 en via lrn@xs4all.nl. Voor meer informatie over de Liga voor de Rechten van de Mens zie www.ligarechtenvandemens.nl,
Hoogachtend,
Ruth Hopkins (hoofdredacteur van *Terecht*)

ORDENIEUWS

Gewijzigde examenlocatie

De vakken Burgerlijk Procesrecht en Strafprocesrecht worden op 23 juni 2006 getentamineerd op een andere locatie dan te doen gebruikelijk. De nieuwe locatie is:

De Vechtsebanen,
Mississippiidreef 151, Utrecht.
Tel.: 030-262 78 78

Een routebeschrijving kunt u vinden op www.vechtsebanen.nl, onder het kopje route.

De locatie voor de onderdelen Bestuursprocesrecht, Jaarrekeninglezers, Belastingrecht en Gedragsrecht op 10 november 2006 worden op een later tijdstip doorgegeven.

Wellicht ten overvloede delen wij u mede dat wij niet verantwoordelijk zijn indien u zich op de 'oude' locatie meldt. Er is daar niemand die u zal opvangen.

(Afdeling Opleiding)

AGENDA

Bijeenkomst Vereniging Corporate Litigation

Op vrijdag 19 mei a.s. houdt de Vereniging Corporate Litigation een algemene ledenvergadering en bijeenkomst in Amsterdam. Lezingen worden gehouden over 'Verantwoordelijkheid van aandeelhouders ten opzichte van de vennootschap', door Eric Knight, Jan Michiel Hessels en Jan Willem van der Staay. Achtergrond

van het onderwerp is de druk van aandeelhouders (i.e. buitenlandse vermogensbeheerders) op bestuur en commissarissen van een vennootschap, zoals recentelijk bij Shell, VNU en CSM. Informatie en aanmelden voor lidmaatschap via corporatelitigation@yahoo.co.uk, t.a.v. mr. drs. Strik.

AGENDA

Gelijkheid en recht op zorg

Op 16 juni aanstaande vindt een symposium plaats over gelijkheid in de gezondheidszorg, georganiseerd door het NJCM en de WKREG. De bijdragen zullen onder meer worden verzorgd door mr. dr. M. Buijsen (EUR), dr. G. van Donselaar (UvA), mr. G.J. Hamilton (ministerie van VWS), prof. F. van Hoof (UvU), dr. A. Kant (Tweede Kamer), prof. M.R.

Mok (UvA), drs. M.H. Meijerink (RVZ), dr. R. Pieterman (EUR), prof. S. van Wijnbergen (UvA). De bijeenkomst is gratis voor NJCM-leden en andere belangstellenden, advocaten betalen een inschrijfgeld van € 275. Aanmelden: 071-527 77 48; email: njcm@law.leidenuniv.nl. Zie ook www.njcm.nl, of bel A. den Exter: 024-361 14 80.

Openbaarheid van rechtspraak

De Vereniging voor Media- en Communicatierecht (VMC) organiseert op 19 mei in Amsterdam een openbare studiemiddag over het rapport 'Openbaarheid van rechtspraak' van de Commissie De Meij. Het rapport pleit voor een grotere toegankelijkheid tot rechterlijke uitspraken via internet (zie www.mediaforum.nl). Commentaar op het rapport wordt gegeven door mr. W.F. Korthals Altes, (Raadsheer

Hof Arnhem), mr. W. Duitemeijer, (Voorzitter Redactieraad Rechtspraak.nl/President Rechtbank Groningen), en mr. I. van Dijk, (Hoofd Juridische Zaken College voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer). Informatie: prof. mr. J.J. Kabel, Instituut voor Informatierecht, tel. 020-525 34 06 en mr. C. van Boxtel, secretaris van de VMC, tel. 0418-664 111 e-mail: c.vanboxtel@wanadoo.nl.

Effectieve aanpak van veelplegers

Op dinsdag 16 mei a.s. organiseert de Vereniging voor Familie- en Jeugdrecht een studiemiddag in Den Haag over de vraag op welke wijze veelplegers het best aangepakt kunnen worden. Mr. R.H.J. de Vries, (A-G gerechtshof Amsterdam), en prof. dr. I.

Weijers, (bijzonder hoogleraar jeugdrechtspiegeling UvU) belichten welke aanpak werkt, en welke juist niet. Aanmelden: mr. P. Dorhout, e-mail: dorhout@fjr.nu, fax: 084-223 12 91; kosten voor niet-leden: € 35; zie ook www.fjr.nu. NOvA opleidingspunten: 2.

Klachtenmanagement in beweging

Medilex organiseert dinsdag 23 mei a.s. in Utrecht een congres rond de complicaties, risico's, mogelijkheden en nieuwe ontwikkelingen met betrekking tot klachtenbehandeling. Dagvoorzitter is prof. J.K.M. Gevers (hoogleraar

gezondheidsrecht UvA, AMC). Sprekers zijn onder anderen mevr. drs. M.J.M. Timmers, mevr. mr. P.V. van der Sande en mr. I.P.C. Sindram. Voor meer informatie zie www.medilex.nl.

Leven van Russische advocaat in gevaar

Als Mikhail Trepashkin, een Russische advocaat en voormalig KGB-officier, niet spoedig wordt vrijgelaten, zal hij sterven in zijn cel, zo vrezen zijn advocaten en Russische en internationale waarnemers. De omstandigheden waarin de aan astma lijdende Trepashkin wordt vastgehouden in een Russische gevangenis in Nizhny Tagil, zijn mensonterend. Trepashkins astma wordt niet behandeld. Zijn gezondheidstoestand is verder verslechterd door de extreme kou waaraan hij wordt blootgesteld. In januari werd hij tweemaal in een nauwelijks verwarmde cel in eenzame opsluiting geplaatst terwijl het buiten 35 graden vroom. Volgens zijn advocaten loopt Trepashkin bovendien het risico te worden overgeplaatst naar een andere gevangenis waar de omstandigheden nog slechter zijn. Gelet op zijn kritieke toestand is medische behandeling in een ziekenhuis noodzakelijk.

Al eerder vroegen wij in dit blad aandacht voor Trepashkin. Zijn vervolging lijkt ingegeven door politieke motieven. In 2003 werd hij opgepakt voor verboden wapenbezit, vijf dagen voordat hij bewijs zou leveren voor de betrokkenheid van de Russische geheime dienst bij de bomaanslagen op een aantal flatgebouwen in Moskou, waarbij in 1999 honderden burgers werden gedood. De Russische regering bestempelde deze aanslagen als Tsjetsjeense terreuracties en rechtvaardigde daarmee een tweede oorlog in Tsjetsjenië.

Inmiddels is Trepashkin vrijgesproken van verboden wapenbezit, maar veroordeeld voor het onthullen van staatsgeheimen. Trepashkin heeft de beschuldigingen altijd ontkend. Volgens hem zijn deze gefabriceerd door de geheime dienst om hem de mond te snoeren. In augustus 2005 werd Trepashkin voorwaardelijk in vrijheid gesteld. Nadat hij op een persconferentie verslag deed van de onmenselijke omstandigheden in de gevangenis, tekenden de autoriteiten – in strijd met de Russische wetgeving – met terugwerkende kracht echter alsnog beroep aan tegen Trepashkins invrijheidstelling en is hij opnieuw opgepakt. Zeven maanden later zit hij nog steeds vast. Nu zijn beroepsmogelijkheden zijn uitgeput is hij aangewezen op uw hulp.

Voor meer informatie over Mikhail Trepashkin en de wijze waarop u voor hem in actie kunt komen zie: <http://action.humanrightsfirst.org/campaign/Trepashkin3/ie5n7kwrzjnw8k?>. Voor informatie over de **Stichting Advocaten voor Advocaten** kunt u contact opnemen met mr. Judith Lichtenberg per e-mail via info@advocatenvooradvocaten.nl of bezoek onze website www.stichtingadvocatenvooradvocaten.nl. Daar leest u ook hoe u donateur kunt worden. Rekeningnummers: ABN 489.938.655; Postbank 433.83.27 (Amsterdam).

RECHTSORDE®

SCHEPT ORDE IN RECHTSINFORMATIE

Per 12 mei 2006

www.rechtsorde.nl

**één betrouwbare bron,
alle rechtsinformatie,
verrassend aantrekkelijk geprijsd**

- *Alle Nederlandse wet- en regelgeving, zowel centraal als decentraal*
- *Jurisprudentie, officiële publicaties en CAO's*
- *EU-recht en internationaal recht*
- *Dagelijks geactualiseerd*
- *Overzichtelijk geordend en alle verwante documenten onderling gekoppeld onder toezicht van juridisch deskundigen*
- *Razendsnel zoekresultaat*
- *Bijzonder attractief geprijsd*

Gefundeerd op meer dan 17 jaar ervaring met elektronische juridische publicaties.

**Ter introductie:
3 maanden gratis toegang!**

Indien aangemeld vóór 1 juli 2006

86e jaargang – 21 april 2006 – nr. 6
Verschijnt elke drie weken.

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. B. J. Th. Bouma
mr. Y. van Gernerden
mr. A. Groenewoud
dr. L. Hesselink
mr. P. T. C. van Kampen
mr. M. H. J. van Maanen
mr. P. F. P. Nabben
mr. G. J. van Oosten
mr. L. N. J. B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. A. P. Ploeger
mr. L. H. Rammeloo
dr. mr. L. W. M. Wopereis

Uitgever

drs. Serge dos Santos Gomes

Eindredactie

Linus Hesselink

Bureau redactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

VILLA Y, Andre Klijsen
Unit-1, Dmitry de Bruin

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Digitaal archief *Advocatenblad*

www.advocatenorde.nl, voor houders van het (gratis)
Balienetcertificaat

Orde van de dag

Gratis abonneren op de wekelijkse nieuwsbrief voor advocaten? Stuur een e-mail naar enova@reedbusiness.nl met als onderwerp Inschrijven Orde van de dag.

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: dbmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 2,15 per mm
bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 7: 28 april 2006
afl. 8: 19 mei 2006

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 160 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen.

Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

Ontbrekende bladzijde wordt ingevoegd

Els Unger

In het *Advocatenblad* van 11 november 2005 riep ik u op om informatie over de advocatuur tijdens de bezetting te melden aan het NIOD. Dit in verband met een vooronderzoek naar de positie en het functioneren van de advocatuur in de Tweede Wereldoorlog. Doel van het vooronderzoek was om na te gaan of een uitgebreid onderzoek naar dit onderwerp mogelijk en zinvol is.

NIOD-onderzoeker dr. J. P. Meihuizen heeft het vooronderzoek begin dit jaar afgerond, mede aan de hand van het enthousiast door u aangedragen materiaal. Hij concludeert dat het bestaande beeld over de Nederlandse advocatuur tijdens de oorlogsjaren 'fragmentarisch, oppervlakkig en onvolledig' is, en dat er voldoende bronnen beschikbaar zijn om een langer lopend historisch-wetenschappelijk onderzoek mogelijk te maken. Een dergelijk onderzoek is met het oog op het verwerven van fundamentele kennis en inzicht zonder meer mogelijk en zinvol, aldus de onderzoeker (die in het volgende nummer aan het woord komt, *red.*).

De Algemene Raad heeft die conclusie overgenomen, hoewel de kosten van het onderzoek aanzienlijk zijn. Het NIOD heeft die geraamd op € 320.000 voor een periode van drie jaar. Op 31 maart jl. heeft de Algemene Raad aan het College van Afgevaardigden voorgesteld om dit bedrag te reserveren uit het overschot in de jaarrekening 2005 van de Orde.

De discussie in de Collegevergadering (zie elders in dit nummer, *red.*) ging vooral over de vraag wat het hedendaagse belang is van een historisch onderzoek. Voorstanders benadrukten de noodzaak van de eigen geschiedschrijving als een verantwoordelijkheid die voortvloeit uit de PBO-status. Ook kan lering worden getrokken uit de omgang met ethische kwesties. Daarbij werd gewezen op het onbekende lot van de tweehonderd joodse advocaten (in 1940 10% van de advocatuur) en op de uitkomsten van soortgelijk onderzoek in Duitsland.

Critici wezen op de hoge kosten. Zij vroegen zich af of het onderzoek gefaseerd zou kunnen plaatsvinden. Eerst een fase van interviews met de kleine groep nog levende personen, die in de oorlog advocaat waren of kort daarna beëdigd zijn. Vervolgens een fase van uitgebreider onderzoek, nadat meer zekerheid is verkregen over financiële bijdragen van derden. De Algemene Raad probeert namelijk om medefinanciering te krijgen van het ministerie van Justitie en diverse fondsen.

In dit verband werd ook gevraagd of het onderzoek door een promovendus zou kunnen worden uitgevoerd. Met het NIOD vindt de Algemene Raad echter dat een ervaren onderzoeker nodig is, vanwege de complexiteit van het onderwerp en de moeizame toegankelijkheid van de bronnen.

Een berekening van de fracties Rotterdam en Dordrecht gaf de doorslag. Zij becijferden dat het onderzoek neerkomt op minder dan € 8 per advocaat per jaar. Ofwel € 23,50 per advocaat, een bedrag dat bovendien al betaald is in de hoofdelijke omslag 2005. Uiteindelijk vond de overgrote meerderheid van het College dat wij – evenals de Raad voor de rechtspraak en een aantal grote ondernemingen – het eigen functioneren tijdens de bezetting moeten laten onderzoeken.

Op 1 juli 2006 zal dr. Meihuizen starten met het onderzoek. Ja, meer dan 60 jaar na de oorlog, maar ik ben er trots op dat de Orde hierin zijn verantwoordelijkheid neemt.

Kroniek burgerlijk procesrecht 2005

Deel II

Mr. W. Heemskerk, mr. T.F.E. Tjong
Tjin Tai, mw. mr. W.I. Wisman¹

In dit nummer het tweede deel van het jaarlijkse overzicht van de jurisprudentie burgerlijk procesrecht, met aan het eind de nieuwe wetgeving en literatuur.

INHOUD DEEL I

- ▶ **ALGEMENE BEGINSELEN**
  - Toegang tot de rechter
  - Goede procesorde
  - Hoor en wederhoor
  - Onafhankelijkheid en onpartijdigheid
  - Redelijke termijn
- ▶ **ARBITRAGE EN BINDEND ADVIES**
- ▶ **BESLAG**
  - Eis in de hoofdzaak
  - Aansprakelijkheid beslaglegger
  - Opheffing beslag
  - Zekerheidstelling
  - Derdenbeslag
- ▶ **BEWIJS**
  - Bewijslastverdeling: hoofdregel
  - Bewijslastverdeling: andere verdeling bewijslast
  - Bewijsaanbod
  - Waardering bewijs
  - Deskundigenbericht
  - Getuigenbewijs
  - Verschoningsrecht/geheimhouding
  - Voorlopig getuigenverhoor/deskundigenbericht
- ▶ **COMPARITIE VAN PARTIJEN**
- ▶ **COMPETENTIE**
  - Absolute/sectorale competentie
  - Internationale rechtsmacht
- ▶ **DAGVAARDING**
  - Betekening
  - Dagvaarding of verzoekschrift
  - Gebreken en herstelmogelijkheden
  - Inhoud dagvaarding
  - Substantiëringsplicht
- ▶ **EXECUTIE**
  - Schorsing executie
  - Executiegeschil
  - Dwangsom/lijfsdwang
  - Exequatur
- ▶ **EXHIBITIEPLICHT**

INHOUD DEEL II

- ▶ **HUURPROCESRECHT**
- ▶ **INCIDENTEN**
  - Zekerheidstelling
  - Vrijwaring
  - Voeging en tussenkomst
  - Verval van instantie
- ▶ **KORT GEDING**
- ▶ **KOSTEN**
  - Vast recht
  - Proceskosten
  - Buitengerechtelijke kosten
- ▶ **MISBRUIK VAN PROCESRECHT**
- ▶ **PARTIJEN**
  - Bevoegdheid
  - Partijaanduiding
  - Exceptio plurium litis consortium
- ▶ **PLEIDOOI**
- ▶ **RECHTSMIDDELEN**
  - Hoger beroep
    - Appellabiliteit*
    - Gebreken en herstel*
    - Tussentijds hoger beroep*
    - Grieven*
    - Devolutieve werking*
    - Varia*
  - Cassatieberoep
    - Tussentijds cassatieberoep*
    - Incidentele vordering schorsing/uitvoerbaarverklaring bij voorraad*
  - Verzet
  - Herroeping
- ▶ **RECHTSMIDDELEN IN VERZOEKSCRIFTPROCEDURES**
- ▶ **SCHADESTAATPROCEDURE**
- ▶ **UITSpraak**
- ▶ **WIJZIGING VAN EIS**
- ▶ **NIEUWE WETGEVING**
- ▶ **LITERATUUR**

HOGER BEROEP (ZIE RECHTSMIDDELEN)

HUURPROCESRECHT

De termijn om bij de rechter tegen een uitspraak van de huurcommissie op te komen is niet langer twee maanden, maar ingevolge artikel 7:262 BW acht weken, zodat de vordering bij Ktr. Zaandam 12 mei 2005, *Prg.* 2005, 111 moest worden afgewezen.

Voorzieningenrechter Ktr. Eindhoven 6 augustus 2005, *Prg.* 2005, 24 wijst een vordering tot ontruiming tegen een notoire wanbetaler af op grond van de redenering dat de ontruiming niet verhindert dat de huurschuld verder oploopt, aangezien de huurovereenkomst blijft voortbestaan. Er volgt een proceskostenveroordeling nu de ontruiming bij wege van voorlopige voorziening in een reeds aanhangig bodemprocedure had kunnen worden gevorderd.

Als een vordering tot ontruiming in een bodemprocedure is afgewezen, ligt niet voor de hand dat een daarna begonnen kort geding tot ontruiming wel zal slagen. Voorzieningenrechter Ktr. Hoorn 15 april 2005, *Prg.* 2005, 110 geeft terecht aan dat dan terughoudendheid past, in casu werd onvoldoende gesteld om alsnog te komen tot ontruiming.

Hof Amsterdam 21 juli 2005, *Prg.* 2005, 171 heeft de uitvoering van een ontruimingsvonnis geschorst omdat inmiddels de schuldsaneringsregeling van toepassing was verklaard op de huurder. Van belang was dat de lopende huurtermijnen wel werden

¹ De auteurs zijn allen advocaat bij Pels Rijcken & Droogleeuw Fortuijn te Den Haag.

betaald, zodat het slechts ging om een oude huurschuld. Het hof lijkt aldus te anticiperen op het voorgestelde artikel 305 lid 2 Fw in wetsvoorstel 29 942. Wanneer de schuldsanering eindigt, zou een ontruimingsvonnis alsnog ten uitvoer moeten kunnen worden gelegd. Zo liet Ktr. Hoorn 4 juli 2005, *Prg* 2005, 197 de executie van een twee jaar oud verstekvonnis tot ontruiming toe, nu de huurachterstand waar de ontruiming betrekking op had nog steeds niet was ingelopen. Dat de huurpenningen gedurende de schuldsanering wel steeds waren betaald, deed hier niet aan af.

INCIDENTEN

Ingeval een rechtsmiddel is ingesteld kan bij incidentele vordering (alsnog) de uitvoerbaarheid bij voorraad van de uitspraak a quo worden verzocht op grond van artikel 234 Rv. Geldt dit ook bij een rechtsmiddel tegen

een tussenuitspraak? HR 29 april 2005, *RvdW* 2005, 69, *JOL* 2005, 271 en *JBPr* 2005, 52 m.nt. H.W. Wiersma, rov. 3.3.1 en 3.3.2 beantwoordt deze vraag bevestigend. Daarbij geeft de Hoge Raad uitvoerige overwegingen over de af te wegen omstandigheden en belangen: eiser in het incident moet een zwaarder belang hebben bij de uitvoerbaarheid bij voorraad dan de wederpartij bij het achterwege blijven daarvan. De rechter moet terughoudendheid betrachten vanwege de mogelijkheid dat het rechtsmiddel slaagt en de uitvoeringsmaatregelen alsdan nutteloos blijken. In casu leidde die afweging tot afwijzing.

ZEKERHEIDSTELLING

De zekerheidstelling door vreemdelingen oftewel de cautio iudicatum solvi van artikel 224 Rv was aan de orde in Rb. Roermond 30 maart 2005, *NJF* 2005, 189, *JBPr* 2005, 58, m.nt. J.F. de Heer. Nu eiser in België woon-

plaats lijkt te hebben en onbestreden stelt dat hij daar zijn onderneming uitoefent, kan een proceskostenveroordeling op grond van de EEX-Verordening ten uitvoer worden gelegd en moet de vordering ingevolg artikel 224 lid 2 sub b Rv worden afgewezen.

Eveneens over de cautio, maar ook van belang voor andere zekerheidstellingen, is de vraag wat een toereikende zekerheidstelling is. Dit was aan de orde in Rb. Arnhem 6 oktober 2004, *NJF* 2005, 39. Eiseres trachtte de stelling ingang te doen vinden dat de storting van een bedrag op de rekening van haar eigen advocaat voldoende zekerheid vormde, maar dat werd door de rechtbank terecht afgewezen, nu onzeker was of gedaagde daarop zonder moeite verhaal zou kunnen nemen. Overigens zou de storting op de derdenrekening van de advocaat van eiseres onder omstandigheden behoren te voldoen als er toereikende afspraken over

zijn gemaakt (vgl. HR 12 januari 2001, *NJ* 2002, 371), maar vanwege de partijdige rol van de advocaat zal de uitbetaling toch problematisch worden als zijn cliënt de uitbetaling verbiedt, in strijd met de gemaakte afspraken. Beter is dan ook een storting bij de wederpartij, een neutrale partij, of de gebruikelijke bankgarantie.

De cautioverplichting geldt naar luid van artikel 224 Rv slechts voor eiser, niet voor gedaagde. Omdat een buitenlandse (conservatoir) beslaglegger in een procedure tot opheffing van beslag gedaagde is, weigerde Hof Amsterdam 28 juli 2005, *JBPr* 2005, 70 m.nt. M. Freudenthal, zekerheidstelling te bevelen. Ook een analoge toepassing van deze bepaling wees het hof af. Dit is onbevredigend, nu de beslaglegger eigenlijk materieel de positie van eiser inneemt. De annotator wijst op de nadelen die deze onevenwichtigheid in de regeling met zich brengt, en beveelt aan dat de rechter een zodanig 'buitenlands' beslag slechts toewijst onder zekerheidstelling ex artikel 701 Rv. Dit lijkt niet onverstandig, met name nu zij erop wijst dat het Nederlands conservatoir beslag internationaal bezien ongebruikelijk gemakkelijk kan worden gelegd. Overigens kan uiteraard wel zekerheidstelling worden gevorderd in de hoofdzaak die ex artikel 700 lid 3 Rv aanhangig moet worden gemaakt, maar de daarvoor verleende termijn kan zodanig zijn dat gedaagde tussentijds al in de problemen komt vanwege het gelegde beslag. Een mogelijke uitweg zou kunnen zijn een beroep op misbruik van bevoegdheid van de beslaglegger doordat zij het beslag handhaaft zonder zekerheid te bieden, en op die grond opheffing te vorderen tenzij zekerheid wordt geboden.

VRIJWARING

De Hoge Raad heeft diverse uitspraken gegeven over de in de praktijk vaak lastige figuur van vrijwaring. Vooropgesteld zij dat de hoofdzaak en vrijwaringszaak afzonderlijke procedures zijn. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat gedaagde in de hoofdzaak een verweer voert dat strijdig is met zijn standpunt in de vrijwaringszaak. De zelfstandigheid van deze procedures is onderstreept in het arrest

HR 13 december 2002, *NJ* 2005, 139 (Houmada/Winterthur), rov. 3.5 en 3.6 (daarom in vrijwaring geen kostenverdeling met betrekking tot de hoofdzaak). Een gevolg is dat de gedaagde in vrijwaring ook geen recht heeft op de stukken in de hoofdzaak (aldus blijkt uit de conclusie voor HR 8 april 2005, *JOL* 2005, 210). Verder volgt hieruit dat een schikking in de hoofdzaak geen gevolgen heeft voor de vrijwaringsprocedure (Rb. Utrecht 6 oktober 2004, *NJF* 2005, 35, rov. 4.5).

Toch leidt dit licht tot vergissingen. In HR 4 februari 2005, *JOL* 2005, 74 had gedaagde in vrijwaring aangevoerd dat eiser in de hoofdzaak eigen schuld had. Dit verweer was niet gevoerd door gedaagde in de hoofdzaak, eiser in vrijwaring. Het hof ging in de vrijwaringszaak niet in op dit verweer: ten onrechte, nu het feit dat in de hoofdzaak geen eigen schuld was vastgesteld, er niet aan afdeed dat in de vrijwaringsprocedure niet vaststond dat eigen schuld ontbrak. Een les is dat de eiser in vrijwaring serieus aandacht dient te besteden aan de verweren van gedaagde in vrijwaring, om deze zonedig ook in de hoofdzaak in te brengen (ook al bestrijdt hij deze in de vrijwaring).

Een vordering tot vrijwaring dient ex artikel 210 lid 1 Rv voor alle weren te worden gedaan. Deze regel dient gerelativeerd te worden indien de aanleiding voor de vrijwaring wordt gevonden in een latere eiswijziging: alsdan is het tijdig als de vordering bij eerste conclusie na of akte in reactie op de eiswijziging wordt gedaan. Aldus Hof Amsterdam 10 maart 2005, *JBPr* 2005, 67, met instemming van annotator H.W. Wiersma.

Indien aan de formele eisen is voldaan, is het toestaan van vrijwaring in de praktijk regel; in Rb. Utrecht 2 februari 2005, *JBPr* 2005, 60 m.nt. M.O.J. de Folter deed daar niet aan af dat het een ondervrijwaringsprocedure betrof en de onderwaarborg failliet was verklaard. Daarbij liet de rechtbank meewegen dat het faillissement mogelijk zou zijn geëindigd tegen de tijd dat de desbetreffende dagvaarding zou worden uitgebracht.

De annotator heeft bedenkingen vanwege de complicaties en tijdsverlies bij zodanige ondervrijwaring.

VOEGING EN TUSSENKOMST

Het zojuist besproken vonnis Rb. Utrecht 2 februari 2005, *JBPr* 2005, 60 m.nt. M.O.J. de Folter is tevens van belang nu de waarborg ook partijvoeging ex artikel 214 Rv had verzocht in de hoofdzaak. Dit was op zichzelf terecht, nu de waarborg niet van rechtswege partij is in de hoofdzaak, maar daar wel belang bij kan hebben. Alleen miskende de waarborg dat die vordering in de hoofdzaak moet geschieden, niet in de vrijwaringsprocedure. Zij werd daarom naar de juiste procedure verwezen.

VERVAL VAN INSTANTIE

Verval van instantie is een figuur die vooral onder het oude recht van betekenis was; tegenwoordig kan de wederpartij niet langer worden overvallen door een zodanige vordering (zie artikel 251 Rv). Ingevolge het overgangsrecht is op lopende procedures evenwel het oude recht nog van toepassing. Daardoor komen er nog steeds uitspraken hierover voor. In HR 11 maart 2005, *JOL* 2005, 153 verwierp de Hoge Raad cassatieberoep tegen vervallenverklaring onder toepassing van artikel 81 RO; de klachten over misbruik van procesrecht en strijd met redelijkheid en billijkheid konden niet slagen nu het gaat om een volkomen regulier procedureel middel.

In HR 25 november 2005, *JOL* 2005, 684, had het hof in een zaak die voor arrest stond, maar geroyeerd was in verband met onderhandelingen, het verval van instantie uitgesproken. Op het eerste gezicht lijkt dit onjuist, nu in een zaak die voor arrest staat juist géén proceshandeling meer nodig is. Als een hof drie jaar lang geen arrest wijst, kan niet reeds daarom verval van instantie worden gevorderd. Daar was in cassatie echter niet over geklaagd. In cassatie werd slechts geklaagd over een mogelijke tussentijdse schorsing van de procedure met verlenging van de vervaltermijn, wegens defungeren van procureurs: die klachten faalden alle. Denkelijk speelde in casu een rol dat de zaak geroyeerd was en het voor daad-

werkelijk verkrijgen van arrest nodig was dat de zaak weer werd opgebracht, en dat opbrengen was dan de proceshandeling waar de wederpartij mee in gebreke was gebleven. Problematisch in die benadering blijft, dat beide partijen de zaak weer kunnen opbrengen en dus niet kan worden gezegd dat één partij in gebreke was. Het is niet uitgesloten dat als in die drie jaar de onderhandelingen bleven doorlopen, het vragen van verval van instantie neerkomt op misbruik van procesbevoegdheid nu de wederpartij daar dan niet op bedacht hoefde te zijn. De rechter zit er niet op te wachten dat de zaak, louter om het verval van instantie te stuiten, elke drie jaar wordt opgebracht en onmiddellijk weer geroyeerd.

Het Hof Den Haag 16 juni 2005, *NJF* 2005, 312 oordeelde in een procedure na cassatie en verwijzing dat de zaak op 1 januari 2002 nog niet bij het hof was aangebracht en dus op die datum niet aanhangig was, zodat het nieuwe recht van toepassing en het verval van instantie niet kon worden uitgesproken. Dit lijkt in strijd met HR 5 september 2003, *NJ* 2004, 489.

KORT GEDING

Over de verhouding tussen kort geding en bodemprocedure is in de kronieken van de voorgaande jaren al het nodige gezegd. Uit de jurisprudentie blijkt dat de kortgedingrechter zijn oordeel over de toewijsbaarheid van het gevorderde kan baseren op een prognose over de uitkomst in de bodemprocedure. Dit kan ook ten aanzien van een bestuursrechtelijke procedure, zo bevestigt HR 14 januari 2005, *JOL* 2005, 18. De rechter had daar de ontruiming van een (ten aanzien van haar verblijfsvergunning uitgeprocedeerde) asielzoekster toegewezen, mede op basis van een prognose van de uitkomst van een nog lopende bezwaarprocedure.

Indien er een uitspraak in de bodemprocedure is geweest, dient de kortgedingrechter zich daarnaar te richten. Dat geldt echter alleen als het een procedure tussen dezelfde partijen betreft. Zo verwierp het Hof Amsterdam 12 augustus 2004, *NJ* 2005, 533, rov.

4.6, het betoog dat het zijn arrest diende af te stemmen op een bodemvonnis in een uitspraak over dezelfde kwestie tussen andere partijen. Formeel gesproken juist, wat niet wegneemt dat het onwenselijk is als er materieel onverenigbare uitspraken worden gegeven tussen verschillende partijen. Terecht beoordeelde het hof in casu of er verschillen waren die een mogelijk andere uitkomst rechtvaardigden.

Zuivering van het verstek kan tot aan de uitspraak (artikel 142 Rv), ook in kort geding. In een Antillenzaak werd evenwel geoordeeld dat ongemotiveerde zuivering van het verstek een week na de zitting, één dag voor vonnis, strijdig was met het spoedeisend karakter van het kort geding (Voorzieningenrechter GEA Aruba 20 april 2005, *NJF* 2005, 213). Strikt genomen betreft dit de goede procesorde die zich ertegen verzet dat de gedaagde op deze wijze een mogelijk ongunstige uitspraak kan ophouden.

KOSTEN

VAST RECHT

De berekening van het vast recht geschiedt naar de waarde van de vordering waar het geschil betrekking op heeft. Die berekening moet voor de lopende instantie geschieden. Het is mogelijk dat door beperking van het geschil in appèl of in cassatie niet langer de gehele vordering inzet van het geding is; dat lagere bedrag is dan de grond voor de berekening van het vast recht (aldus HR 18 februari 2005, *NJ* 2005, 227, rov. 2.2).

PROCESKOSTEN

Volgens staande rechtspraak levert een ten onrechte uitgesproken kostenveroordeling voldoende belang op bij cassatie van een uitspraak waar materieel geen belang meer bij is (laatstelijk HR 13 mei 2005, *RvdW* 2005, 70, rov. 3.2). Dit belang moet wel in concreto aanwezig zijn: indien verweerder in cassatie aan eiser geheel toegeeft op het punt van proceskosten, komt dit belang alsnog te ontvallen. In HR 13 mei 2005, *JOL* 2005,

WAT EEN SEXY
KORT GEDING!

285 had de wederpartij op enigszins meerduidige wijze afstand gedaan en consequent betoogd dat eiser geen belang had bij cassatie; de Hoge Raad leidde hieruit af dat zij volledig afstand had gedaan van alle rechten die zij meende te kunnen ontlenen aan de in cassatie bestreden uitspraak.

Proceskosten worden toegewezen op grond van artikel 237 Rv. Uitgangspunt is dat de in het ongelijk gestelde partij in de (gehele) kosten wordt veroordeeld. Daaruit volgt, dat als de rechter van die regel wil afwijken, hij zodanig oordeel moet motiveren en op enige in de wet genoemde grond moet baseren. Aldus HR 15 april 2005, *JBPr* 2005, 50 m.nt. A.W. Jongbloed, rov. 3.4. Het is dan ook twijfelachtig of Ktr. Rotterdam 27 januari 2005 en 23 juni 2005, *PrG* 2005, 148 mocht komen tot compensatie van kosten vanwege de weinig toegeeflijke houding van (de winnende) eiser, hoe begrijpelijk zo'n oordeel ook moge zijn.

De toepassing in appèl van deze regel levert enige hoofdbrekens op. Zo wordt appellant in appèl ook volledig in het ongelijk gesteld als weliswaar enige grieven slagen maar het vonnis a quo onder verbetering van gronden wordt bekrachtigd (HR 12 augustus 2005, *NJ* 2006, 98, *JBPr* 2005, 55). Een andere bijzonderheid geldt in sommige gevallen voor de proceskosten in incidenteel appèl. Vanwege de devolutieve werking van het appèl moeten verweren van geïntimeerde uit eerste aanleg vaak ambtshalve door het hof onder ogen worden gezien. Als geïntimeerde

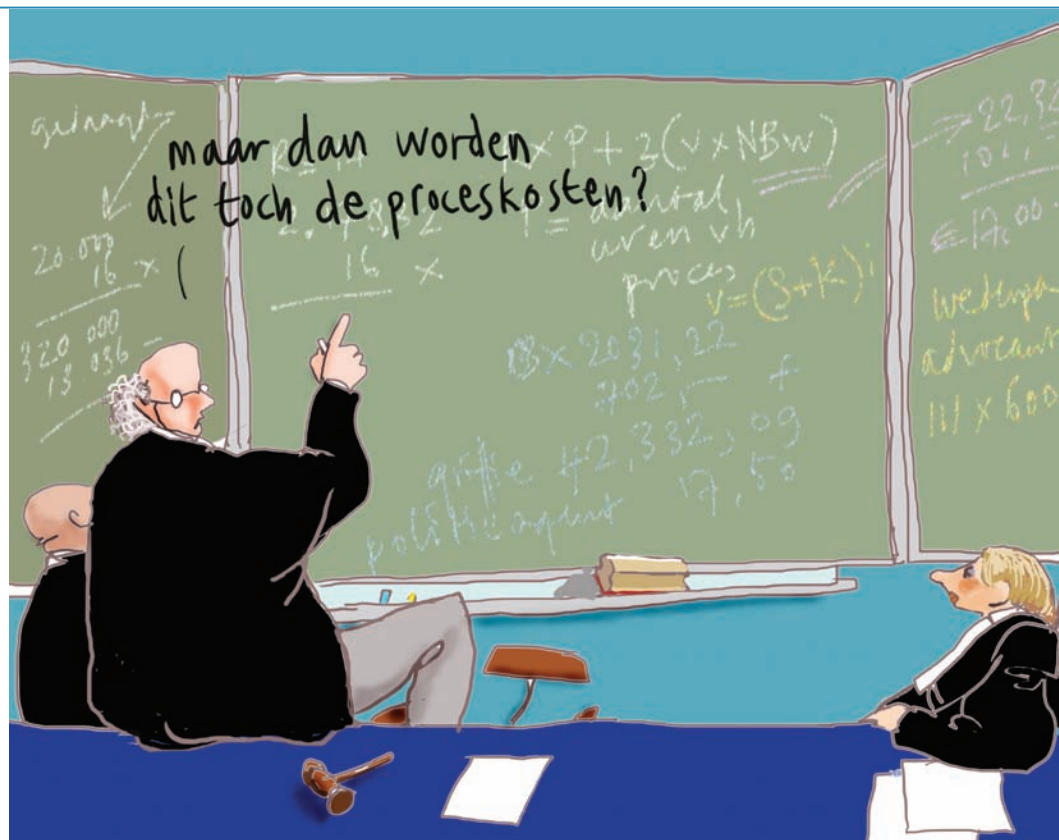

zodanig verweer ten overvloede in incidenteel appèl herhaalt, kan de verwerping van dat verweer niet op een kostenveroordeling komen te staan (HR 8 april 2005, *JOL* 2005, 212, rov. 4.1). De Hoge Raad verwijst naar HR 10 juni 1988, *NJ* 1989, 30, waar is aangegeven dat er in zo'n geval moet worden afgezien van enige kostenveroordeling in incidenteel appèl.

Een van de uitzonderingen op de hoofdregel is de compensatie tussen voormalige echtelieden ex artikel 237 lid 1, tweede zin, Rv. Hoewel zodanige compensatie als regel geschiedt, is het een bevoegdheid, geen verplichting. Het is dan ook niet onjuist als de appèlrechter de kosten in appèl compenseert maar de kostenveroordeling in eerste aanleg (waarbij de man als in het ongelijk gestelde partij in de kosten werd veroordeeld) in stand laat (HR 9 september 2005, *JBPr* 2006, 3 m.nt. Klaassen). Mogelijk wenste het hof niet het vonnis uit eerste aanleg louter vanwege de kostenveroordeling te vernietigen.

Een andere uitzondering is het nodeloos veroorzaken van kosten. De lagere rechtspraak laat hier diverse voorbeelden van zien: het nodeloos gebruik van twee dagvaardingen, waar één had volstaan (Ktr. Den Bosch 28 april 2005, *Prg.* 2005, 103), het achterhouden van relevante gegevens in eerste procedure, waardoor een tweede procedure nodig werd (Voorzieningenrechter Rb. Maastricht 1 september 2005, *NJF* 2005, 374), nodeloos veroorzaakte kosten nu appèl eerst nodig was omdat gegevens niet in eerste aanleg waren verstrekt ondanks verzoek van de rechtbank (Hof Amsterdam 28 april 2005, *NJF* 2005, 450).

Zoals bekend worden proceskosten forfaitair berekend. Op zichzelf kan tegen zodanige forfaitaire vaststelling worden opgekomen met het betoog dat op basis van onrechtmatige daad een volledige vergoeding nodig is, aldus HR 17 december 2004, *NJ* 2005, 361 m.nt. MRM, rov. 3.4. In diezelfde uitspraak overweegt de Hoge Raad dat voor zodanige integrale vergoeding boven de wettelijk forfaitaire regeling slechts in zeer bijzondere omstandigheden grond kan zijn.

Een reden kan zijn dat bij overeenkomst is afgesproken dat een volledige proceskostenvergoeding moet worden betaald: artikel 237 Rv is in zoverre van regelend recht (Hof Amsterdam 17 maart 2005, *NJF* 2005, 199, *Prg.* 2005, 63). Verder is niet uitgesloten dat een rechter in bepaalde omstandigheden reden ziet om zonder daartoe strekkend beding toch een integrale vergoeding van kosten van rechtsbijstand toe te wijzen. Ktr. Rotterdam 5 juli 2005, *Prg.* 2005, 14 gaat hier uitvoerig op in, maar concludeert ten slotte dat in casu geen sprake is van bijzondere omstandigheden die daartoe kunnen leiden.

De berekening van de exacte proceskosten lijkt vaak een hogere vorm van wiskunde, met name waar reconventionele vorderingen en incidentele appèllen over elkaar heen buitelen, of als de procedure veel enquêtes, deskundigenberichten en tussentijdse conclusies en aktes heeft doorgemaakt. Toch loont het om de berekening van de rechter te controleren: men kan bijvoorbeeld in casu klagen over een onbegrijpelijke kostenveroordeling (zie laatstelijk HR 10 juni 2005, *JOL* 2005, 355).

In de verzoekschriftprocedure is de kostenveroordeling ingevolge artikel 289 Rv geen

verplichting maar slechts een bevoegdheid. Een verzoek tot aanvulling van een beschikking waarin een kostenveroordeling werd geweigerd onder verwijzing naar deze bevoegdheid, mede gelet op het feit dat eiser in het petitiem 'kosten rechtens' had gevorderd, wat als referte aan het oordeel van de rechter werd opgevat (Rb. Maastricht 25 januari 2005, *NJF* 2005, 151). Deze uitleg is betwistbaar. Zekerheidshalve zou men de formulering in het modelverzoek- of verzoekschrift kunnen aanpassen.

BUITENGERECHTELIJKE KOSTEN

Buitengerechtelijke incassokosten kunnen slechts voor vergoeding in aanmerking komen voorzover die betrekking hebben op andere verrichtingen dan de proceskosten van artikel 241 Rv, zo heeft de Hoge Raad herhaald in HR 14 januari 2005, *JOL* 2005, 17, rov. 3.9. Het blijft onduidelijk wat precies onder die andere verrichtingen valt. Een uitspraak die licht tot misverstanden leidt is HR 18 februari 2005, *NJ* 2005, 216, *JBPr* 2005, 36 m.nt. M.R. Ruygvoorn (Pejori/Aegon). Daar werden ogenschijnlijk buitengerechtelijke kosten van gedaagde toegewezen. Het betrof evenwel een geval waarin Aegon een reconventionele vordering had ingesteld tot terugbetaling van een voorschot, vergoeding van onderzoekskosten, alsmede buitenge-

rechtelijke kosten van rechtsbijstand. Het ging dus om een zelfstandige vordering, niet om kosten die op voet van artikel 237 Rv in conventie werden verzocht. Dat de vordering gebaseerd was op de handelingen mede ter verweer tegen het in conventie aan de orde gestelde, doet daar niet aan af. Verder was de vordering tot vergoeding van kosten gebaseerd op wanprestatie; de buitengerechtelijke kosten waren gevorderd op grond van een daartoe strekkend beding dan wel onrechtmatige daad, en deze kunnen in beginsel toewijsbaar zijn. Men kan overeenkomen dat kosten boven de grenzen van artikel 6:96 lid 2 sub c BW en artikel 241 Rv worden toegewezen. Het hof had dan ook de gegrondheid van die stellingen nader moeten onderzoeken. Of de kosten kunnen worden toegewezen en tot welke hoogte, is daarmee nog niet uitgemaakt.

Een beroep op een beding kan dus leiden tot een hogere vergoeding voor buitengerechtelijke kosten. Dan moet zo'n beding uiteraard wel worden aangetoond, anders faalt de vordering op die grond. Bovendien zal men moeten onderbouwen dat zulke kosten zijn gemaakt. Dat werd allemaal nagelaten in Hof Den Haag 20 augustus 2004, *Prg.* 2005, 8. Zie evenzo ten aanzien van ontoereikende specificatie Ktr. Haarlem 23 mei 2005, *Prg.* 2005, 158. Omgekeerd zal verweerder het gemaakt zijn van de kosten moeten weerspreken om niet het risico te lopen dat zij zonder meer worden toegewezen (Ktr. Lelystad 21 juli 2004, *Prg.* 2005, 6). Verder kunnen ook bedongen kosten (vaak tot een zeker percentage van de vordering) worden gematigd, met name als niet onderbouwd is dat daadwerkelijk redelijke kosten zijn gemaakt boven het forfaitaire tarief (zie Rb. Dordrecht 2 maart 2005, *Prg.* 2005, 73). Ktr. Deventer 19 mei 2005, *Prg.* 2005, 91 paste matiging toe nu een berekening louter op basis van de som van op verschillende momenten openstaande bedragen onredelijk hoog zou zijn. Er bleek immers van regelmatige huurbetalingen, zodat een berekening op basis van het gemiddeld openstaande bedrag beter op zijn plaats was.

MISBRUIK VAN PROCESRECHT

Voor advocaten is met name belangrijk de vraag wanneer het aanspannen van een procedure misbruik van bevoegdheid (en daarmee een onrechtmatige daad) oplevert. Rb. Breda 19 januari 2005, *NJF* 2005, 125 beoordeelt dit in een voorbeeldige redenering. Mede nu in de hoofdzaak vijf tussen-vonnissen waren geweest kon niet gezegd worden dat de vordering evident ongegrond was, terwijl de uitlatingen van de toenmalige eiser erop wezen dat hij wel degelijk vergoeding van zijn beweerdelijke schade wenste en niet slechts de procedure instelde om de ander te schaden.

De advocaat die zijn billen brandde aan het starten van een werkelijk kansloze procedure, moest zelf op de blaren zitten en werd door Rb. Leeuwarden 27 juli 2005, *NJF* 2005, 425, *JBPr* 2006, 26 m.nt. B.T.M. van der Wiel, tot vergoeding van schade veroordeeld.

Het misbruik van de 'wisselbepaling' van artikel 69 Rv om tijd te winnen begint zichtbaar op zijn eind te lopen. Het enige voorbeeld sedert de vorige kroniek is Hof Den Haag 3 september 2004, *NJF* 2005, 26, waar appèl in een verzoekschriftprocedure werd ingesteld bij dagvaarding. De advocaat voerde aan dat hij zijn toevlucht tot deze noodgreep nam omdat hij de stukken te laat overgedragen had gekregen om grieven te formuleren; het hof aanvaardde dit niet en wees er op dat de memorie van grieven daarna nog een halfjaar op zich had laten wachten. Het resultaat: niet-ontvankelijkheid.

Een uitzonderlijke beslissing is het verbod aan Dexia om nieuwe procedures tot nakoming aanhangig te maken in zaken waar de vernietiging ex artikel 1:89 BW van de Legiolease overeenkomst is ingeroepen. Voorzieningenrechter Rb. Amsterdam 14 december 2004, *NJF* 2005, 27 sprak dit verbod uit, gelet op de aanzienlijke kosten aan rechtsbijstand die dit voor de potentiële gedaagden zou opleveren, terwijl er twijfel bestond en nog lang zou bestaan over de rechtsgeldigheid van de lease-overeenkomsten en de vernietiging daarvan.

Het forumshoppen is een bekende tactiek onder advocaten en is op zichzelf niet ongeoorloofd. Men kan echter te ver gaan, zoals eisers in Voorzieningenrechter Rb. Arnhem 22 november 2004, *NJF* 2005, 96. Na een tegen hen gewezen ongunstig vonnis van de voorzieningenrechter te Alkmaar hadden hun wederpartijen een nieuw kort geding te Alkmaar aanhangig gemaakt. Daarop maakten eisers een kort geding in Arnhem aanhangig zonder melding te maken van het feit dat er reeds een ander geding in Alkmaar was geïnterveerd, met als rechtvaardiging dat zij een vooringenomenheid bij de Alkmaarse rechter hadden bespeurd. De Arnhemse rechter wees erop dat zij dan appèl hadden moeten instellen, terwijl bovendien de Arnhemse zaak op zo korte termijn aanhangig was gemaakt dat gedaagden zich niet toereikend hadden kunnen voorbereiden. Eisers werden niet-ontvankelijk verklaard.

Het handhaven van een hoge bankgarantie kan eveneens misbruik van bevoegdheid opleveren. In Rb. Zwolle-Lelystad 17 november 2004, *NJF* 2005, 102 was ter opheffing van een beslag een bankgarantie afgegeven van f 1.500.000, maar bleek in de hoofdzaak in appèl dat er hoogstens een vordering van f 127.500 met rente en kosten zou resteren. De rechtbank verwees naar het arrest HR 11 april 2003, *NJ* 2003, 440, waar is aangegeven dat de aansprakelijkheid voor een te hoog beslag bij een gedeeltelijk toegewezen vordering moet worden beoordeeld aan de hand van de criteria voor misbruik van recht, en oordeelde dat in casu de beslaglegger althans vanaf het tussenarrest zodanig misbruik maakte door zonder redelijk belang de verlaging van de garantie te weigeren.

ONBEVOEGDHEID (ZIE COMPETENTIE)

PARTIJEN

BEVOEGDHEID

De Staat kan in een procedure krachtens volmacht optreden om de belangen van minister-president Balkenende te behartigen, zolang de rolverdeling maar duidelijk is, aldus Rb. Amsterdam 2 februari 2005, *NJF* 2005, 157, rov. 4.4. De Staat is dan for-

Als u die tanden in uw nek
voelt, moet u maar denken:
materieel bijt ik u.

mele procespartij en Balkenende materiële procespartij. Bij 'cessie ter incasso' ligt het anders: een rechthebbende kan ook een derde last geven een vordering op eigen naam in te stellen. Een dergelijke last brengt in beginsel mee dat de derde ook in eigen naam kan optreden, in welk geval de lasthebber niet gehouden is in de dagvaarding of anderszins te vermelden dat hij ter behartiging van de belangen van een ander optreedt; hij is formele én materiële procespartij. In HR 26 november 2004, NJ 2005, 41, rov. 3.3 werd wel beslist dat als het verweer van de wederpartij daartoe aanleiding geeft de lasthebber dient te stellen en zonnig te bewijzen dat hij uit hoofde van lastgeving bevoegd is op eigen naam ten behoeve van de rechthebbende op te treden.

Een vereniging van eigenaars van appartementsrechten is rechtspersoon (artikel 5:124 lid 1 BW) en kan in rechte haar leden vertegenwoordigen (artikel 5:126 lid 2 BW). Aan de vereniging van eigenaars van vakantie-woningen in een recreatiepark – niet zijnde appartementsrechten – komt een dergelijke

bevoegdheid echter niet toe; omdat ook uit haar statuten niet een dergelijke vertegenwoordigingsbevoegdheid voortvloeide, werd zij in een vordering tot ontbinding van de door haar leden gesloten individuele beheersovereenkomsten niet-ontvankelijk verklaard door Rb. Roermond 6 april 2005, NJF 2005, 183, rov. 5.3-5.4.

Zowel de ouder als de voogd dient op straffe van niet-ontvankelijkheid over een machtiging van de kantonrechter te beschikken, als zij namens een minderjarige een eis instellen of een rechtsmiddel aanwenden (artikelen 1:253k en 349 BW). Het verzuim van het ontbreken van een machtiging kan evenwel achteraf worden hersteld. Hof Leeuwarden 17 november 2004, NJF 2005, 53, rov. 6 was van oordeel dat het verzuim ook in hoger beroep kan worden hersteld, als in eerste aanleg door het ontbreken van de machtiging een niet-ontvankelijkverklaring is gevolgd. Als een schuldeiser tijdens een procedure zijn vordering cedeert, maar die vordering niet rechtsgeldig overdraagt, dan blijft hijzelf ontvankelijk in zijn vordering

tegen de debiteur. Dat is nogal wieses, maar toch moest de Hoge Raad dat het hof uitlegen in HR 28 januari 2005, JBP 2005, 32 m.nt. E.F. Groot, rov. 3.3-3.4.

Belangenorganisaties die een vordering tegen de SGP hebben ingesteld, om te bereiken dat ook vrouwen lid van die partij kunnen worden, worden niet-ontvankelijk verklaard, omdat de mogelijkheid om volwaardig lid van de SGP te worden alleen een belang is van vrouwen die de beginselen van die partij onderschrijven en dat kan niet van iedere vrouw in Nederland worden gezegd. Er is ter zake geen concreet omschrijfbaar groep van vrouwen die de belangenverenigingen kunnen vertegenwoordigen. Anders ligt dat ten aanzien van hun vordering tegen de Staat, om te bereiken dat de subsidie aan de SGP wordt stopgezet, omdat ter zake wordt opgekomen voor het algemeen belang dat de Staat op grond van verdragsverplichtingen passende maatregelen treft om te bevorderen dat politieke partijen niet discrimineren op grond van geslacht. Zie Rb. Den Haag 7 september 2005, NJ 2005, 473 en 474, NJF 2005, 316 en 317.

Ktr. Dordrecht 22 september 2005, Prg 2005, 182 m.nt. JGK besliste dat een maatschap van gerechtsdeurwaarders kan optreden als gemachtigde van een procespartij, omdat een maatschap – hoewel geen rechtspersoon – ook zelf kan optreden als procespartij (vgl. HR 5 november 1976, NJ 1977, 586 m.nt. WHH). Annotator Kuhlmann is het met de uitspraak niet eens, omdat volgens hem de wetgever bij gemachtigde in de zin van artikel 81 lid 1 en 4 Rv een natuurlijk persoon voor ogen heeft gehad.

PARTIJAANDUIDING

Als in een dagvaarding een partij verkeerd wordt aangeduid, dan kan dat tot problemen leiden, die in het bijzonder in appèl of cassatie nog wel eens fatale gevolgen kunnen hebben. Als voor gedaagde duidelijk is dat met Frisol Oil Products B.V. de rechtspersoon Frisol B.V. wordt bedoeld, die de handelsnaam Frisol Oil Products (soms met de toevoeging B.V.) voert, dan kan eiseres volgens Rb. Rotterdam 1 december 2004,

NJF 2005, 71 niet worden beschouwd als ‘spookpartij’. Ook de Hoge Raad is soepeler geworden dan bijvoorbeeld nog in HR 6 december 2002, *NJ* 2004, 162 m.nt. HJS, *JBPr* 2003, 8 m.nt. E.F. Groot, rov. 3.5.3, waarin hij de appellant afstrafte die in hoger beroep de in eerste aanleg voor een minderjarige optredende wettelijk vertegenwoordiger dagvaardde, hoewel de appellant had kunnen weten dat die minderjarige inmiddels meerderjarig was geworden. In HR 27 mei 2005, *RvdW* 2005, 79, *JBPr* 2005, 54 m.nt. B.T.M. van der Wiel, een tweede cassatieprocedure tussen partijen, was in cassatie Van der Graaf Waalwijk B.V. gedagvaard, terwijl al na de eerste cassatieprocedure bekend was gemaakt dat deze rechtspersoon door een fusie was opgegaan in Transportgroep Van der Graaf B.V. De Hoge Raad vond echter dat het wel duidelijk was dat van een vergissing sprake was en oordeelde dat ‘(e)en in rechte te respecteren belang bij het beroep op die onjuiste tenaamstelling ontbreekt’. Dat de wind echt uit een andere richting is gaan waaien, blijkt ook uit HR 25 november 2005, *JBPr* 2006, 5 m.nt. K. Teuben, rov. 3.2-3.3, waarin de Hoge Raad het niet erg vond dat Koks Nilo B.V. in cassatie werd gedagvaard, hoewel die rechtspersoon eigenlijk Koks Nilo Milieu B.V. heette en inmiddels door fusie was opgegaan in SITA Recycling Services West B.V., temeer nu van die fusie hangende appèl geen mededeling was gedaan; ook hier geen ‘in rechte te respecteren belang bij het beroep op de onjuiste tenaamstelling in de cassatiedagvaarding’.

Inmiddels is ook duidelijk dat van een procespartij geen voortdurend handelsregisteronderzoek kan worden verlangd, om te verifiëren of haar wederpartij al dan niet is gefuseerd of van naam is veranderd, hoewel een dergelijk onderzoek uiteraard wel verstandig is. In HR 10 september 2004, *NJ* 2005, 223, rov. 4.4 werd vooropgesteld dat een rechtsmiddel tegen een niet-bestaande rechtspersoon tot niet-ontvankelijkheid moet leiden, tenzij de partij die dat rechtsmiddel aanwendt niet wist en redelijkerwijs ook niet kon weten dat aan de zijde van haar wederpartij een rechtsovergang heeft plaatsgevonden. Daarbij rust op de

partij die het rechtsmiddel aanwendt geen onderzoeksplicht. Een gelijk oordeel werd uitgesproken in HR 11 maart 2005, *NJ* 2005, 224 m.nt. HJS, rov. 3.2. Evenmin kan worden gevegd dat iemand alle rouwadvertenties naleest, om te bezien of zijn wederpartij al dan niet is overleden en of derhalve de erfgenamen in rechte zouden moeten worden betrokken. Om die reden oordeelde het gerechtshof te Den Bosch een appèl tegen twee bewindvoerders ontvankelijk, hoewel de onderbewindgestelde inmiddels was overleden en het bewind daarmee geëindigd. De cassatieadvocaat maakte vervolgens echter de fout om beide bewindvoerders voor de Hoge Raad te dagvaarden, hoewel uit de appèlprocedure zelf inmiddels wel duidelijk was hoe de vork in de steel zat: hij had de gezamenlijke erfgenamen van de onderbewindgestelde in cassatie moeten betrekken, aldus HR 11 februari 2005, *NJ* 2006, 44, *JBPr* 2005, 33 m.nt. E. Loesberg, rov. 3.2, en niet-ontvankelijkverklaring volgde. Cassatieberoep namens iemand die al meer dan tien jaar dood is, leidt nog wel tot niet-ontvankelijkheid, aldus HR 29 april 2005, *NJ* 2005, 446, rov. 3. Overigens was de fout nog wel een beetje begrijpelijk: in een onteigeningsprocedure had de gemeente wijlen J.J. van Peij betrokken, waarop diens erfgenamen – in zijn naam – verweer voerden en duidelijk maakten dat Van Peij was overleden. De rechtbank wees echter vonnis tussen de gemeente en (wijlen) Van Peij, waarop de betrokken cassatieadvocaat op zeker dacht te spelen door in de cassatiedagvaarding maar de naam te gebruiken die in het vonnis stond vermeld, die van erflater dus; verkeerd gegokt evenwel.

EXCEPTIO PLURIUM LITIS CONSORTIUM

Over de zeldzame figuur van de processueel ondeelbare rechtsverhouding, dat wil – kort gezegd – zeggen een rechtsverhouding waar niet over geprocedeerd kan worden zonder alle betrokkenen in het geding te betrekken, gaat HR 2 december 2005, *RvdW* 2005, 135, rov. 4.1. Het gaat om een ingewikkeld geval van medeschuld en eigen schuld tussen drie partijen, waarbij twee partijen gedeeltelijk hoofdelijk aansprakelijk zijn. Die verhouding is niet processueel ondeelbaar: de

benadeelde staat het vrij slechts één aansprakelijke partij te dagvaarden. Het is dan ook omgekeerd geen probleem dat slechts één van de aansprakelijke partijen hoger beroep instelt tegen eiser (gelaedeerde), zonder de derde partij op te roepen.

PLEIDOOI

In HR 17 december 2004, *NJ* 2005, 68 speelde het volgende. In eerste aanleg werd een verzoek om pleidooi van eiser bij tussenvonnis afgewezen, waarna zijn vorderingen bij eindvonnis eveneens werden afgewezen. In appèl werd zowel het tussen- als het eindvonnis met grieven bestreden. Het hof, dat overigens wel pleidooi in appèl toestond, vond dat appellant geen belang had bij zijn grieven tegen het tussenvonnis van de rechtbank, waarbij het pleidooi in eerste aanleg was afgewezen, en bekrachtigde vervolgens wegens de ongegrondheid van de overige grieven het eindvonnis. In cassatie werd daarover geklaagd, maar de Hoge Raad legt in rov. 3.4.1 uit dat het hof niet op grond van eventuele gegrondbevinding van grieven tegen het tussenvonnis zowel het tussen- als eindvonnis kon vernietigen en de zaak terugwijzen om – na pleidooi – opnieuw te worden berecht.

RECHTSMIDDELEN

HOGER BEROEP

Appellabiliteit

Voor de rechtsbescherming bij inbezitneming op grond van de Deltawet grote rivieren geldt het bij onteigeningen gangbare stelsel. Appellanten werden derhalve niet-ontvankelijk verklaard in Hof Den Haag 18 november 2004, *NJF* 2005, 63, omdat zij cassatieberoep hadden moeten instellen. In bijzondere gevallen kan een rechtsmiddelenverbod worden doorbroken, niet echter als er een andere weg openstaat om te bewerkstelligen dat de gewraakte beslissing teniet wordt gedaan. Dat betekent dat het rechtsmiddelenverbod van artikel 700 lid 2 Rv tegen een verleend beslagverlof niet kan worden doorbroken, omdat langs de weg van artikel 705 Rv in kort geding opheffing van het beslag kan worden gevraagd; zie Hof

Den Bosch 5 juli 2005, *NJF* 2005, 349, rov. 6.1. Hof Amsterdam 23 juni 2005, *NJF* 2005, 380, rov. 2.8 hield het er – eveneens in een hoger beroep tegen een beslagverlof – nog op dat geen doorbrekingsgronden waren gesteld.

Tegen een beschikking waarin het verzoek tot het gelasten van een voorlopig deskundigenbericht is toegewezen, staat geen rechtsmiddel open, ook niet als één van partijen denkt dat één van de deskundigen niet onpartijdig is. Hof Den Bosch 17 mei 2005, *NJF* 2005, 372 achtte het hoger beroep overigens wel ontvankelijk, omdat werd geklaagd over de schending van een fundamenteel rechtsbeginsel (hoor en wederhoor), maar bekrachtigde het bestreden vonnis vervolgens omdat de rechtbank eerst had beslist na beide partijen te hebben gehoord, waarbij ook de bezwaren tegen de deskundigen al aan bod waren gekomen.

Gebreken en herstel

Bij een vordering tot opheffing van een erf dienstbaarheid dienen ingevolge artikel 5:81 BW ook de beperkt gerechtigden in rechte te worden betrokken. In HR 28 januari 2005, *NJ* 2005, 297, *JBPr* 2005, 31 m.nt. M.O.J. de Folter had het hof uitgesproken dat zo'n oproep niet voor het eerst in appèl kan plaatsvinden, omdat dat de beperkt gerechtigde een instantie zou ontnemen. De Hoge Raad vernietigde evenwel, omdat volgens hem (zie rov. 4.1) pas na oproeping kan worden beoordeeld óf de beperkt gerechtigde wel verweer wil voeren. Verschijnt hij niet of refereert hij zich, dan is er geen probleem, slechts als hij inhoudelijk verweer wil voeren, kan worden vastgesteld dat hij van een instantie is beroofd.

Artikel 3:301 BW is een verraderlijke bepaling: het vereist dat een rechtsmiddel tegen een uitspraak waarvan de rechter heeft bepaald dat zij in de plaats treedt van een tot levering van een registergoed bestemde akte binnen acht dagen na het instellen van dat rechtsmiddel in de in artikel 433 Rv bedoelde registers moet worden ingeschreven, op straffe van niet-ontvankelijkheid. Appellant was dat vergeten in Hof Amster-

dam 26 september 2002, *NJ* 2005, 367, zodat niet-ontvankelijkverklaring volgde. Het hof oordeelde het incidentele appèl, waarin gevraagd werd de uitspraak van de rechtbank uitvoerbaar bij voorraad te verklaren, overigens wel ontvankelijk, omdat de ten aanzien van de verkrijging van registergoederen vereiste rechtszekerheid daarbij niet in het geding kwam.

Tussentijds hoger beroep

Sedert 1 januari 2002 geldt het verbod van tussentijds hoger beroep van tussenvonnissen, tenzij de rechter die mogelijkheid uitdrukkelijk openstelt; voorheen was de situatie spiegelbeeldig, tussentijds beroep stond open tenzij de rechter dat uitdrukkelijk uitsloot. Hoewel onder oud recht geweest, heeft HR 17 december 2004, *RvdW* 2005, 7, rov. 3.5 ook waarde voor de huidige praktijk. In een eerste tussenvonnis werd tussentijds hoger beroep uitdrukkelijk uitgesloten, maar in het tweede tussenvonnis werd dat niet bepaald. Eén van partijen appelleerde, om vervolgens alleen grieven tegen het eerste tussenvonnis te richten. Dat mag, aldus de Hoge Raad, en het appèl tegen het tweede tussenvonnis is dan ook niet een oneigenlijk, maar juist een noodzakelijk middel om klachten tegen het eerste tussenvonnis te kunnen richten. Aangenomen kan worden dat het ook naar huidig procesrecht derhalve is toegestaan om (uitsluitend) klachten tegen een eerste tussenvonnis te richten, als de rechtbank slechts van het tweede tussenvonnis appèl uitdrukkelijk openstelt.

HR 23 januari 2004, *NJ* 2005, 510 leerde al dat ook achteraf om toestemming kan worden gevraagd om tussentijds hoger (of cassatie)beroep in te mogen stellen. De rechter die – hetzij reeds in het vonnis, hetzij na daartoe strekkend verzoek – tussentijds hoger beroep openstelt, behoeft dat evenwel niet te motiveren; die beslissing wordt aan zijn procesbeleid overgelaten, aldus HR 9 september 2005, *NJ* 2005, 468, rov. 3. Hoewel de Hoge Raad in zijn arrest van 9 juli 2004, *JBPr* 2004, 66 (herhaald in HR 4 februari 2005, *NJ* 2005, 142, rov. 3) had geleerd dat de beslissing tot bevoegdverklaring, nadat op de voet van artikel 1022 Rv de exceptie van onbevoegdheid van de overheidsrechter wegens overeengekomen arbitrage was opgeworpen, een tussenvonnis is, waarvan – behoudens toestemming – geen tussentijds appèl openstaat, bleek het gerechtshof te Amsterdam in arresten van 21 oktober en 11 november 2004, *JBPr* 2005, 40 (rov. 2.3) en 41 (rov. 3.10) anarchistisch: het vond het appèlverbod in casu om 'proceseconomische redenen' ongewenst, omdat een ander oordeel over de bevoegdheidsvraag zou betekenen dat partijen hun geschil feitelijk zouden moeten laten beoordelen door de overheidsrechter en dat zij de beslissing omtrent diens bevoegdheid pas zouden kunnen aanvallen nadat deze de zaak bij eindvonnis zou hebben beslist. Kul natuurlijk, omdat een dergelijke redenering bij elk tussenvonnis kan worden opgehangen: bij een bij tussenvonnis gegeven bewijsopdracht bestaat immers ook de behoefte aan tussentijds appèl, omdat een andersluidend oordeel over de bewijs-

lastverdeling zou kunnen betekenen dat tal van getuigen voor niets zijn gehoord. Rechter in de leer dan het Amsterdamse Hof was Hof Den Haag 30 november 2004, *JBPr* 2005, 44 m.nt. I.P.M. van den Nieuwendijk, rov. 3, die appellant die eveneens opkwam tegen een bevoegdverklaring ex artikel 1022 Rv in een ontvankelijkheidsincident de deur wees. Datzelfde hof maakte in een arrest van 25 oktober 2005, *NJF* 2005, 452, rov. 7 duidelijk dat zulks anders ligt ten aanzien van artikel 843a Rv, omdat een vordering tot afgifte van stukken op grond van deze bepaling een zelfstandig onderdeel van de inleidende dagvaarding vormde en met een toewijzing van die vordering in een tussenvonnis (Rb. Rotterdam 19 mei 2004, *NJF* 2004, 526) omtrent enig deel van het gevorderde aan het geding een einde wordt gemaakt.

Grievens

In hoger beroep kennen wij nog altijd een grievensstelsel. In HR 24 juni 2005, *JOL* 2005, 388 bevestigde de Hoge Raad dan ook de beslissing van het hof dat appellant in zijn appèl niet-ontvankelijk diende te worden verklaard, omdat hij niet van grieven had gediend. Aan grieven wordt als eis gesteld dat daarin de gronden die de appellant aanvoert ten betoge dat de bestreden uitspraak behoort te worden vernietigd, behoorlijk in het geding naar voren worden gebracht, zodat zij voor de appèlrechter en de wederpartij die immers moet weten waartegen zij zich heeft te verweren, voldoende kenbaar zijn, zo herhaalde de Hoge Raad zijn vaste jurisprudentie op dit punt in HR 14 oktober 2005, *JBPr* 2006, 20 m.nt. A. Hammerstein, rov. 3.4.4. Hof Den Bosch accepteerde in een arrest van 16 september 2003, *NJ* 2005, 276, rov. 7.6 dat een grief die in in appèl gevoegde zaken naar voren wordt gebracht beide zaken kan betreffen, ook als die onderling kleine verschillen vertonen (waarna de Hoge Raad het cassatieberoep tegen dit arrest verwierp op 4 maart 2005, *JOL* 2005, 143).

Devolutieve werking

Wederom gingen enkele appèlrechters in de fout met de devolutieve werking van het hoger beroep. Die werking brengt (onder meer) mee dat de appèlrechter bij gegrond-

bevinding van het hoger beroep opnieuw heeft te beslissen over de in eerste aanleg berechte vordering, dus – ook zonder incidenteel appèl – buiten behandeling gebleven of verworpen verweren alsnog of opnieuw moet onderzoeken. In HR 7 oktober 2005, *RvdW* 2005, 111, rov. 3.5 had het hof bij de gegrondbevinding van de grieven inderdaad verzuimd op een niet-prijsgegeven verweer van de geïntimeerde te beslissen, zodat cassatie volgde. In HR 28 januari 2005, *JOL* 2005, 49 en 50, rov. 4.5 moest de Hoge Raad uitleggen dat ook een tussentijds appèl tegen een tussenvonnis van de rechtbank devolutieve werking heeft, hetgeen het hof in beide zaken had miskend. En in HR 8 april 2005, *JOL* 2005, 216, rov. 3.2.2 had het hof de grieven tegen de door de rechtbank toegewezen primaire vordering gegrond geoordeeld, maar daarbij verzuimd op de in appèl niet-prijsgegeven subsidiaire en meer subsidiaire vordering van oorspronkelijk eiser, thans geïntimeerde, te beslissen. In HR 12 november 2004, *NJ* 2005, 24, rov. 3.4 had de rechtbank (als – toen nog – appèlrechter) het goed gedaan, maar maakte de Hoge Raad duidelijk dat de devolutieve werking van het appèl niet slechts werking heeft als daarop door één van partijen een beroep wordt gedaan, maar ook *ambtshalve* dient te worden toegepast.

Varia

Tot HR 28 november 2003, *NJ* 2005, 465 m.nt. DA hield de Hoge Raad met ijzeren hand vast aan beroepstermijnen, maar in dat arrest werd een uitzondering aanvaard voor het geval degene die een rechtsmiddel wil aanwenden door een fout van (de griffie van) het gerecht niet tijdig wist en ook niet kón weten dat de rechter een beschikking had gegeven én diegene de beschikking eerst na het verstrijken van de termijn ontving. In HR 10 juni 2005, *NJ* 2005, 372, *JBPr* 2005, 64 m.nt. F.J.H. Hovens werd op dat arrest een beroep gedaan, in een situatie dat een op 9 december 2004 in een faillissementszaak – waarin de cassatietermijn acht dagen bedraagt – gewezen arrest van het hof pas op 17 december 2004 aan de procureur werd ‘vrijgegeven’, waarna op 24 december 2004 cassatieberoep werd ingesteld; vergeefs even-

wel, aldus de Hoge Raad in rov. 3.4, want uit het proces-verbaal van de zitting in appèl bleek dat meegedeeld was dat op 9 december 2004 uitspraak zou worden gedaan. Evenmin bood de Hoge Raad een opening in een situatie dat in verzet op een verstekvonnis de opposant niet meer in de gaten had gehouden wanneer vonnis (op tegenspraak) zou worden gewezen: HR 24 juni 2005, *JOL* 2005, 390.

Een geheel ontbrekende conclusie van eis in hoger beroep was geen probleem in HR 30 september 2005, *RvdW* 2005, 106, rov. 3.4, omdat de grieven waren opgenomen in de appèldagvaarding en geïntimeerde ook op die grieven was ingegaan; bij zijn klacht dat een schriftelijke conclusie van eis ontbrak, ontbeerde hij ‘een in rechte te respecteren belang’ (anders nog: HR 16 mei 2003, *NJ* 2003, 457, rov. 3.5). In HR 9 september 2005, *RvdW* 2005, 97, rov. 3.4.2 heeft de Hoge Raad zijn bijna een eeuw oude jurisprudentie (HR 20 maart 1913, *NJ* 1913, p. 636) herhaald dat het strookt met de eisen van een goede rechtspleging om aan te nemen dat in hoger beroep met het oog op het verkrijgen van een executoriale titel aan de vordering tot vernietiging van het bestreden vonnis een vordering tot ongedaanmaking van de ingevolge dat vonnis verrichte prestatie wordt verbonden; dat moet dan echter wel worden *gevorderd*, en vaak verzuimen appellanten – wellicht van deze mogelijkheid niet op de hoogte – dat. Eveneens vaste jurisprudentie is dat de omstandigheid dat een appellant niet meer op de memorie van antwoord heeft gereageerd, in het algemeen ten gevolge heeft dat de bij de memorie overgelegde producties alsook hetgeen in die memorie is opgemerkt door het hof niet als onweersproken mogen worden aangemerkt en dat dat in beginsel ook te gel- den heeft indien het principale hoger beroep is gevolgd door een incidenteel hoger beroep. De jongste loot aan deze inmiddels steeds dikker wordende stam is HR 14 oktober 2005, *JOL* 2005, 568, rov. 3.3.2.

CASSATIEBEROEP

Tussentijds cassatieberoep

Dat sinds 1 januari 2002 – zonder toestemming van de appèlrechter – geen tussen-

tijds cassatieberoep van tussenuitspraken openstaat, mag inmiddels bekend worden verondersteld, behoudens bij enkele cassatie-advocaten. In HR 21 januari 2005, *JOL* 2005, 35, rov. 3, HR 24 juni 2005, *JOL* 2005, 398, rov. 3.2 en HR 21 oktober 2005, *JOL* 2005, 598, rov. 3 verklaarde de Hoge Raad eisers respectievelijk verzoekster tot cassatie dan ook zonder meer niet-ontvankelijk in hun beroep tegen een tussenarrest respectievelijk -beschikking. Eiser in HR 21 januari 2005, *JOL* 2005, 56, rov. 3 had er nog net een verhaal bij, te weten dat de in appèl bestreden tussenvonnissen van de rechtbank alle van vóór 1 januari 2002 dateerden, zodat voor het in dat appèl door het hof gewezen tussenarrest dan maar het oude recht zou moeten gelden, of zoiets; een betoog dat in verband met overgangsartikel VII lid 2 uiteraard werd verworpen. Sterker was het betoog in HR 18 februari 2005, *NJ* 2005, 575, *JBPr* 2005, 37 m.nt. H.W. Wiersma onder 45, waarin zes eisers tot cassatie van een tegen hen allen gewezen arrest van het hof cassatieberoep instelden, hoewel dat slechts ten opzichte van eiser sub 1 een eindarrest was. De Hoge Raad wilde echter in rov. 3 niet weten van het argument dat samenhang van de zaken een uitzondering zou kunnen rechtvaardigen, en verklaarde eisers sub 2-6 niet-ontvankelijk.

Hoewel al in HR 23 januari 2004, *NJ* 2005, 510 was uitgemaakt dat een toestemming achteraf alsnog de poort naar de Hoge Raad kan ontsluiten, zolang althans binnen de termijn beroep is ingesteld, was dat aan verweerder in cassatie in HR 23 september 2005, *JOL* 2005, 509, rov. 3 niet besteed. Die betoogde dat de toestemming van het hof eerst na het verstrijken van de cassatietermijn was gegeven, hoewel het beroep tijdig was ingesteld. Een vergeefs betoog derhalve. Anders lag dat in HR 17 december 2004, *NJ* 2005, 511 m.nt. DA, *JBPr* 2005, 18 m.nt. H.W. Wiersma, rov. 3.3. Daarin wees het hof op 24 juni 2003 een tussenarrest, waarna één van partijen op 15 juli 2003 vroeg om alsnog te bepalen dat tussentijds cassatieberoep kon worden ingesteld. Het hof honoreerde dat verzoek pas op 9 maart 2004, waarna op 19 maart 2004 beroep in cassatie werd inge-

steld. Dat was evident te laat, aldus de Hoge Raad.

Incidentele vordering schorsing/uitvoerbaarverklaring bij voorraad

In een principiële uitspraak van 9 april 2004, *NJ* 2005, 130 heeft de Hoge Raad bepaald dat in cassatie geen plaats is voor een incident tot schorsing van een uitvoerbaar bij voorraad verklaarde uitspraak, zoals we dat (wel) in hoger beroep kennen (artikel 351 Rv). In HR 8 april 2005, *NJ* 2005, 529, *JBPr* 2005, 48 m.nt. K. Teuben, rov. 3.3 heeft de Hoge Raad benadrukt dat dat niet alleen voor de dagvaardingsprocedure, maar ook voor de verzoekschriftprocedure geldt. Wel kent (ook) de cassatieprocedure het spiegelbeeldige incident van artikel 234 Rv, welke bepaling grondslag geeft een uitspraak bij wege van incident uitvoerbaar bij voorraad te verklaren als de (appèl)rechter dat niet had gedaan. Vaste maatstaf bij de beoordeling van een dergelijke vordering is een afweging van de belangen van partijen, in het licht van de omstandigheden van het geval, zo ook in HR 14 oktober 2005, *NJ* 2006, 118, rov. 3.5. De Hoge Raad zag bij de toewijzing van de incidentele vordering overigens wel ruimte voor een kostencompensatie, omdat eiser in het incident in de vorige instantie ook niet om uitvoerbaarverklaring bij voorraad had gevraagd.

VERZET

Van een daad van bekendheid als bedoeld in artikel 81 lid 1 Rv-oud (artikel 143 lid 2 Rv) is sprake wanneer de veroordeelde enige daad heeft gepleegd waaruit noodzakelijkerwijs voortvloeit dat het vonnis aan hem bekend is. Dat is, aldus HR 23 september 2005, *NJ* 2005, 487, *JBPr* 2006, 4 m.nt. I.P.M. van den Nieuwendijk, rov. 3.4, pas het geval als die daad naar buiten – maar niet noodzakelijkerwijs tegenover de wederpartij of diens raadsman – is verricht en de hiervóór bedoelde bekendheid daar ondubbelzinnig uit volgt. Als derhalve het verstekvonnis in een andere procedure tussen dezelfde partijen door de wederpartij bij dagvaarding als productie in het geding is gebracht en op die dagvaarding is geantwoord, dan is nog geen sprake van een daad van bekendheid van

de zijde van de defaillant. Van een daad van bekendheid van de republiek Chili was volgens Rb. Rotterdam 10 augustus 2005, *NJF* 2005, 369 wel sprake, omdat het Chileense ministerie van Buitenlandse Zaken – een (relevant) orgaan van de republiek Chili – een uitvoerige brief over een tegen Chili gewezen verstekvonnis aan de Nederlandse ambassade in Chili had geschreven.

De stelling dat opposante de Nederlandse taal niet of niet goed machtig zou zijn werd gepasseerd door Ktr. Dordrecht 31 maart 2005, *Prg.* 2005, 78 en 208, omdat zij de brief van haar gemachtigde, waarin op de inhoud van een verstekvonnis werd ingegaan had mede-ondertekend. Ten aanzien van de verzettermijn oordeelde Rb. Den Haag 11 mei 2005, *JBPr* 2005, 57 m.nt. H.F. van Rijswijk, rov. 3.4 dat het overgangsrecht meebrengt dat als een verstekvonnis vóór 1 januari 2002 is gewezen, maar betekening in persoon eerst nadien plaatsvindt, de oude verzettermijn van 14 dagen van artikel 81 Rv-oud geldt en niet de nieuwe termijn van vier weken van artikel 143 lid 2 Rv; opposant, die 27 dagen na de betekening in persoon in 2004 verzet instelde van een zes jaar oud verstekvonnis, werd derhalve niet-ontvankelijk verklaard.

Wat te doen als opposant in een verzetprocedure terecht aanvoert dat hij ten tijde van het uitbrengen van de inleidende dagvaarding gewoon op een GBA-adres in Nederland stond ingeschreven, zodat ten onrechte openbaar was betekend? Rb. Zwolle 30 juni 2004, *NJF* 2005, 110 loste de kwestie op met het oordeel dat alle extra (betekenings- en advertentie)kosten voor rekening van oorspronkelijk eiser behoorden te komen, maar dat er geen aanleiding bestond om de inleidende dagvaarding nietig te verklaren; gedaagde/defaillant/opposant had immers volop de gelegenheid om in de verzetprocedure (alsnog) verweer te voeren.

HERROEPING

Toen in een herroepingsprocedure bleek dat een brief niet op 17, maar op 24 juli 2002 was verzonden (hetgeen in casu groot verschil maakte) besloot Rb. Zutphen 17

november 2004, *NJF* 2005, 42 dat het geding moest worden heropend. Daarbij liet zij – terecht – in het midden of de wederpartij en de rechtbank met opzet op het verkeerde been waren gezet, dan wel te goeder trouw.

RECHTSMIDDELEN IN VERZOEKSCRIFTPROCEDURES

Ook in verzoekschriftprocedures kan cassatieberoep slechts door (tussenkomst van) een advocaat bij de Hoge Raad worden ingesteld, aldus artikel 426a Rv. In HR 11 februari 2005, *NJ* 2005, 143, *JBPr* 2005, 34 m.nt. M.T.A.H. de Koning werd er flink gerommeld, waarbij een advocaat bij de Hoge Raad kennelijk een soort procureursfunctie probeerde te vervullen. De cassatietermijn verstreek op 14 mei 2004, maar enkele dagen daarvoor – op 8 mei 2004 – had de (kennelijk behandelend) advocaat in het arrondissement Amsterdam een cassatieverzoekschrift ‘spoedheidshalve’ aan de Hoge Raad gefaxt. Op 11 mei 2004 zond de advocaat bij de Hoge Raad een fax aan de griffie, met uitsluitend een door hem ondertekend laatste blad van het cassatieverzoekschrift, met het verzoek het laatste blad van het op 8 mei 2004 gefaxte exemplaar daardoor te vervangen. Na het verstrijken van de cassatietermijn werden er op 19 mei en 9 juni 2004 nog ondertekende kopieën respectievelijk originelen nagezonden. De Hoge Raad constateerde dat het op 8 mei 2004 gefaxte exemplaar niet was ondertekend door een advocaat bij de Hoge Raad, welk gebrek slechts zou kunnen worden hersteld door indiening, binnen korte termijn, van een naar behoren ondertekend origineel exemplaar van het verzoekschrift (vgl. HR 11 juli 2003, *NJ* 2003, 565, rov. 3.2). De bij faxbrief van 11 mei 2004 nagezonden – en ondertekende – laatste bladzijde van het verzoekschrift kon volgens de Hoge Raad niet worden aangemerkt als een naar behoren ondertekend exemplaar van het verzoekschrift en de brieven van 18 mei en 9 juni 2004 waren niet ‘binnen korte tijd’ na 8 mei 2004 ingediend, zodat niet-ontvankelijkverklaring volgde. Treedt overigens wél een advocaat bij de Hoge Raad op, maar verzuimt deze in het verzoekschrift middelen op te nemen,

dan volgt ook niet-ontvankelijkverklaring: HR 8 juli 2005, *NJ* 2006, 95, rov. 3.1. De stelling van deze advocaat dat hij ten tijde van indiening van het verzoekschrift nog niet over de bestreden uitspraak beschikte bood geen soelaas, omdat gebleken was dat hij daar iets later – en nog steeds binnen de cassatietermijn – wel over beschikte; zie ook HR 2 september 2005, *JOL* 2005, 449.

SCHADESTAATPROCEDURE

In HR 8 april 2005, *NJ* 2005, 371 vernietigde de Hoge Raad een arrest van het gerechtshof te Den Bosch, dat ten onrechte oordeelde dat verwijzing naar een schadestaatprocedure slechts mogelijk is als aannemelijk is dat enige schade is geleden: voor toewijzing van de vordering tot schadevergoeding nader op te maken bij staat is echter al voldoende dat de *mogelijkheid* dat schade is of zal worden geleden, aannemelijk is (rov. 3.4); zie ook HR 28 oktober 2005, *JOL* 2005, 606, rov. 3.7.

UITSPRAAK

Langs de weg van artikel 31 Rv kunnen uitspraken die een kennelijke fout bevatten op eenvoudige wijze worden hersteld. In een arrest van Hof Leeuwarden van 4 mei 2005 was van een dergelijke ‘kennelijke fout’ – die uit het arrest zelf bleek – geen sprake: na vernietiging van het deelvonnis van de rechtbank had het hof de zaak teruggewezen naar de rechtbank, in de veronderstelling dat de rechtbank nog geen eindvonnis had gegeven. Dat laatste bleek echter niet juist te zijn en tot groot genoegen van partijen werd in Hof Leeuwarden 20 juli 2005, *JBPr* 2005, 74 m.nt. S.M.A.M. Venhuizen een gezamenlijk verzoek tot rectificatie gehonoreerd, waarbij het hof de zaak alsnog aan zichzelf hield; het alternatief zou een omslachtige cassatieprocedure met hetzelfde resultaat zijn geweest.

Via artikel 28 lid 2 Rv kan eenieder die dat verlangt afschriften van (in beginsel geanonimiseerde) rechterlijke uitspraken verkrijgen, welk verzoek aan de griffier dient te worden gericht. Weigert deze geheel of gedeeltelijk aan het verzoek te voldoen, dan kan op grond van artikel 28 lid 6 Rv

schriftelijk verzet bij de voorzieningenrechter worden ingesteld. Er is daarnaast niet ook nog plaats voor een kort geding bij de voorzieningenrechter, aldus Voorzieningenrechter Rb. Amsterdam 13 januari 2005, *NJF* 2005, 95.

Tegen het eindvonnisgedeelte van een deelvonnis dient aanstonds hoger beroep te worden ingesteld en niet eerst bij gelegenheid van een hoger beroep tegen het latere eindvonnis. Dat laat echter de ontvankelijkheid van het appèl tegen een eerder tussenvonnis onverlet, en ook de ontvankelijkheid van het appèl tegen het tussenvonnisgedeelte van het deelvonnis, aldus Hof Den Bosch 11 januari 2005, *JBPr* 2005, 45, met een uitvoerige en instructieve noot van H.W. Wiersma.

Als gedaagde in conventie/eiser in reconventie na de conclusie van repliek in conventie/antwoord in reconventie niet meer reageert, dan kan daaruit nog niet zonder meer worden afgeleid dat zij het conventionele verweer heeft laten varen en niet volhardt in haar reconventionele vordering, aldus Hof Den Bosch 8 maart 2005, *JBPr* 2005, 72 m.nt. H.F. van Rijswijk.

Als een hof op 25 november 2003 arrest wijst en op de voet van artikel 31 Rv op 17 februari 2004 een herstel arrest, dan heeft eiser tot cassatie bij zijn cassatieberoep tegen het herstel arrest geen belang, aldus HR 25 februari 2005, *JOL* 2005, 129, rov. 3.2, als op zijn cassatieberoep tegen het oorspronkelijke arrest (op gelijke datum, zie *JOL* 2005, 128) vernietiging volgt. Het herstel arrest hield slechts in dat een termijn van twee jaar in het oorspronkelijke dictum als ‘drie jaar’ moest worden gelezen. A-G Wesseling-van Gent legt in haar conclusie onder 2.25 uit dat tussen partijen het oorspronkelijk arrest van 25 november 2003 met een verbeterd dictum, zoals bepaald in het herstel arrest, geldt. Nu na verbetering geen nieuwe termijn gaat lopen, dienen klachten tegen het arrest van 25 november 2003 met een rechtsmiddel tegen dát arrest, dat is ingesteld binnen de beroepstermijn, in cassatie te worden voorgelegd.

WIJZIGING VAN EIS

In HR 30 september 2005, *RvdW* 2005, 106 had appellante haar eis eerst bij pleidooi in appèl gewijzigd; de Hoge Raad – rov. 3.5.2. – zag daar echter geen been in, omdat duidelijk was dat appellante in de appèldagvaar-

ding wel had bedoeld ook toewijzing van haar reconventionele vordering te vorderen, maar dat had verzuimd. Een verandering of vermeerdering van eis in appèl is ook mogelijk als betrokkene in eerste aanleg een met die verandering of vermeerdering strijdig standpunt heeft ingenomen, aldus Hof Den

Bosch 21 december 2004, *NJF* 2005, 228. Een eiswijziging in kort geding behoeft volgens Voorzieningenrechter Rb. Arnhem 4 maart 2005, *NJ* 2005, 340, rov. 2 niet schriftelijk, als dat zich niet laat verenigen met de aard van het kort geding en de daarin vereiste spoed.

NIEUWE WETGEVING

VEEGWET NIEUW BPR

Op 15 oktober 2005 is de Wet van 8 september 2005 tot aanpassing van enkele onderdelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en enige andere wetten in verband met het nieuwe procesrecht, *Stb.* 455, beter bekend als de Veegwet Nieuw BPR, in werking getreden. Zie over deze wet, die een aantal belangrijke wijzigingen bevat: *Advocatenblad* 2003-11, p. 484-485.

REPARATIEWET II JUSTITIE

In beperktere wijzigingen dan de Veegwet Nieuw BPR voorziet de Reparatiwet II Justitie, de Wet van 22 december 2005, *Stb.* 2006, 24, die op 1 februari 2006 in werking is getreden. Deze reparatiwet strekt tot herstel van wetstechnische gebreken en leemten alsmede aanbrenging van andere wijzigingen van ondergeschikte aard in diverse wetsbepalingen op het terrein van het ministerie van Justitie, dus niet slechts in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

VERHOOGING GRIFFIERECHT

Bij Besluit van 13 januari 2006, *Stb.* 2006, 26, zijn de griffierechten per 1 februari 2006 verhoogd met 1,8%, het percentage waarmee de consumentenprijsindex tussen 31 augustus 2004 en 31 augustus 2005 is gestegen.

UITVOERINGSWET EUROPESE

EXECUTORIALE TITEL

Op 21 oktober 2005 is de Uitvoeringswet verordening Europese executoriale titel (Wet van 28 september 2005, *Stb.* 2005, 485), in werking getreden. De wet strekt tot uitvoering van Verordening (EG) nr. 805/2004 tot invoering van een Europese executoriale titel voor niet-betwiste schuldvorderingen (PbEU 2004, L 143/15). Met deze verordening is het

onder bepaalde voorwaarden mogelijk om niet-betwiste, civiele schuldvorderingen in andere lidstaten te executeren zonder dat eerst een exequaturprocedure moet worden gevoerd. Zie M. Freudenthal, 'Europese Executoriale Titel: twijfelachtige aanwinst', *Advocatenblad* 2005-6, p. 302-303.

WIJZIGING ROLREGLEMENT

Van alle hoven heeft slechts het gerechtshof te Den Haag zijn op 1 juli 2004 al gewijzigde rolreglement per 1 januari 2006 nader aangepast. Zie voor dit op 27 oktober 2005 vastgestelde reglement *Stcrt.* 2005, 223, p. 36-38.

AFSCHAFFING VERPLICHT PROCURAAAT

Bij brief van 17 mei 2005 (kenmerk 5350094/805, kenbaar via www.justitie.nl) heeft de minister van Justitie de Tweede Kamer, in vervolg op eerdere berichten, laten weten de afschaffing van het verplicht procuraat te willen nastreven. Inwerkingtreding van een daartoe strekkend wetsvoorstel is beoogd per 1 juli 2007. Op 24 maart 2006 heeft de ministerraad laten weten met het wetsvoorstel in te kunnen stemmen, waarna het voor advies aan de Raad van State is gezonden. Zie P.H. Ch.M. van Swaaij en R.T.M. Stallmann, 'Ministerie onderschat gevolgen afschaffing procuraat', *Advocatenblad* 2005-1, p. 18-23 en de daaropvolgende discussie in *Advocatenblad* 2005-2, p. 72-73, 2005-3, p. 124 en 2005-4, p. 178-179.

NEVENVESTIGINGS-

EN ZITTINGSPLAATSEN

Bij Besluit van 31 mei 2005, *Stb.* 2005, 290 is het Besluit nevenvestigings- en nevenzittingsplaatsen en de bijlage bij dat besluit per 15 juni 2005 gewijzigd, zulks in verband met een aantal gemeentelijke herindelingen in de arrondissementen Zutphen, Arnhem en Zwolle-Lelystad.

WET OP DE RECHTSBIJSTAND

Bij Wet van 22 december 2005, *Stb.* 2006, 9 is de Wet op de rechtsbijstand gewijzigd, waarbij het in die wet gehanteerde inkomens- en vermogensbegrip is aangepast aan het fiscale inkomens- en vermogensbegrip. De wet vloeit voort uit het kabinetsbeleid om in alle inkomensafhankelijke regelingen als draagkrachtbegrip het belastbaar inkomen te hanteren, ter wille van harmonisatie, vereenvoudiging, transparantie en armoedevalbestrijding. Met de inwerkingtreding van deze wet per 1 april 2006 is de verklaring omtrent inkomen en vermogen verdwenen. Op basis van het sofi-nummer van de rechtzoekende en (eventueel) dat van zijn partner wordt bij de betreffende belastinginspecteur opgave gevraagd van het verzamelinkomen of het belastbaar loon, alsmede van het vermogen dat meer bedraagt dan het heffingvrije vermogen. Met de wet is primair beoogd de administratieve lasten van zowel van rechtsbijstandverlener als rechtzoekende te verlagen, maar ook zou het systeem recht doen aan het uitgangspunt dat wordt aangesloten bij de actuele draagkracht van de rechtzoekende.

BASISBEDRAG VERGOEDING

RECHTSBIJSTAND VERHOOGD

Bij regeling van de minister van Justitie van 14 juni 2005, *Stcrt.* 2005, 118, p. 21 is het basisbedrag als bedoeld in artikel 3 lid 1 van het Besluit vergoeding rechtsbijstand 2000 per 1 juli 2005 verhoogd naar € 99,10. De vergoeding voor administratieve lasten is verhoogd naar € 32,66. Naar aanleiding van de per 1 april 2006 gewijzigde Wet op de rechtsbijstand is echter in *Stcrt.* 2006, 14, p. 8 een Ontwerpbesluit verschenen, waarbij de vergoeding voor de administratieve kosten juist weer wordt verlaagd tot € 16,33.

VERRUIMING GESUBSIDIEERDE RECHTSBIJSTAND BIJ GRENDOVERSCHRIJDENDE GESCHILLEN

Op 2 maart 2005 is de Implementatie richtlijn rechtsbijstand (Wet van 19 februari 2005, *Stb.* 2005, 90) in werking getreden. De wet strekt tot uitvoering van Richtlijn nr. 2003/8/EG van de Raad van de Europese Unie van 27 januari 2003 (PbEU, L 26/41). Deze richtlijn beoogt door middel van gemeenschappelijke minimumvoorschriften over gesubsidieerde rechtsbijstand bij grensoverschrijdende geschillen de toegang tot de rechter bij die geschillen te verbeteren, onder andere door te voorzien in een vergoeding van kosten die specifiek met het grensoverschrijdend karakter van het geschil te maken hebben (onder andere kosten van tolken, vertalingen en reiskosten). Implementatie heeft plaatsgevonden door toevoeging van de artikelen 23a-k aan de Wet op de rechtsbijstand. Veel bepalingen van de richtlijn behoeft

overigens niet te worden geïmplementeerd, omdat de Wet op de rechtsbijstand daarmee al in overeenstemming was.

JURIDISCH LOKET

Op 24 januari 2006 is bij de Tweede Kamer het wetsvoorstel tot Wijziging van de Wet op de rechtsbijstand houdende herijking van de verlening van rechtsbijstand door de raden voor rechtsbijstand en de invoering van een lichte adviestoevoeging, alsmede de regeling van de vergoeding van conflictbemiddeling (30 436) ingediend. Het wetsvoorstel voorziet in opheffing van de bureaus voor rechtshulp in hun huidige vorm. De raden voor rechtsbijstand gaan een nieuwe stichting 'het juridisch loket' oprichten; de bureaus kunnen opgaan in die stichting of zich vestigen als advocatenkantoor. Het juridisch loket zal zich moeten beperken tot de eerstelijns rechtshulp. Voorts voorziet het voorstel in een systeem voor vergoeding van

mediation aan personen die in aanmerking komen voor gefinancierde rechtsbijstand; de raden voor rechtsbijstand gaan daartoe een registratie van gecertificeerde conflictbemiddeling opzetten.

GERECHTSTOLKEN EN BEËDIGDE VERTALERS

Op 14 december 2004 is het wetsvoorstel Gerechtstolken en beëdigde vertalers bij de Tweede Kamer (29 936) ingediend. Dit wetsvoorstel strekt tot het instellen van een register voor gerechtstolken en beëdigd vertalers en de introductie van een afnameplicht voor de gerechten, het Openbaar Ministerie, de IND, de politie en de Koninklijke marechaussee. Het wetsvoorstel biedt enkele waarborgen ten aanzien van de integriteit en de vorm van een geheimhoudingsverplichting, een eed en een klachten- en doorhalingsregeling.

LITERATUUR

Berg, A.J. van den, (hoofddred.), *Yearbook commercial arbitration: volume XXX-2005*, The Hague: Kluwer 2006.

Brenninkmeijer, A.F.M. en H.J. Bonenkamp c.s., *Handboek mediation*, 3e geheel herziene druk, Den Haag: Sdu Uitgevers 2005.

Brenninkmeijer, A.F.M., E. Schutte en J. Spierdijk, *Juridische aspecten van mediation*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2005.

Hartog Jager, W.H.B. den, *Procederen met of zonder procesvertegenwoordiger: de stand van zaken in 2005*, Deventer: Kluwer 2005.

Heeswijk, V.J.A.J.C. van, c.s., *De executieveiling: enige aspecten nader toegelicht*, Zutphen: Paris 2005.

Hovens, F.J.H., *Het civiele hoger beroep: een rechtsvergelijkend onderzoek naar de functies van het hoger beroep in burgerlijke zaken* (diss. Tilburg), Deventer: Kluwer 2005.

Kate, Th.B. ten, *Herroeping, verbetering en aanvulling van burgerrechtelijke uitspraken (artikelen 382-393, 31, 32 Rv)*, Deventer: Kluwer 2005.

Kropholler, J., *Europäisches Zivilprozessrecht: Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen und Europäischem Vollstreckungstitel*, 8e geheel herziene druk, Frankfurt am Main: Verlag Recht und Wirtschaft 2005.

Lodder, A.R., J. Dumortier en S.H. Bol, *Het recht rond elektronische handtekeningen: Richtlijn 1999/93/EG en de omzetting in België en Nederland*, Deventer: Kluwer 2005.

Meijknecht, P.A.M., *Infrastructuur en hoofdbeginselen van burgerlijk procesrecht*, 2e druk, Deventer: Kluwer 2005.

Mierlo, A.I.M. van, c.s., *Het wetsvoorstel collectieve afwikkeling massaschade*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2005.

Mierlo, A.I.M. van, C.J.J.C. van Nispen en M.V. Polak, *Burgerlijke rechtsvordering: tekst & commentaar: de tekst van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering voorzien van commentaar*, 2e druk, Deventer: Kluwer 2005.

Plas, C.G. van der, *De taak van de rechter en het IPR: een verkenning van de grenzen van de taak van de Nederlandse rechter bij de toepassing van vreemd privaatrecht en publiekrecht* (diss. Nijmegen), Deventer: Kluwer 2005.

Punt, H.G., *Memo beslagrecht*, Deventer: Kluwer 2005.

Stein, P.A. en A.S. Rueb, *Compendium van het burgerlijk procesrecht*, 15e druk, Deventer: Kluwer 2005.

Teuben, K., *Rechttersregelingen in het burgerlijk (proces)recht* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2005.

Veegens, D.J., E. Korthals Altes en H.A. Groen, *Cassatie in burgerlijke zaken*, 4e druk, Deventer: Kluwer 2005.

Zilinsky, M., *De Europese executorialie titel: tijdige tenuitvoerlegging van vermogensrechtelijke beslissingen in de Europese Unie gezien vanuit verschillende internationale instrumenten* (diss. VU Amsterdam), Deventer: Kluwer 2005.

Sinds de inwerkingtreding van de Wet Verevening Pensioenrechten bij Scheiding¹ (Wet VPS, van mei 1995) zou de verdeling van pensioenaanspraken bij echtscheiding eenvoudig moeten zijn, door te verwijzen naar de standaardregel van deze wet. Er is ook een afwijkende verdeling vast te leggen, en de pensioenuitvoerder doet de rest. Maar dan moeten de afwijkende afspraken wel duidelijk en van tevoren worden vastgelegd. Daar schort het nogal eens aan.

Pensioenverevening nog steeds geen gesneden koek

Jooske Lambach
Seniormedewerker
Adviesgroep
Pensioenen²

Sinds het arrest-Boon/Van Loon van 27 november 1981 heeft pensioenverdeling bij echtscheiding de aandacht.³ In dit arrest besliste de Hoge Raad dat de waarde van pensioenrechten deel uitmaakt van de echtelijke boedel, zodat de waarde van de pensioenrechten moet worden verrekend. Op 1 mei 1995 trad de Wet VPS in werking. De Nederlandse Orde van Advocaten was positief over de nieuwe wet, die de verdeling van pensioenrechten immers vereenvoudigt. De Wet VPS gaat er vanuit dat opbouw van pensioenrechten tijdens het huwelijk een gezamenlijke inspanning is van beide echtgenoten; bij scheiding moeten deze pensioenrechten worden verdeeld. Naast een standaardverdeling staat de Wet VPS ook afwijkende verdelingen van pensioenrechten toe.

Er is een evaluatie van de Wet VPS aangekondigd.⁴ Gekeken zal worden of de uitgangspunten ervan – te weten efficiënte afhandeling van echtscheiding en ontlasting van de rechterlijke macht door een eenduidige vereveningsregel – zijn gerealiseerd. Vooruitlopend op deze evaluatie constateer ik dat de uitvoeringslasten voor pensioenfondsen en verzekeraars (hierna te noemen ‘uitvoerder’ of ‘uitvoeringsorgaan van pensioenregelingen’) aanzienlijk zijn.

WET EN AFWIJKINGEN

Artikel 3 Wet VPS regelt de verdeling van het tijdens het huwelijk opgebouwde ouderdomspensioen bij helfte. Of het ouderdomspensioen al is ingegaan is daarbij niet relevant. De wet verdeelt alleen het ouderdomspensioen en daarmee gelijkgestelde pensioensoorten, maar geen nabestaandenpensioen. Dit blijft conform artikel 8a Pensioen- en spaarfondsenwet (PSW) in beginsel bestemd voor de partner en wordt dus niet verdeeld.

De ex-partner van de deelnemer aan de pensioenregeling, oftewel de vereveningsgerechtigde, heeft een wettelijk recht op uitbetaling van het verevende pensioen jegens het uitvoeringsorgaan. Voorwaarde voor dit recht is dat de scheiding binnen twee jaar wordt gemeld aan het uitvoeringsorgaan, met een speciaal formulier.⁵ Als de termijn van twee jaar op het moment van mededeling is verstreken, verliest de vereveningsgerechtigde niet zijn recht op verevening, maar wel het recht op rechtstreekse uitbetaling door de uitvoerder. Het recht op verevening ontstaat dan tegenover de ex, die vanaf de pensioendatum het vereveningsdeel aan de vroegere echtgenoot moet uitbetalen. De termijn staat ten behoeve van pensioenuitvoerders in de wet; binnen de twee jaar worden zij geacht te beschikken over alle benodigde gegevens voor vereveningsberekeningen.

De Wet VPS biedt een aantal mogelijkheden om van de hiervoor beschreven standaardverdeling af te wijken. Partijen kunnen in de eerste plaats afspraken maken over een ander verdelingspercentage, of over een andere periode dan de huwelijkse periode. Voor de pensioenuitvoerder is van belang dat de begin- en eindtijdstippen van de afwijkende periode objectief te bepalen zijn, zodat de pensioenaanspraak waarop de verevening gebaseerd moet worden, kan worden bepaald.

In de tweede plaats is er de mogelijkheid van uitsluiting. Als beide echtgenoten een (nagenoeg) gelijk pensioen opbouwen, lijkt verevening niet noodzakelijk. De toepassing van de Wet VPS kan in dergelijke gevallen worden uitgesloten, mits duidelijk wordt geformuleerd dat beide partijen dit voorstaan.

Een derde mogelijkheid is conversie, die uitkomst kan bieden wanneer de vereveningsgerechtigde op de pensioendatum van de vereveningsplichtige nog geen behoefte heeft aan pensioen, bijvoorbeeld vanwege eigen inkomsten en/of leeftijdverschil. De vereveningsgerechtigde krijgt dan een zelfstandige aanspraak op pensioen: de waarde van het vereveningsdeel en het recht op nabestaandenpensioen wordt omgerekend naar een

zelfstandig recht op ouderdomspensioen. Dit recht is niet afhankelijk van het leven van de ex, maar van dat van de vereveningsgerechtigde zelf. Conversie is alleen mogelijk bij echtscheiding en niet bij scheiding van tafel en bed. Bij laatstgenoemde scheiding wordt het nabestaandenpensioen nog niet verdeeld en kan geen conversie plaatsvinden.

*De uitvoeringslasten van de
Wet VPS zijn voor
pensioenfondsen en verzekeraars
aanzienlijk*

- 1 Wet van 28 april 1994, Stb. 342.
- 2 Bij *Blue Sky Groep*, Amstelveen.
- 3 27 november 1981, NJ 1982/503.
- 4 TK 2005-2006, nr. 29 481, nr. 14.
- 5 Gepubliceerd in *Staatscourant* 1995, 34.

Overeenkomsten met de passage 'dat pensioenen niet verdeeld moeten worden' zijn ook volgens de jurisprudentie onvoldoende

VORMVOORSCHRIFTEN

De hiervoor beschreven afwijkende verdelingsmethoden kunnen slechts bij huwelijkse voorwaarden of echtscheidingsconvenant rechtsgeldig worden overeengekomen. Afwijkende afspraken zijn dus niet mogelijk zonder wederzijdse instemming van beide partners.

Afspraken over afwijkende verdelingen, moeten binnen twee jaar na het tijdstip van de scheiding aan het uitvoeringsorgaan worden doorgegeven. Net als bij de standaardverdeling, is het uitvoeringsorgaan niet gebonden als deze termijn is verstreken. Voor uitsluiting van de Wet VPS geldt die termijn niet; uitsluiting kan zelfs vlak voor de pensioeningang nog worden gemeld. In de praktijk komt het voor dat de uitvoerder niet op de hoogte wordt gebracht van de uitsluiting. Dit levert problemen op wanneer de mededeling van de echtscheiding wel tijdig aan het uitvoeringsorgaan is gedaan. In beginsel zal de uitvoerder dan rechtsgeldig gaan uitbetalen aan de vermeende vereveningsgerechtigde, met alle gevolgen van dien.

In geval van conversie geldt een extra vormvereiste, namelijk dat de uitvoerder moet instemmen. De verzekering op het leven van de vereveningsplichtige wordt immers omgerekend naar een verzekering op het leven van de vereveningsgerechtigde, wat gewijzigde risico's met zich brengt. De instemmingsverklaring dient aan de overeenkomst te worden gehecht. Deze instemmingsverklaring heeft tevens tot gevolg dat partijen, indien zij dit al zouden willen, niet bij het sluiten van het huwelijk al conversie kunnen overeenkomen. Ook als de uitvoerder dan al bekend is, hoeft er dan geen instemmingsverklaring te worden afgegeven, omdat op dat moment de latere gezondheidssituatie en de daarmee gewijzigde risico's immers niet bekend zijn.

Bij een op handen zijnde scheiding wordt de uitvoerder regelmatig door de partner verzocht om inlichtingen over de pensioen-

situatie van de deelnemer. Niet zelden levert dit een boze deelnemer op, die zich tegenover het uitvoeringsorgaan beroept op het recht op privacy. Op grond van artikel 9 Wet VPS geldt er echter een wederzijdse informatieplicht, op basis waarvan de uitvoerder gevraagd kan worden om inlichtingen omtrent de pensioensituatie van de deelnemer. De ex-partner heeft immers recht op de helft van het pensioen. Wel ziet men vaak dat de bewuste informatie via de deelnemer gaat of dat de deelnemer op de hoogte gesteld wordt van de verstrekking, met daarbij een toelichting over het hoe en waarom.

'NIET VERDELEN'

Na tien jaar praktijkervaring kunnen we enkele problemen noemen die zich in de praktijk geregeld voordoen. Onduidelijke afspraken zijn hiervan de belangrijkste. Overeenkomsten met daarin de nietszeggende passage 'dat pensioenen niet verdeeld moeten worden', vormen helaas geen uitzondering. Voor de pensioenuitvoerder is onduidelijk of dit alleen betrekking heeft op het ouderdomspensioen, op het nabestaandenpensioen of op beide. Ook uit de rechtspraak blijkt dat de enkele afspraak dat pensioenverrekening of verdeling tussen partijen is uitgesloten, onvoldoende is.⁶ De zinsnede dat 'het pensioen niet verevend moet worden' is voor een uitvoerder al wat duidelijker. Nabestaandenpensioen valt onder de PSW en kan derhalve niet verevend worden. Men zal dus wel ouderdomspensioen bedoelen. Niet zelden blijkt dan achteraf dat partijen de bedoeling hadden om ook wat afwijkends te regelen voor het nabestaandenpensioen. Kortom, nader onderzoek naar de bedoeling van partijen is gewenst.

In diverse uitspraken is de lijdelijkheid en de beperkte onderzoeksplicht van een pensioenfonds of verzekeraar bevestigd.⁷ Veelal zullen partijen naar hun juridische hulpverlener terugverwezen worden voor een aangepast convenant. Sommige pensioenfonds zijn echter bereid om zelf bij partijen boven

tafel te krijgen wat de bedoeling is. Een schriftelijke verklaring waarin de bedoeling van beide partijen duidelijk is vastgelegd, kan dan volstaan, mits er uiteraard geen twijfel bestaat over de echtheid van het document.

Voor twee veelvoorkomende praktijk-situaties zouden de volgende *concepten* behulpzaam kunnen zijn. Stel dat X en Y gaan scheiden. Beiden hebben zowel ouderdomspensioen als nabestaandenpensioen opgebouwd. Partijen zien over en weer af van verdeling van het ouderdomspensioen. De volgende zinsnede geeft dan duidelijk de bedoeling van partijen weer: 'Partijen komen overeen dat zij over en weer afzien van verevening van ouderdomspensioen op grond van de Wet Verevening Pensioenrechten bij Scheiding. Partijen hebben over en weer recht op opgebouwd nabestaandenpensioen op grond van de Pensioen- en spaarfondsenwet en Regelen verzekeringsovereenkomsten Pensioen- en spaarfondsenwet.'

Als X en Y van verdeling van alle pensioenrechten willen afzien, volstaat het volgende: 'Partijen komen overeen dat zij over en weer afzien van verevening van ouderdomspensioen op grond van de Wet Verevening Pensioenrechten bij Scheiding; het recht op opgebouwd nabestaandenpensioen op grond van de Pensioen- en spaarfondsenwet en Regelen verzekeringsovereenkomsten Pensioen- en spaarfondsenwet.'

WELK RECHT?

In geval van uitsluiting van de Wet VPS wordt vaak niet geregeld wat er dan wel met het opgebouwde pensioen van partijen gebeurt. Dit kan leiden tot discussie over de vraag welk recht van toepassing is. Ook in de literatuur zijn de meningen hierover verdeeld. Enerzijds wordt verdedigd dat het uitsluiten van de wet tot gevolg heeft dat bedoelde pensioenrechten niet in de gemeenschap vallen. Anderzijds gaat het dan nog steeds om pensioenrechten waarop

de Wet VPS in eerste instantie wel van toepassing was. Artikel 1:94 BW bepaalt dat pensioenrechten onder de Wet VPS buiten de gemeenschap vallen, onverminderd hetgeen artikel 1:155 BW bepaalt. Uitsluiting van de Wet VPS, valt onder het in artikel 1:155 BW bepaalde. Dus hoeft geen verrekening van de waarde plaats te vinden bij ontbinding van die gemeenschap door scheiding.

De parlementaire behandeling biedt echter ruimte voor een andere redenering,⁸ namelijk dat uitsluiting van de Wet VPS betekent dat pensioenrechten automatisch in de boedel vallen en daarmee verrekend moeten worden. Ook in de literatuur komt men deze redenering tegen.⁹ Met de invoering van de Wet VPS is pensioen uit het huwelijksvermogensrecht gehaald. Uitsluiting van de Wet VPS zou tot gevolg kunnen hebben dat alle regels van het huwelijksvermogensrecht herleven, zodat zelfs de Boon/Van Loon-verdeling weer van toepassing kan worden. Dit kan niet de bedoeling zijn geweest van de wetgever. En partijen die een verdeling bewust uitsluiten, zitten misschien ook niet op een Boon/Van Loon-verdeling te wachten. Kortom, voldoende aanleiding tot discussie. Het strekt dan ook tot aanbeveling om bij uitsluiting van de Wet VPS daarnaast te regelen wat dan wel de pensioenwensen van partijen zijn.

TIJDIG REGELEN EN MELDEN

Het is geen uitzondering dat in de huwelijkse voorwaarden of het echtscheidingsconvenant niets gezegd wordt over pensioen, maar dat partijen in de veronderstelling verkeren dat zij zelf schriftelijk aan de uitvoerder kunnen doorgeven dat zij afzien van verevening. Naast het vereveningsformulier waarop al is aangegeven dat een afwijkende verdeling is overeengekomen, ontvangt de uitvoerder dan een op het eerste gezicht door beide partijen ondertekende brief, waarvan de echtheid niet vaststaat. Sommige uit-

voerders zijn mild en onderzoeken zelf of een afwijkende verdeling daadwerkelijk de bedoeling is van partijen. Van belang is dat dit zorgvuldig gebeurt. De brief, in combinatie met zorgvuldig onderzoek, is doorgaans voldoende voor de uitvoerder om afwijkende verdelingen uit te voeren. Anderen sturen partijen zonder pardon terug naar een advocaat voor een aanpassing van het echtscheidingsconvenant. Hoe dan ook, het levert zowel partijen als de pensioenuitvoerder de nodige administratieve rompslomp op, die tijdens het regelen van de echtscheiding voorkomen had kunnen worden.

Niet iedereen is zich ervan bewust zijn dat de echtscheiding binnen twee jaar na dato aan het uitvoeringsorgaan moet worden meegedeeld, wil de uitvoerder meewerken aan de verevening. Als na pensioeningang een boze ex aan de poort de hand ophoudt, omdat dan pas blijkt dat er vervend had moeten worden, zal de uitvoerder, in tegenstelling tot de heersende verwachting, niet als bemiddelaar fungeren. Weliswaar blijken veel pensioenuitvoerders de tweejaarstermijn als een termijn van orde te zien, en werken ze binnen bepaalde grenzen nog wel mee als deze al voorbij is, maar partijen kunnen hier niet op rekenen. Partijen kunnen buiten de uitvoerder om het pensioen verdelen of wellicht alsnog met de uitvoerder overeenkomen dat een deel van de pensioentermijnen aan de ex wordt betaald. Dat betekent wel dat partijen weer met elkaar geconfronteerd worden, wat voorkomen had kunnen worden door de uitvoerder tijdig te informeren.

CONVERSIE EN BELASTINGEN

In sommige gevallen is het beter om alle banden door te snijden en over te gaan tot conversie. Wat wel eens vergeten wordt, is dat dit nadelig kan zijn voor de partner zonder eigen inkomsten. Als de partner na de scheiding alimentatie ontvangt en de ex overlijdt op jonge leeftijd, bestaat er geen recht meer op nabestaandenpensioen. Pas vanaf de eigen pensioenleeftijd heeft de ex-partner weer inkomen. Niet zelden denkt de langstlevende dit met een beroep op de uitvoerder wel op te kunnen lossen. Deze komt echter van een koude kermis thuis,

want de conversie kan niet ongedaan worden gemaakt.

‘Bij mijn scheiding heb ik afgezien van verevening. Wat zijn eigenlijk de fiscale gevolgen hiervan?’ Dit is geen vraag die je als pensioenuitvoerder verwacht. Desondanks blijkt uit de praktijk dat de fiscale gevolgen voor een echtpaar dat van verevening afgezien heeft, lang niet altijd helder waren. Bij afzien ligt het voor de hand om de vereveningsgerechtigde een afkoopsom ter grootte van de waarde van het recht te verstrekken. Afkoop van het vereveningsrecht kan ook plaatsvinden doordat bijvoorbeeld het huis aan de vereveningsgerechtigde wordt toebedeeld. In de literatuur wordt betoogd dat er in geval van afkoop sprake is van uitsluiting van de Wet VPS, gevolgd door verrekening van de waarde van de pensioenrechten.¹⁰ De bedragen die in het kader van echtscheiding of scheiding van tafel en bed worden voldaan ter zake van de verplichting tot verrekening van pensioenrechten, i.c. de afkoopsom, c.q. de waarde van het huis, zijn bij de betaler als onderhoudsverplichting aftrekbaar en bij de vereveningsgerechtigde echtgenoot belast, aldus de literatuur.

EENDUIDIG

Een efficiënte afhandeling van echtscheiding en ontlasting van de rechterlijke macht door het formuleren van een eenduidig toepasbare vereveningsregel, was het uitgangspunt bij de Wet VPS. De uitvoerder stelt in het vervolg het vereveningsdeel vast. Men ziet dat de uitvoerder daarmee de eerste is die geconfronteerd wordt met problemen, maar meteen ook de laatste die wat aan deze problemen kan doen. De uitvoerder dient immers de Wet VPS toe te passen en er geen eigen interpretatie aan te geven.

Of de doelstellingen van de Wet VPS gerealiseerd zijn, zal blijken uit de aangekondigde evaluatie. Los van het resultaat van deze evaluatie kunnen de uitvoeringslasten en, belangrijker, de ‘post-scheidingsperikelen’ van de cliënt, op eenvoudige wijze worden beperkt door eenduidige bewoordingen van de afwijkende afspraken, goede voorlichting aan cliënten en het in acht nemen van vormvoorschriften. ●

6 Hof Den Haag, 10 mei 1996, *PJ* 1996, 64.

7 *PJ* 1998/5 en *PJ* 1996/65.

8 TK 21893, nr. 5, p. 25.

9 Zie A. H. H. Bollen-Vanderboorn, *Pensioen Magazine* nr. 12, december 2002.

10 In de zin van de bepalingen van artikel 6.3 eerste lid onderdeel d Wet IB 2001 jo. art 3:102 derde lid onderdeel a Wet IB 2001.

JUPECA

BASISCURSUS VOOR DE RECHTSPRAKTIJK.

De Basiscursus voor de Rechtspraktijk is een geheel herschreven uitgave van de vroegere "klerkencursus". JUPECA, een vereniging van personeel werkzaam in de Rechtspraktijk en van kandidaat-gerechtsdeurwaarders, verzorgt hiermee inmiddels ruim 40 jaar een praktische opleiding voor medewerkers in de juridische dienstverlening.

De Basiscursus voor de Rechtspraktijk is een schriftelijke cursus die door de cursisten kan worden gevolgd in hun eigen tempo. Iedere cursist krijgt vanuit Jupeca een persoonlijke studiebegeleider toegewezen die voor correctie van de ingezonden lessen zorgdraagt. Voorts worden er (op zaterdagen) regelmatig studiedagen georganiseerd. Deze studiedagen bieden de cursist de mogelijkheid om vragen te stellen aan een docent. Naast de persoonlijke begeleiding is er een help-desk. Op een aantal vaste tijdstippen kan de cursist hier telefonisch met vragen en problemen terecht.

De Basiscursus voor de Rechtspraktijk is onder meer bestemd voor medewerk(st)ers op gerechtsdeurwaarderskantoren, advocatenkantoren, rechtskundige adviesbureaus, incassobureaus en andersoortige dienstverleners op het juridische vlak.

Een vooropleiding op MBO-niveau wordt wenselijk geacht. Voorts is het wenselijk, doch niet noodzakelijk, dat men werkzaam is in de rechtspraktijk. Om aan de cursus deel te nemen dient men lid te zijn of te worden van JUPECA. (lidmaatschap € 65,00 per jaar).

De Basiscursus voor de Rechtspraktijk bestaat uit twee delen. Deel I behandelt het materiele recht en bestaat uit 33 hoofdstukken. Deel II richt zich op het formele recht en bestaat uit 20 hoofdstukken. Beide delen worden afzonderlijk geëxamineerd door middel van een schriftelijk examen. De examencommissie bestaat uit leden van JUPECA, de Nederlandse Orde van Advocaten (welk lid tevens als voorzitter fungeert), de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (KBvG) en de Nederlandse Vereniging van Rechtskundige Adviseurs (N.V.R.A.). Voor ieder deel is een diploma te behalen dat binnen diverse beroepsgroepen een meerwaarde vertegenwoordigt.

De kosten van de cursus bedragen voor deel I € 540,00 en voor deel II € 400,00.

Voor alle informatie over de cursus kunt u contact opnemen met de administrateur van JUPECA, mevrouw J.G. van Vuure-Martens, Zegge 102, 1422 RC Uithoorn of telefonisch 0297 - 564 343.

vereniging 'bond van
personeel werkzaam in de
rechtspraktijk en van
kandidaat-deurwaarders'
JUPECA

Schorsingsverzoek voorlopige hechtenis niet op elk moment

Prof. mr. J. Boksem

hoogleraar verdediging in strafzaken, Maastricht,
advocaat te Leeuwarden

Een verdachte die in 'voorlopige hechtenis'² zit, kan op elk moment in de procedure aan de rechter verzoeken deze hechtenis te schorsen. Artikel 80 Sv, en ook andere artikelen van dat wetboek, kennen hier geen formele beperkingen. De verdachte kan dit dus verzoeken aan de R-C (bij bewaring), de raadkamer van de rechtbank of het gerechtshof (bij gevangenhouding), en aan de zittingsrechter (bij pro forma- of inhoudelijke behandeling van de zaak in eerste aanleg en hoger beroep).

De verdediging doet regelmatig een schorsingsverzoek tijdens het hoger beroep tegen het bevel tot voorlopige hechtenis. Het was nooit de vraag of dat eigenlijk wel kon, totdat onlangs het Gerechtshof Arnhem met een opmerkelijke beslissing kwam. Begin februari werd namelijk een dergelijk schorsingsverzoek niet-ontvankelijk verklaard.

Het gerechtshof stelt voorop: 'dat het hof in zaken als de onderhavige als hogerberoepsrechter fungeert en niet als eigenlijke rechter die aangewezen is alle beslissingen over de voorlopige hechtenis te nemen. (...) vanuit een oogpunt van eisen van een vlotte en doelmatige voortgang van het vooronderzoek [is] slechts in beperkte mate de mogelijkheid van hoger beroep geopend (...), eenmaal (...) tegen een beslissing tot (verlenging van de) gevangenhouding (artikel 71 Sv) en daarnaast nog eenmaal tegen de afwijzing van een verzoek tot schorsing dan wel opheffing van de voorlopige hechtenis (artikel 87 Sv).

Deze regeling van rechtsmiddelen heeft een limitatief karakter, hetgeen wordt onderstreept door het bepaalde in artikel 445 van het Wetboek van Strafvordering. Uit die bepaling vloeit voort dat tegen beschikkingen slechts een rechtsmiddel is toegelaten indien dit in de wet als zodanig is aangewezen.

Onlangs besliste het Arnhemse hof dat niet de hogerberoepsrechter, die het hof is, maar de rechtbank moet oordelen over het verzoek tot schorsing van de voorlopige hechtenis.¹ Want de wet legt alle beslissingen over de voorlopige hechtenis bij de rechtbank. Maar, zegt Jan Boksem, op deze manier gaat er voor de verdachte kostbare tijd verloren, en het 'ultimum remedium-karakter' van de vrijheidsbeneming vereist een sneller rechterlijk oordeel. Cassatie in het belang der wet dan maar?

Bezien in het licht van dit stelsel is er geen plaats voor een tot het hof gericht verzoek tot schorsing van de voorlopige hechtenis ter gelegenheid van de behandeling in hoger beroep van een beslissing tot (verlenging van de) gevangenhouding of een afwijzende beslissing op een verzoek tot opheffing van de voorlopige hechtenis. Met name de in artikel 87, tweede lid van het Wetboek van Strafvordering neergelegde wettelijke beperking, die erop neerkomt dat slechts eenmaal in hoger beroep kan worden gekomen tegen een afwijzende beslissing op een verzoek tot schorsing, wordt door het toelaten van dergelijke verzoeken in vergaande mate ondergraven. Zulks komt in wezen neer op het geven van uitbreiding aan het gesloten stelsel van rechtsmiddelen. Tot het geven van een dergelijke buitenwettelijke uitbreiding is voor de rechter geen plaats.'

VERDEDIGBARE PRAKTIJK

Het gerechtshof neemt aldus gemotiveerd afscheid van een gegroeide praktijk. Voor de verdediging is dat jammer. Er gaat voor de verdachte immers kostbare tijd verloren, omdat een bij de rechtbank schriftelijk ingediend schorsingsverzoek vaak niet meteen de volgende dag wordt behandeld. Het is daarentegen buitengewoon praktisch om het college waar hij op dat moment voor staat te vragen het schorsingsverzoek bij de beraadslaging mee te nemen. Zo wordt de beperkte capaciteit van de rechtspraak immers optimaal benut.

Een verdachte die om schorsing van de voorlopige hechtenis vraagt zal daarvoor in de regel goede redenen hebben. Een ongemotiveerd verzoek kan eenvoudig worden verworpen.⁴ Ook de raadkamer van het gerechtshof die gevraagd wordt de gevangenhouding te

beoordelen, zal met een dergelijk verzoek weinig moeite hebben. Bij goed gemotiveerde verzoeken zal men iets langer moeten stilstaan. Dergelijke verzoeken verdienen die bijzondere aandacht ook, die kan worden gegeven door de raadkamer van de rechtbank, maar evenzogoed door de appèlrechter voor wie de voorlopig gehechte verdachte is verschenen in verband met de behandeling van het hoger beroep tegen de gevangenhouding. De verdachte verkrijgt op deze manier een snelle beslissing over de daadwerkelijke vrijheidsbeneming.

Een dergelijke spoedige beslissing past volledig in de lijn van de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.⁵ Uit de jurisprudentie van dit hof mag worden afgeleid dat de daadwerkelijke vrijheidsbeneming in het kader van de voorlopige hechtenis uitzondering moet zijn.⁶ Wanneer er alternatieven mogelijk zijn, bijvoorbeeld in de vorm van schorsing, dient daarvoor te worden gekozen.

Het spreekt voor zich, gelet op het 'ultimum remedium-karakter' van de vrijheidsbeneming, dat schorsingsverzoeken zo spoedig mogelijk door een rechter worden beoordeeld, ook al is dat een rechter aan wie aanvankelijk een ander oordeel werd gevraagd. De tot afgelopen februari gegroeide praktijk is vanuit dit perspectief beschouwd dan ook zeer goed te verdedigen.

Daar staat tegenover dat de afweging van het Arnhemse gerechtshof ook goed te begrijpen is. De kwestie leent zich daarom voor cassatie in het belang der wet. Zolang het laatste woord hierover niet is gesproken, moet de verdediging zich door deze ene uitspraak niet laten weerhouden een schorsingsverzoek te doen op het moment dat daartoe aanleiding is. ●

1 Gerechtshof Arnhem 8 februari 2006, L/JN-nr. AV1472.

2 Onder 'voorlopige hechtenis' begrijp ik in deze bijdrage ook 'verlenging van de voorlopige hechtenis'.

4 Vgl. artikel 80 lid 1, laatste volzin, Sv.

5 O.a. EHRM 24 juli 2003 (Smirnova tegen Rusland), NJCM-bulletin 2004, p. 379-391 (B.E.P. Myjer, De te lang gehechte identieke tweelingzusjes).

6 O.a. EHRM 28 juli 2005 (Czarnecki tegen Polen). Zie

over dit arrest en over de lijn in de rechtspraak van het EHRM: P.H.P.H.M.C. van Kempen en F.G.H. Kristen, 'Plicht tot toepassen alternatieven voor voorarrest', L/JCM-Bulletin 2005, p. 1148-1156.

Meer dan sponsoring

Maatschappelijk verantwoord ondernemen in de advocatuur

Illustratie: Andre Klijsen

Met het aanstaande tekort aan hoogopgeleiden zullen kantoren meer moeten doen aan diversiteit en een goede balans tussen werk en privé

In het bedrijfsleven raakt maatschappelijk verantwoord ondernemen langzamerhand ingeburgerd. In de advocatuur komt men nog niet veel verder dan een sympathiek soort sponsoring, waartoe het maatschapbestuur besloot. Grote Amerikaanse bedrijven hanteren diversiteitsprogramma's, en dat verwachten ze ook van hun advocatenkantoren. Ons voorland?

Monique van de Griendt

directeur van Dialogue Coaching en Consultancy

Christ'l Dullaert¹

directeur adviesbureau Advocatenkamer

Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) kent vele verschijningsvormen op diverse gebieden van het maatschappelijk leven. Dat maakt één omschrijving van MVO lastig. De definitie van de SER is:

‘een bedrijf neemt een zichtbare rol in de maatschappij op zich die verder gaat dan de *core business* en dan waartoe de wet verplicht, én die leidt tot toegevoegde waarde voor het bedrijf en de maatschappij’ (www.ser.nl). Kort gezegd is er sprake van MVO als de ondernemer zijn bedrijfsvoering (mede) benut voor het oplossen van een maatschappelijk probleem. Zo kan men proberen de wereld veiliger, schoner, minder armoedig of rechtvaardiger te maken.

De SER onderscheidt drie dimensies van MVO, te weten: *Profit*, *People* en *Planet*. Profit is de financiële dimensie van MVO. Hieronder wordt verstaan waardeschepping door middel van het voortbrengen van goederen en diensten en door het scheppen van werkgelegenheid en bronnen van inkomensverwerving. Ook politieke betrokkenheid en sponsoring horen in deze dimensie thuis.

Onder *People* wordt de sociale dimensie van MVO verstaan. Deze dimensie is zowel intern als extern gericht. Het gaat om de gevolgen voor mensen zowel binnen als buiten de onderneming, zoals: hoe gaat een onderneming om met haar medewerkers en met allerlei sociaal-ethische kwesties? Ook diversiteit valt hieronder.

Onder *Planet* wordt de ecologische dimensie van MVO verstaan. Het gaat hierbij om de zorg voor de natuurlijke leefomgeving. Een voorbeeld van MVO op dit punt is een zorgvuldig gebruik van energie en andere schaarse middelen, zoals papier en voedsel.

DUBBELE WINST

Durf, doorzettingsvermogen en visie zijn niet alleen nodig voor ondernemerschap, maar ook voor het oplos-

sen van bepaalde maatschappelijke vraagstukken. Voor beide activiteiten moet je je nek durven uitsteken. Het welslagen van een MVO-initiatief hangt verder samen met de mogelijkheid de MVO-doelstelling parallel te laten lopen met de winstdoelstelling van het bedrijf.² De ondernemer moet behalve gewone winst ook maatschappelijke winst boeken, doordat hij een bijdrage kan leveren aan een maatschappelijk vraagstuk. In dat opzicht kan de ondernemer een bondgenoot zijn voor de overheid.

Een andere succesfactor is passie voor het maatschappelijk probleem dat opgelost moet worden. Als de ondernemer zich daadwerkelijk betrokken voelt bij het maatschappelijk probleem, zal hij bereid zijn met ‘ongewone partijen’ samen te werken. In de advocatuur zou bijvoorbeeld passie kunnen worden opgevat voor het leveren van een bijdrage aan een rechtvaardiger samenleving.

MEESTAL SPONSORING

Een korte rondgang langs enkele grote advocatenkantoren leert dat men zich bewust is van de maatschappelijke functie die het advocatenkantoor heeft.³ De activiteiten van de meeste advocatenkantoren op dit terrein zijn gericht op ‘Profit’. Zij ondersteunen goede doelen of participeren in projecten door middel van sponsoring of het verlenen van kosteloze juridische bijstand, of juridische bijstand tegen gereduceerd tarief. Zo procedeert Stibbe kosteloos in de zaak tegen de SGP, over de onmogelijkheid voor vrouwen om op een verkiesbare plaats te staan.⁴ Van Doorne werkt voor de Johan Cruyff Foundation (die sportprojecten ondersteunt voor kinderen met en zonder handicap), Clifford Chance zond een medewerker uit naar Cyprus (als juridisch adviseur van de VN-grondwetcommissie van de te verenigen staat, die er niet kwam) en Allen & Overy werkt voor Giving Back (die scholieren met talent en ambitie helpt wier carrièreperspectieven door hun achtergrond worden belemmerd).

CASUS KENNEDY VAN DER LAAN

Een goed voorbeeld van MVO-beleid binnen de advocatuur is te vinden bij het advocatenkantoor Kennedy van der Laan in Amsterdam. Partner Gerrard Boot is al geruime tijd bezig de MVO-plannen van zijn kantoor vorm te geven, op alle drie dimensies van MVO. Een denktankgroep doet daarvoor verdere suggesties. Wat 'Planet' betreft: er zijn zonnepanelen geplaatst, en het kantoor richt zich op het gebruik van biologische of sociale producten (bijvoorbeeld Max Havelaar-producten), recyclebaar papier en milieuvriendelijk vervoer. Op het gebied van 'People' wordt gewerkt aan een *diversity*-beleid, onder andere voor allochtone/autochtone medewerkers; en vrijwilligersactiviteiten worden gestimuleerd. Het kantoor hecht verder aan de work/life balance; daarom kiest het bewust voor bepaalde bedrijfsactiviteiten.

Bij Böhler Franken Koppen Wijngaarden Advocaten eet men een biologische lunch, maar ook zond het kantoor een medewerker naar Rusland voor een EU-project ter training van EHRM-procedures. Veel kantoren doneren regelmatig geld aan een goed doel of verlenen eenmalige sponsoring.

OVERDREVEN

Een motief om aan MVO te doen dat bij veel grote kantoren naar voren komt is dat zij, sinds een aantal jaren gestopt met gefinancierde rechtshulp, op een andere manier wat aan de samenleving willen teruggeven. Weinig kantoren hanteren commerciële overwegingen. De Nederlandse advocatuur is vaak te bescheiden om MVO als marketinginstrument te gebruiken. Men vindt het al snel overdreven. Prijzen voor het sociaal actiefste advocatenkantoor, zoals er zijn Amerika en Engeland, kennen we niet, en zullen er voorlopig ook wel niet komen.

Ook wordt MVO bij de Nederlandse advocatenkantoren nauwelijks gebruikt voor beeldvorming. Wellicht gaat dat veranderen, nu nieuwe medewerkers hun kantoor vaker kiezen op basis van de MVO-activiteiten.

MVO in de advocatuur komt tot nu toe niet verder dan een sympathiek soort sponsoring, waartoe het maatschapbestuur besloot. Een aantal kantoren, zoals Stibbe,⁵ heeft criteria voor pro-Deowerk geformuleerd. Maar bij veel kantoren is zelfs dat niet het geval en is de sponsoring een toevalligheid en geen

bewuste keuze. De meeste kantoren hebben geen actief beleid om daadwerkelijk een bijdrage te leveren aan een maatschappelijk vraagstuk. Een enkele uitzondering daargelaten kent de advocatuur geen bewuste acties op het gebied van de MVO-dimensies People en Planet.

CALL TO ACTION

Wat zou de advocatuur meer kunnen doen? Een uitstapje naar de Verenigde Staten kan leerzaam zijn. Daar zijn namelijk duidelijk voorbeelden bekend. Zo proberen Walmart, Shell en Starbucks met hun MVO-beleid invloed uit te oefenen op de personeelssamenstelling van advocatenkantoren, zodat vrouwen en minderheden ook vertegenwoordigd zijn bij de interessante dossiers die men aan de kantoren geeft.⁶ In de zomer van 2004 ondertekenden een groot aantal hoofden Juridische zaken van grote bedrijven een 'pledge' die was opgesteld door Sarah Lee: *A call to action. Diversity in the legal profession*. De aangesloten bedrijven vragen 'hun' advocatenkantoren om specificaties van nota's. Indien uit de specificatie blijkt dat alleen 'white male' aan een zaak hebben gewerkt, krijgt het kantoor het verzoek gemengde teams op de zaken te zetten. Kan het kantoor daaraan niet beantwoorden, stapt men over naar een ander kantoor. Om die reden zijn er wel fusies tussen 'afro-american' en

'white male' kantoren, zodat de laatste hun diversiteitsprogramma konden waarmaken. De bedrijven kennen zelf een diversiteitsprogramma, ter vermindering van de ongelijkheid in doorstroom en instroom van vrouwen en 'minorities', en dat verwachten zijn ook van de kantoren met wie zij samenwerken.

MVO GEËIST

De Nederlandse advocatuur moet er rekening mee houden dat cliënten en juristen de komende jaren meer MVO-activiteiten zullen verlangen. Daarom dient men zich de vraag te stellen wat MVO voor het eigen kantoor inhoudt. Daarbij moet niet alleen de maatschap maar alle medewerkers worden betrokken. Zo kan een actief gedragen MVO-beleid ontstaan. Vooral qua 'People' wordt de advocatuur uitgedaagd. Met het aanstaande tekort aan hoogopgeleiden, wordt het belangrijk hoe het kantoor met zijn mensen omgaat. Daarbij gaat het onder meer om het bevorderen van diversiteit en een goede balans tussen werk en privé.

Ten slotte: de Nederlandse advocatuur mag op het gebied van MVO wel wat minder bescheiden zijn. Wat is er tegen om MVO te hanteren als marketinginstrument of voor beeldvorming, zolang het motief niet puur commercieel is? ●

1 Een verdere uitwerking van MVO-beleid voor advocatenkantoren publiceren beide auteurs a.s. juni in *Confrères geconfronteerd* (uitgever: Reed Business Information).

2 Zie ook 'Nieuwe ondernemen vraagt Ief van bedrijven', *Het Financieel Dagblad* 24 november 2005.

3 Zie ook de serie artikelen over pro bono activi-

teiten van de balie op www.Advocatie.nl.

4 'Louter zaken die aandacht verdienen', Rob van 't Wel, *Het Financieel Dagblad*, 6 december 2005.

5 Het MVO-element gaat schuil achter een van de selectiecriteria: 'de betrokkene moet de procedure niet zelf kunnen bekostigen'.

6 *ABA-Journal*, december 2004.

Jurisprudentie Vreemdelingenrecht

JV verschijnt 16 keer per jaar
Prijs: € 0,27 per pagina
(incl. BTW en verzendkosten)

Jaarband à € 23,50 wordt u
automatisch toegezonden
(incl. BTW en excl.
verzendkosten)

Redactie:
prof. mr. P. Boeles (voorzitter)
mr. M.M. van Asperen
mr. P.J.A.M. Baudoin
mr. M.C.J.A. Huijgens
prof. mr. T.P. Spijkerboer
G.E.W. Westendorp
(redactie-secretaris)

Onze uitgaven zijn ook
ver verkrijgbaar via de boekhandel

Driewekelijks ontvangt u een overzicht van relevante uitspraken op het gebied van vluchtelingen-, asiel- en vreemdelingenrecht. *JV* biedt jurisprudentie van de vreemdelingenkamers van rechtbanken en van andere rechterlijke instanties. De uitspraken zijn voorzien van trefwoorden en samenvattingen en praktijkgerichte annotaties. *JV* wordt uitgegeven in samenwerking met FORUM, Instituut voor multiculturele ontwikkeling.

De voordelen van *JV*:

- alle belangrijke jurisprudentie in één tijdschrift
- objectieve, scherpe selectie
- breed samengestelde, deskundige redactie
- actueel en praktijkgericht
- frequente verschijning
- bijzondere samenwerking tussen FORUM en Sdu Uitgevers

**Bestel via www.sdu.nl
of bel (070) 378 98 80**

de snelste link naar uw vakgebied

Sdu UITGEVERS

GEDRAGSREGELS TEGENOVER RV (II)

In *Advocatenblad* 2006-3 (p. 139) stelt mr. H. van der Wiel dat hij de spanning kan opheffen tussen de discretieplicht die Gedragsregel 12 oplegt en de voorlichtingsplicht die voortvloeit uit de art. 21 en 111 Rv. Hij doet dat mede in reactie op mijn noot onder een uitspraak die is gepubliceerd in *Advocatenblad* 2006-1.

Uit de toelichting van Van der Wiel blijkt dat hij niet zozeer die spanning opheft, als wel vaststelt dat die spanning niet bestaat. Daartoe observeert hij dat eiser gerust in zijn dagvaarding melding mag maken van de verweren van de gedaagde en wat de gronden daarvan zijn, ook indien hij die alleen maar

kent uit confraternele correspondentie. Hij meent dat dat zo is omdat het nakomen van de mededelingsplicht terzake uit Rv niet valt aan te merken als het in de Gedragsregels verboden beroep op de aangevoerde verweren en de gronden daarvoor. Anders gezegd: mededelen mag, zolang er op het mededeelde maar geen *beroep* wordt gedaan.

Deze bezwering van het probleem lijkt me te eenvoudig. De ratio van Gedragsregel 12 is dat de buiten rechte communicerende advocaten erop mogen vertrouwen dat de brieven en andere mededelingen die tussen hen gewisseld worden niet onder de ogen van een rechter zullen komen. Het gaat om

het voorkomen van die enkele kennisneming door de rechter als zodanig, en dat onheil vindt reeds plaats door het kleurloze vermelden; daar is niet voor nodig dat er ook nog eens een *beroep* op wordt gedaan.

Te observeren dat de enkele vermelding in processtukken iets anders is dan er een beroep op doen, en dat die enkele vermelding daarom niet in strijd is met Gedragsregel 12 lijkt mij dus gebaseerd op het aannemen van een veel te smalle functie van Gedragsregel 12, en dat kan dus niet leiden tot opheffing van de spanning.

(*mr. J.D. Loorbach, advocaat te Rotterdam*)

CORRECTIES & AANVULLINGEN 'WIJZIGING WET OP DE RECHTSBIJSTAND'

Naar aanleiding van enkele reacties op mijn artikel over wijziging van de Wrb, in het vorige nummer (*Advocatenblad* 2006-5, 31 maart jl., p. 228-230), wil ik de volgende punten aanstippen en rechtzetten. Reacties kwamen van dhr. T. Segers, landelijk projectleider VIV-*alt* van de Raad voor Rechtsbijstand (RvR), en mr. C. Keijzers, advocaat te Tilburg.

DOELSTELLING 50% TOEVOEGING

De doelstelling van de Wrb blijft dat ongeveer 50% van de bevolking voor een toevoeging in aanmerking komt, aldus dhr. Segers. Onduidelijk is hoe dhr. Wagemakers (CDA) in de Eerste Kamer stelde dat het aantal toevoegingen met 12-14% zou toenemen door invoering van de wetwijziging. Dhr. Segers is niet bekend met onderzoek door enkele Raden voor Rechtsbijstand, die hadden berekend dat er een toename van 12-14% zou plaatsvinden. Feit is natuurlijk wel dat door de wetwijziging verschuivingen gaan plaatsvinden, waardoor mensen eerst wel en nu niet (en omgekeerd) voor een toevoeging in aanmerking komen.

RESULTAATSBEOORDELING IN STRAF- EN VREEMDELINGENZAKEN

De resultaatsbeoordeling (de beoordeling of de toevoeging moet worden ingetrokken wegens het behaalde resultaat in de procedure) geldt niet in vreemdelingen- en strafzaken; dit merkt dhr. Segers terecht op. Wel wordt er getoetst of de kosten op een derde kunnen worden verhaald.

ALLEENSTAANDE OUDERS ZIJN GEHUWD

Alleenstaande ouders heb ik in mijn artikel ten onrechte bij de alleenstaanden gevoegd; zij vallen net als voorheen in de categorie 'gehuwden/samenwonenden'. De Wrb-folder van de RvR zette mij op het verkeerde been, omdat de inkomenstabel daarin de categorieën 'gehuwden en samenwonenden' en 'alleenstaanden' apart noemde. Alleenstaande ouders zijn niet alleenstaand in de zin van de WRB.

2004 IS BEPALEND IN 2006

Het vermogen in 2006 wordt bepaald door het heffingsvrij vermogen van 2004; bij peiljaarverlegging is het heffingsvrij vermogen in 2006 bepalend.

GEVOLGEN BIJ INTREKKING TOEVOEGING

Mr. C. Keijzers becommentarieerde mijn stelling over een eventueel latere intrekking van de toevoeging na peiljaarverlegging (art. 34d). Diezelfde situatie kan zich overigens voordoen bij een vaststelling door de RvR op basis van voorlopige cijfers van de Belastingdienst over het verzamelinkomen in het peiljaar (art. 34a), waarna deze later definitief wordt beoordeeld aan de hand van het vastgestelde verzamelinkomen. Ik stelde ten onrechte dat de advocaat bij intrekking van de toevoeging de ontvangen vergoeding moest terugbetalen en alsnog zijn declaratie aan cliënt zou moeten sturen.

Hoe gaat het dan wel? Art. 34d Wrb lid 1, laatste volzin, bepaalt dat de beslissing van de RvR over het definitief al dan niet recht hebben op een toevoeging (en zo ja, de definitieve hoogte van de eigen bijdrage) geen gevolgen heeft voor de beschikking tot verlening en vaststelling van de vergoeding, en evenmin voor het recht van de rechtsbijstandverlener om de eigen bijdrage die aanvankelijk werd opgelegd te verhalen op de cliënt. Met andere woorden: het recht van de advocaat op de vergoeding en op de van cliënt (eerder ontvangen) eigen bijdrage, blijft dus bestaan.

Er zijn bij intrekking en wijziging van de eigen bijdrage vier mogelijkheden:

1. Als er een definitief lagere eigen bijdrage wordt opgelegd, kan de cliënt het verschil met de eerder opgelegde eigen bijdrage verhalen bij de RvR (zie art. 34d lid 2 jo. 34a lid 3); voor de advocaat zijn er geen gevolgen.
2. Als de eigen bijdrage ongewijzigd blijft, zijn er geen gevolgen.
3. Bij een hogere eigen bijdrage verhaalt de RvR bij de cliënt het verschil met de eerder opgelegde eigen bijdrage (art. 34d lid 2 jo. 34a lid 3); voor de advocaat zijn er geen gevolgen.
4. Wanneer het recht op een toevoeging vervalt, zijn er twee mogelijkheden:
  - a. De advocaat brengt zijn commerciële tarief in rekening onder aftrek van de van de RvR ontvangen vergoeding (die de RvR verhaalt op de cliënt; art. 34f). De advocaat hoeft bij zijn declaratie de eerder ontvangen eigen bijdrage niet

te verrekenen (omdat de eigen bijdrage ook in de vaststelling vergoeding is afgetrokken en de advocaat om die reden al een lagere vergoeding heeft ontvangen; daarbij heeft de cliënt het recht om de eerder betaalde eigen bijdrage terug te vorderen van de RvR). Ik ga er hierbij wel vanuit dat de advocaat met zijn cliënt afspraken heeft gemaakt over een commercieel tarief bij niet-verlening of intrekking van de toevoeging.

- b. Als de advocaat geen vergoeding vraagt bij de RvR (zie MvT pag. 20), declareert hij na intrekking van de toevoeging het commerciële tarief onder aftrek van de eigen bijdrage (eerder door hem in rekening gebracht). Deze situatie brengt voor de advocaat meer inningsrisico's mee, omdat het gehele commerciële honorarium bij de cliënt moet worden geïnd.

Bij deze laatste werkwijze kan overigens gediscussieerd worden of de eigen bijdrage wel afgetrokken moet worden, nu de cliënt voor de ten onrechte betaalde eigen bijdrage een vorderingsrecht heeft op de RvR. In dat geval zou de advocaat de eigen bijdrage kunnen incasseren én het volledige commerciële tarief in rekening kunnen brengen (dus zonder aftrek van die eigen bijdrage). Dat lijkt mij in strijd met de gedachte dat de cliënt ofwel betalend ofwel op toevoegingsbasis wordt bijgestaan. Toch moet ik uit de letterlijke tekst van de wet die conclusie trekken.

*(Ton van Mil, advocaat/
scheidingsbemiddelaar te Maastricht)*

(advertentie)

Wij leveren u medische argumenten

De afgelopen tien jaren werden de meest uiteenlopende problemen aan onze artsen voorgelegd. Een greep uit de dagelijkse praktijk:

De operatie van mijn cliënt liep slecht af. Was de behandeling zorgvuldig?

De erfgenamen van mevrouw stellen dat zij na de brand langer bleef leven dan meneer. Is dat juist?

Is de lichamelijk schade van mijn cliënt juist getaxeerd en hoe waardeer ik zijn smart?

De verzekeringsmaatschappij stelt dat de betrokkene zelfmoord pleegde. Was het geen ongeval?

De werknemer van mijn cliënt beweert dat hij niet meer kan werken. Kan hij niet net zo veel als vroeger?

De verzekeringspolis schrijft arbitrage voor. Kunt u een arbiter leveren?

MEDISCH ADVIESBUREAU

BINS

dr. mr. J.W. Bins, arts RGA

Laan 20
2512 GN Den Haag
tel 070 345 98 08
fax 070 345 98 11
e-mail j.w.bins@wxs.nl
www.binsmedical.com

MAAT BELASTING COMPLIANCE

uw partner voor de fiscale en administratieve compliancewerkzaamheden van uw persoonlijke houdstervennootschap

Voor verdere informatie en/of
het maken van een afspraak:

0297 - 564 992 / 06 - 49 91 47 19

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

Jan-Rob van Manen

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, als ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galleries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk? Jan-Rob van Manen (40, gehuwd, twee kinderen; advocaat omgevings- en bouwrecht in Slie-drecht) is dirigent van gospelkoor 'Sound of Joy' te Werkendam.

Jan Pieter Nepveu
journalist

Ooit begonnen als 'Negro Spirituals' in de Verenigde Staten, als een manier voor zwarte slaven om hun (wan)hoop te uiten, is gospel tegenwoordig een muziekstroom die vele variaties kent, en sinds de jaren zestig ook in Nederland een groeiende groep beoefenaars telt. Van black gospel en rock-gospel tot en met Nederlandstalige opwekkingsliederen: ergens in Nederland zijn er bands of koren die erbij passen. Het gospelkoor 'Sound of Joy' in Werkendam richt zich op klassieke gospel, maar is zelf nog vrij jong – opgericht in 1996 – en bestaat inmiddels uit meer dan honderd sopranen, alten, tenoren en bassen. Thuisbasis van het koor is de Maranathakerk in Werkendam.

'Als dirigent moet je een idee hebben wat de tekst wil met de muziek'

“ Muziek is meer dan het doen bewegen van lucht. Heb je geen muzikaal gevoel dan verplaats je alleen maar lucht, maar maak je geen muziek.

Ik ben ooit een behoorlijk fanatiek koperblazer geweest. In het laatste diploma dat ik als blaasmuzikant haalde, was een onderdeel 'slagtechniek'; gewoon de maat slaan. Maar van het een kwam het ander. Als de dirigent ziek was, werd ik gevraagd de repetitie over te nemen. Dirigeren, ik ben er ingerold en ben het leuk gaan vinden.

Tien jaar geleden ben ik gaan dirigeren bij een toen nieuw gospelkoor, Sound of Joy, in Werkendam. Dat doe ik tot de dag van vandaag. Het heeft op dit moment honderdvijftien zangers en er staan veertig mensen op een wachtlijst. Er zit van alles tussen; directeuren, secretaresses, baggeraars, een banketbakker, een groenteboer... De repetities zijn niet licht. De mensen verlaten soms met de tong op de schoenen de repetitieruimte, maar ze blijven komen. Je wordt vrijwillig lid en daarna houdt alle vrijblijvendheid op.

Ik ben ijzingwekkend nauwkeurig op zuiverheid, uitspraak, ritme en gelijkheid. Gospel is niet anders dan woorden op muziek. In gospelmuziek zit altijd een boodschap, en die boodschap wil je uitdragen. Als dirigent moet je een idee hebben wat de tekst wil met de muziek en hoe je 100 procent rendement

uit de muziek haalt. Een enthousiaste tekst bijvoorbeeld, moet enthousiast klinken en kun je niet brengen op een begrafenistoon. Daar moet je ideeën over hebben.

Gospel is niet gebonden aan een muziekstijl, het gaat met name om de teksten. Gospel is ook niet alleen *Oh Happy Days*-muziek, dat is vooral de Amerikaanse variant. Op bijvoorbeeld het EO jongerenfestival hoor je ook heavy metal gospelmuziek. Dan denk je: wat is dit voor herrie? Maar als je goed luistert, hoor je dat de teksten evangelisch zijn. Bij de muziek heb ik beelden in mijn hoofd en die probeer ik over te brengen op het koor. De Keltische intro bijvoorbeeld van *Sound of the Round*, een van mijn favoriete stukken, moet strijdbaar zijn. Je ziet mist, hoort de drum van mensen die ten strijde trekken, het schrille geluid van de *thin whistle*, ze komen opdagen uit de nevel. En daarna begint de melodie, het is dan alsof de mist optrekt... *Sound of the Round* wordt gezongen in het kader van kerst, maar leert dat het evangelie een boodschap is van alle tijden.

Thuis draai ik meestentijds lichte muziek. Het voordeel van lichte muziek is dat die laagdrempelig is en daardoor dicht bij de mensen kan staan. Wil je een boodschap overbrengen, dan moet je zorgen voor muziek die aanslaat en lichte muziek dringt makkelijker door. Muziek maken is mijn uitlaatklep. En met name het interpreteren van de bedoelingen van de componist: waarom heeft hij deze tekst onder deze melodie gezet?

'De mensen verlaten soms met de tong op de schoenen de repetitieruimte, maar ze blijven komen.'

Onze liederen duren in de regel drieënhalve minuut. In een lied wordt een bepaald thema uitgewerkt, bijvoorbeeld vreugde, verdriet of troost. Alle menselijke emoties vind je erin terug. Gospelmuziek bestaat uit liederen met een boodschap, geënt op het evangelie.

Advocatuur is vooral werken met je verstand, musiceren vooral met je gevoel. Er zijn wellicht overeenkomsten in mijn aanpak van het dirigeren en van het werk in de advocatuur. Alles wat je doet, doe je goed of je doet het niet, vind ik. Er is geen tussenweg. Die eis stel ik aan mijn koorleden en aan mezelf, als dirigent en als advocaat.

Ik vind het prettig om op te treden voor publiek. Ook tijdens een zitting in de rechtszaal voel ik me op mijn gemak. Natuurlijk, van tevoren ben ik gespannen. Het is elke keer weer alsof ik examen moet doen, zelfs na twaalf jaar advocatuur en tien jaar dirigeren. Maar ik ben niet bang voor het spotlight. In de rechtszaal niet, en voor het koor niet. ”

Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding

In deze rubriek het cursusaanbod in het kader van de Permanente Opleiding (PO) en het cursusaanbod voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO). Per 1 januari 2005 kunnen de door de Orde erkende opleidingsinstellingen naast PO-cursussen tevens VSO-cursussen voor advocaat-stagiaires organiseren.

VOORTGEZETTE STAGIAIRE OPLEIDING

AANSPRAKELIJKHEIDSRECHT

Summerclass Personenschade

Aansprakelijkheid en Schadevergoeding

06-07-2006 09:30 - 17:30
07-07-2006 08:30 - 16:00

Plaats Noordwijk

Doelgroep VSO/PO

Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. J. Meyst-Michels, prof. mr.

J.H. Nieuwenhuis, mr. J.L. Smeehuijzen

Cursusprijs € 1695 exclusief BTW

Opleidingspunten

12 Juridisch

-- Beroepsvaardigheden

-- Management/Organisatie

12 Totaal

BESTUURS(PROCES)RECHT

Summerclass Bestuursrecht

06-07-2006 10:00 - 17:30
07-07-2006 08:30 - 16:00

Plaats Noordwijk

Doelgroep VSO/PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) prof. mr. R.M. van Male, mr.

J.H. Meijer, mr. B.J.P.G. Roozendaal, prof.

mr. E. Steyger

Cursusprijs € 1695 exclusief BTW

Opleidingspunten

12 Juridisch

-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
12 Totaal

FISCAAL RECHT

Opstapcursus Belastingrecht en Balanslezen

23-06-2006 09:30 - 16:30
30-06-2006 09:00 - 17:00

Plaats Amsterdam

Doelgroep VSO/PO

Niveau *

Instelling KSU Studie,

tel. 020-4496420

Docent(en) A.B.W. Janssens, F.K. Kneefel

AA, mr. E.H. Kramer

Cursusprijs € 695 exclusief BTW

Opleidingspunten

10 Juridisch

-- Beroepsvaardigheden

-- Management/Organisatie

10 Totaal

INTELLECTUELE EIGENDOM

The human rights paradox in intellectual property law

03-07-2006 09:15 - 18:00
04-07-2006 08:30 - 18:30

Plaats Utrecht

Doelgroep VSO/PO

Niveau ***

Instelling Centrum voor Intellectueel

Eigendomsrecht,

tel. 030-2537153

Docent(en) Deskundige trainers

Cursusprijs € 300 inclusief BTW

Opleidingspunten

16 Juridisch

-- Beroepsvaardigheden

-- Management/Organisatie

16 Totaal

ONDERNEMINGSRECHT

Verdiepingscursus Venootschapsrecht

31-05-2006 09:30 - 16:30
07-06-2006 09:30 - 16:30

14-06-2006 09:30 - 16:30

Plaats Amsterdam

Doelgroep VSO/PO

Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. D. ter Braak, mr. dr. T.P.

van Duuren, mr. A.D.G. Heering, prof.

mr. J.B. Huizink, mr. E.F. Kraaijeveld, mr.

J.H.M. Willems

Cursusprijs € 1645 exclusief BTW

Opleidingspunten

15 Juridisch

-- Beroepsvaardigheden

-- Management/Organisatie

15 Totaal

Summerclass Dynamisch ondernemingsrecht

06-07-2006 10:00 - 17:30
07-07-2006 08:30 - 16:00

Plaats Noordwijk

Doelgroep VSO

Niveau * Actualiteiten

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. J.H. Lemstra, mr. A.J.J.

Louwinger, mr. V.A.E.M. Meijers, J.J.M.

van Mierlo, J.N. Schutte - Veenstra,

prof. mr. C.A. Schwarz, mr. M.P. van Sint

Truiden

Cursusprijs € 1695 exclusief BTW

Opleidingspunten

12 Juridisch

-- Beroepsvaardigheden

-- Management/Organisatie

12 Totaal

VERBINTENISSEN- EN

CONTRACTENRECHT

Commerciële Contracten

14-06-2006 10:00 - 17:45
15-06-2006 10:00 - 17:45

Plaats Amsterdam

Doelgroep VSO/PO

Niveau **

Instelling Euroforum,

tel. 040-2974889

Docent(en) mr. A.E. Driessen, mr. M.J.G.P.

Kaplan, R.J.J.M. van Ommeren, prof.

mr. W.J. Slagter, mr. J.M. Voorberg, mr.

P.M. Vos

Cursusprijs € 1599 exclusief BTW

Opleidingspunten

11 Juridisch

-- Beroepsvaardigheden

-- Management/Organisatie

11 Totaal

PERMANENTE OPLEIDING

AANSPRAKELIJKHEIDSRECHT

Summerclass Personenschade

Aansprakelijkheid en Schadevergoeding

06-07-2006 09:30 - 17:30
07-07-2006 08:30 - 16:00

Plaats Noordwijk

Doelgroep VSO/PO

Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. J. Meyst-Michels, prof. mr.

J.H. Nieuwenhuis, mr. J.L. Smeehuijzen

Cursusprijs € 1695 exclusief BTW

Opleidingspunten

12 Juridisch

-- Beroepsvaardigheden

-- Management/Organisatie

12 Totaal

ARBEIDSRECHT

De zieke werknemer

17-05-2006 09:30 - 17:00
07-06-2006 09:30 - 17:00

Plaats Den Bosch

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,

tel. 0182-358252

Docent(en) mr. D.J. Buijs, mr. drs. P.M.T.

Konings, mr. J. Meijer, prof. mr. W.A.

Zondag

Cursusprijs € 672 exclusief BTW

Opleidingspunten

12 Juridisch

-- Beroepsvaardigheden

-- Management/Organisatie

12 Totaal

Pensioenrecht

21-06-2006 10:00 - 16:15

Plaats Amsterdam

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Kluwer Opleidingen,

tel. 0570-647190

Docent(en) mr. A.W. Rutten, mr. R.J.G.

Veugelers

Cursusprijs € 645 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

-- Beroepsvaardigheden

-- Management/Organisatie

04 Totaal

Arbeidsrecht in overnames

22-06-2006 10:00 - 17:30
Plaats Amsterdam

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Kluwer Opleidingen,

tel. 0570-647190

Docent(en) mr. R.M. Beltzer, mr. J.W.

Loman, mr. J. Schulp, mr. E. de Wind

Cursusprijs € 645 exclusief BTW

Opleidingspunten

06 Juridisch

-- Beroepsvaardigheden

-- Management/Organisatie

06 Totaal

Nationaal Arbeidsrechttdiner

29-06-2006 15:35 - 21:00

Plaats Amsterdam

Doelgroep PO

Niveau * Actualiteiten

Instelling Kluwer Opleidingen,

Het niveau van de opleidingen is als volgt weergegeven:

* Basisniveau (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; weinig tot geen voorkennis aanwezig).

** Verdiepingsniveau (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; basiskennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

*** Specialisatieniveau (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

tel. 0570-647190
 Docent(en) prof. dr. A.T.J.M. Jacobs, Nog niet bekend, mr. S.F. Sagel, mr. L.G. Verburg
 Cursusprijs € 300 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 02 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 02 Totaal

Summerclass Arbeidsrecht

06-07-2006 10:00 - 17:30
07-07-2006 08:30 - 16:00
 Plaats Noordwijk
 Doelgroep PO
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen, tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. dr. S.F.H. Jellinghaus, prof. mr. W.A. Zondag
 Cursusprijs € 1695 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 12 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 12 Totaal

BANK- EN EFFECTENRECHT EN FINANCIERING

Bregstein Symposium "Beleggers Bescherming"

19-05-2006 13:30 - 17:30
 Plaats Amsterdam
 Doelgroep PO
 Niveau **
 Instelling PAO Eggens Instituut UvA, tel. 020-5253407
 Docent(en) prof. mr. C.M. Grundmann-van de Krol, mr. A.W. Kist, prof. mr. M.K. Mok, prof. mr. C.E. du Perron, prof. dr. M. Tison
 Cursusprijs € 150 geen BTW
 Opleidingspunten
 03 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 03 Totaal

BESTUURS(PROCES)RECHT

De nieuwe wet ruimtelijke ordening: een belangrijke stap dichterbij!

18-05-2006 09:30 - 17:00
 Plaats Ede
 Doelgroep PO
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling CPO Radboud Universiteit Nijmegen, tel. 024-3612022
 Docent(en) mr. T.E.P.A. Lam, mr. dr. A.G.A. Nijmeijer
 Cursusprijs € 575 geen BTW
 Opleidingspunten
 06 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 06 Totaal

Bestuursprocesrecht

06-06-2006 09:30 - 17:00
07-06-2006 09:30 - 17:00
21-06-2006 09:30 - 17:00
 Plaats Utrecht
 Doelgroep PO
 Niveau **

Instelling Euroforum, tel. 040-2974889
 Docent(en) prof. mr. J.E. Hoitink, mr. drs. T.G.M. Simons, mr. drs. D.A. Verburg
 Cursusprijs € 2299 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 15 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 15 Totaal

Actualiteiten natuur wet- en regelgeving

13-06-2006 09:30 - 17:30
 Plaats Soestduinen
 Doelgroep PO
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Elsevier Congressen, tel. 070-4415745
 Docent(en) mr. R.R. Crinche le Roy, prof. mr. A.A. Freriks, P.M.A. Vetter
 Cursusprijs € 695 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 05 Totaal

Actualiteiten Bestuursrecht

21-06-2006 12:30 - 20:00
 Plaats Assen
 Doelgroep PO
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Juridisch Contractonderwijs RUG, tel. 050-3635748
 Docent(en) prof. mr. J.G. Brouwer, mr. K.J. de Graaf, prof. mr. J.H. Jans, mr. dr. A.T. Marseille, mr. R.S. Wertheim
 Cursusprijs € 525 geen BTW
 Opleidingspunten
 06 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 06 Totaal

Summerclass Bestuursrecht

06-07-2006 10:00 - 17:30
07-07-2006 08:30 - 16:00
 Plaats Noordwijk
 Doelgroep VSO/PO
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen, tel. 070-3789896
 Docent(en) prof. mr. R.M. van Male, mr. J.H. Meijer, mr. B.J.P.G. Roozendaal, prof. mr. E. Steyger
 Cursusprijs € 1695 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 12 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 12 Totaal

EUROPEES RECHT

Professioneel aanbesteden

23-05-2006 09:30 - 16:45
 Plaats Nieuwegein
 Doelgroep PO
 Niveau **
 Instelling Elsevier Congressen, tel. 070-4415745
 Docent(en) mr. A.C.M. Fischer-Braams, mr. D.C. Orobio de Castro, ir. J.P. Papenhuijzen, drs. I. Roks, drs. R. Steenwinkel, mr. G. Verberne, ir. S.J.J.M. Vermeulen, prof. mr. W.G.P.E. Wedekind, L.M. van der Wielen

Cursusprijs € 695 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 05 Totaal

FISCAAL RECHT

Opstapcursus Belastingrecht en Balanslezen

23-06-2006 09:30 - 16:30
30-06-2006 09:00 - 17:00
 Plaats Amsterdam
 Doelgroep VSO/PO
 Niveau *
 Instelling KSU Studie, tel. 020-4496420
 Docent(en) A.B.W. Janssens, F.K. Kneefel
 AA, mr. E.H. Kramer
 Cursusprijs € 695 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 10 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 10 Totaal

INTELLECTUELE EIGENDOM

The human rights paradox in intellectual property law

03-07-2006 09:15 - 18:00
04-07-2006 08:30 - 18:30
 Plaats Utrecht
 Doelgroep VSO/PO
 Niveau ***
 Instelling Centrum voor Intellectueel Eigendomsrecht, tel. 030-2537153
 Docent(en) Deskundige trainers
 Cursusprijs € 300 inclusief BTW
 Opleidingspunten
 16 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 16 Totaal

MEDEDINGINGSRECHT

Actualiteiten Mededingingsrecht

19-05-2006 09:30 - 16:15
 Plaats Scheveningen
 Doelgroep PO
 Niveau **
 Instelling Euroforum, tel. 040-2974889
 Docent(en) drs. M.D. Appelman, mr. M. Fierstra, mr. P. Glazener, drs. R.J.P. Jansen, prof. mr. J.P. van Marissing, drs. P.J. Plug, B. Smulders, mr. R. Snelders, mr. T.M. Snoep, mr. I.W. Verloren van Themaat
 Cursusprijs € 899 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 05 Totaal

ONDERNEMINGSRECHT

Verdiepingcursus Vennootschapsrecht

31-05-2006 09:30 - 16:30
07-06-2006 09:30 - 16:30
14-06-2006 09:30 - 16:30
 Plaats Amsterdam
 Doelgroep VSO/PO
 Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen, tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. D. ter Braak, mr. dr. T.P. van Duuren, mr. A.D.G. Heering, prof. mr. J.B. Huizink, mr. E.F. Kraaijeveld, mr. J.H.M. Willems
 Cursusprijs € 1645 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 15 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 15 Totaal

Nieuwe regelgeving personenvennootschappen

30-06-2006 09:30 - 17:00
 Plaats Amsterdam
 Doelgroep PO
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen, tel. 070-3789896
 Docent(en) prof. mr. J.B. Huizink, prof. mr. W.M. Kleijn, prof. mr. H.M.N. Schonis, prof. mr. C.A. Schwarz
 Cursusprijs € 645 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 05 Totaal

ONROEREND GOEDRECHT

Actualiteiten erfpacht en opstal

21-06-2006 13:00 - 17:15
 Plaats Amsterdam
 Doelgroep PO
 Niveau * Actualiteiten
 Instelling Elsevier Congressen, tel. 070-4415745
 Docent(en) mr. K.E.J. Dijk, prof. mr. J. de Jong, H.J.M. Nelissen, prof. mr. A.A. van Velten, mr. B.R. Zoetmulder
 Cursusprijs € 625 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 03 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 03 Totaal

OVERIGE RECHTSGBIEDEN

Marketing voor advocaten

29-06-2006 10:00 - 17:00
 Plaats Amsterdam
 Doelgroep PO
 Niveau *
 Instelling Euroforum, tel. 040-2974889
 Docent(en) B. Blondé, J. Koggink, V. de Leeuw, E. Nijhuis, P. Ruys, M. Wibbelink
 Cursusprijs € 899 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 -- Beroepsvaardigheden
 -- Management/Organisatie
 04 Totaal

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Collegemiddagen Rechtspraak Familierecht

08-06-2006 13:00 - 17:45
14-12-2006 13:00 - 17:45
 Plaats Utrecht
 Doelgroep PO
 Niveau **
 Instelling BANNING Advocaten,

tel. 073-6927773
Docent(en) mr. M.L.C.C. de Bruijn-
Lückers, mr. L.H.M. Zonnenberg
Cursusprijs € 530 exclusief BTW
Opleidingspunten
08 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
08 Totaal

STRAF (PROCES) RECHT

Forensische zorg tussen verantwoordelijkheden en mogelijkheden

31-05-2006 10:00 - 16:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Leids Congres Bureau,
tel. 071-5148203
Docent(en) prof. mr. J.M. Barendrecht,
drs. J.F. de Beer, mr. R.H. van de Beeten,
dr. M.H. van Binsbergen, H. van Bussel,
drs. D. Daniëls, prof. dr. H.J.C. van Marle,
dr. J. Meyer, dr. N. Mulder, M.J. Smits, J.H.
Stegeman, dr. J.A. van Vliet
Cursusprijs € 325 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Andringa, mw. mr. M.A.A., Strawinskyalaan
1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC)
Amsterdam, t. el. 020-7171000, fax 020-7171111,
e-mail info@nautadutilh.com
Attaibi, mr. M., Rokin 34 (1012 KT) postbus
10082 (1001 EB) Amsterdam, tel. 020-
6209539, fax 020-4207554
Ayoubi, mw. mr. S. el, Kapitein Hatterasstraat
23-g (5015 BB) postbus 4203 (5004 JE)
Tilburg, tel. 013-5440400, fax 013-5446464,
e-mail s.ayoubi@vandijktilburg.nl
Baalen, mr. S.B. van, Hereweg 93 (9721 AA)
postbus 1105 (9701 BG) Groningen, tel. 050-
5997999, fax 050-5997977
Beedie, mw. mr. S.J., Reguliersdwarsstraat
90-92 (1017 BN) postbus 15744 (1001 NE)
Amsterdam, tel. 020-5312000, fax 020-
5312009, e-mail beedie@vanrossen.nl
Beek, mw. mr. J. van, Reijnier Vinkeleskade
64 (1071 SX) Amsterdam, tel. 020-6644313,
fax 020-6648964, e-mail j.vanbeek@
vandriemadvocaten.nl
Beele, mw. mr. C.I., Strawinskyalaan 2001
(1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP)
Amsterdam, tel. 020-5460323, fax 020-
5460839, e-mail claudia.beele@stibbe.com
Beldt, mr. J. van den, Weteringschans
237 (1017 XH) postbus 15845 (1001 NH)
Amsterdam, tel. 020-6760481, fax 020-
6760482, e-mail info@jaeger.nl
Berenschot, mw. mr. H.A., Droogbak 1-a (1013
GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel.
020-7119000, fax 020-7119999, e-mail hester.
berenschot@cliffordchance.com
Beij, mw. mr. C.A., Beursplein 37 (3011 AA)
postbus 30117 (3001 DC) Rotterdam, tel.
010-2051166, fax 010-4124011, e-mail info@
vhenb.nl
Bialkowski, mw. mr. D.H., Reijnier
Vinkeleskade 64 (1071 SX) Amsterdam, tel.
020-6644313, fax 020-6648964

-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
04 Totaal

Actualiteiten Straff(proces)recht

28-06-2006 10:00 - 17:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974889
Docent(en) mr. C.F. Korvinus, prof. mr.
T.H.A. de Roos
Cursusprijs € 849 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
05 Totaal

VERBINTENISSEN- EN CONTRACTENRECHT

Jaarvergadering Vereniging voor Burgerlijk Recht 2006

09-05-2006 14:00 - 17:00
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau **

Instelling Vereniging voor Burgerlijk
Recht,
tel. 020-5785755
Docent(en) mr. drs. W.J.M. van Andel,
prof. mr. F.M.J. Verstijlen
Cursusprijs N.n.b.
Opleidingspunten
02 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
02 Totaal

Contracten maken in de bouw II

14-06-2006 09:30 - 17:00
15-06-2006 09:30 - 17:00
Plaats Zoetermeer
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974889
Docent(en) prof. mr. J.M. van Dunné, mr.
H.W.R.A.M. Janssen, mr. L.D.G. Reeser
Cuperus, mr. R.J. Roks
Cursusprijs € 1599 exclusief BTW
Opleidingspunten
10 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
10 Totaal

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Blok, mw. mr. E.A., Mathenesserlaan 233-235

(3021 HB) postbus 30 (3000 AA) Rotterdam,
tel. 010-4760000, fax 010-4255117
Bolle, mw. mr. S.J., Gustav Mahlerplein
2 (1082 MA) postbus 75510 (1070 AM)
Amsterdam, tel. 020-7953953, fax 020-
7953900, e-mail boekel.de.neree@bdn.nl
Bornhaupt, mw. mr. C.M.S., Van Eeghenstraat
98 (1071 GL) postbus 74654 (1070 BR)
Amsterdam, tel. 020-5777728, fax 020-
6719710, e-mail bornhaupt@hrd.nl
Bras, mr. A.D.M., Fred. Roeskestraat 100 (1076
ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam,
tel. 020-5785456, fax 020-5785843, e-mail
martijn.bras@loyensoeff.com
Bruins, mr. W.B., Hooggoorns 38 (7812 AM)
postbus 2149 (7801 CC) Emmen, tel. 0591-
646882, fax 0591-645766, e-mail info@
vanrossumadvocaten.nl
Busse, mw. mr. A., Sickeszplein 1 (6821 HV)
postbus 3155 (6802 DD) Arnhem, tel. 026-
3777111, fax 026-3777200, e-mail info@
hekkelman.nl
Cliteur, mr. M.F.M., Oudeschans 8-bg (1011
KX) Amsterdam, tel. 020-4223908, fax 020-
4223909
Corthals, mr. J., Strawinskyalaan 1999 (1077
XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel.
020-7171695, fax 020-7171111, e-mail jaap.
corthals@nautadutilh.com
Daan, mw. mr. A., Lavendelheide 13 (9202
PD) postbus 622 (9200 AP) Drachten, tel.
0512-334134, fax 0512-334149, e-mail daan@
vwl-advocaten.nl
Degelink, mr. B., Piet Heinkade 55 (1019 GM)
postbus 2911 (1000 CX) Amsterdam, tel. 020-
3016633, fax 020-3016622, e-mail degelink@
vmw.nl
Doorackers, mr. P., Hogekant 3 (5104 PB)
postbus 338 (5100 AH) Dongen, tel. 0162-
466626, fax 0162-463863, e-mail info@
advocatenkantooroste.nl
Dunhof, mr. J.M., M. Harpertz Tromplaan
10-12 (7511 JK) postbus 2121 (7500 CC)

Enschede, tel. 053-4331133, fax 053-4330381,
e-mail enschede@jpr.nl
Eerden, mr. F.W.J. van der, Strawinskyalaan
1999 1077 XV) postbus 7113 (1007 JC)
Amsterdam, tel. 020-7171697, fax 020-
7171361, e-mail frans.vandereerden@
nautadutilh.com
Elderhuis, mw. mr. M., Blijhamsterstraat 49
(9671 AT) Winschoten, tel. 0597-413133, fax
0597-423359, e-mail gosselaar.vandijk@
balienet.nl
Elkerbout, mr. R., Strawinskyalaan 2001 (1077
ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel.
020-5460397, fax 020-5460123, e-mail ruben.
elkerbout@stibbe.com
Erp, mw. mr. M.J.E.H. van, Wilhelminaplein
16 (3072 DE) postbus 50535 (3007 JA)
Rotterdam, tel. 010-4100055, fax 010-4815172,
e-mail info@herikverhulst.nl
Figge, mw. mr. P., De Lairessestraat 121 (1075
HH) postbus 75111 (1070 AC) Amsterdam, tel.
020-3059888, fax 020-3059889, e-mail vlp@
vlpadvocaten.nl
Fleer, mw. mr. L., Westersingel 88 (3015 LC)
postbus 23192 (3001 KD) Rotterdam, tel. 010-
4401111, fax 010-4401110, e-mail linda.fleer@
bolvanvoskuilen.nl
Frankhuijzen, mw. mr. C.A.E., Nieuwe
Tiendweg 11-a (2922 EN) Krimpen a/d IJssel,
tel. 0180-510677, fax 0180-510687, e-mail
info@buijs-advocaten.nl
Fresco, mw. mr. L.E., Zuid-Hollandlaan 7 (2596
AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel.
070-3285328, fax 070-3285325, e-mail laura.
fresco@debrauw.com
Funnekotter, mr. R., Boompjes 40 (3011
XB) postbus 445 (3000 AK) Rotterdam, tel.
010-7104605, fax 010-7104666, e-mail robin.
funnekotter@dlapiper.com
Gelens, mw. mr. M.L.W.A., Bosscheweg 57
(5056 KA) Berkel-Enschot, postbus 3090
(5003 DB) Tilburg, tel. 013-5331949, fax 013-
5332326, e-mail info@bredon.nl

Commerciële Contracten

14-06-2006 10:00 - 17:45
15-06-2006 10:00 - 17:45
Plaats Amsterdam
Doelgroep VSO/PO
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974889
Docent(en) mr. A.E. Driessen, mr. M.J.G.P.
Kaplan, R.J.J.M. van Ommeren, prof.
mr. W.J. Slagter, mr. J.M. Voorberg, mr.
P.M. Vos
Cursusprijs € 1599 exclusief BTW
Opleidingspunten
11 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
11 Totaal

Graaff, mr. J.Thj.B. van de, 's-Gravenweg 433
(3065 SC) postbus 8149 (3009 AC) Rotterdam,
tel. 010-5119933, fax 010-2887583, e-mail
info@sterkeliewindhouwer.com
Groot, mw. mr. M.N. de, Amstelplein 8-a (1096
BC) postbus 94700 (1090 GS) Amsterdam,
tel. 020-3016301, fax 020-3016333, e-mail
amsterdam@cms-dsb.com
Gulik, mr. B.D. van der, Strawinskyalaan
2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP)
Amsterdam, tel. 020-5960302, fax 020-
5460123, e-mail bart.vandergulik@stibbe.com
Haan-van Wijk, mw. mr. E.A.T. den,
Olympisch Stadion 33 (1076 DE) postbus
75727 (1070 AS) Amsterdam, tel. 020-
5650400, fax 020-5650411, e-mail denhaan@
theoffice.nl
Haas, mw. mr. P. de, Parkstraat 8 (4818 SK)
postbus 4729 (4803 ES) Breda, tel. 076-
5202266, fax 076-5202288, e-mail hertoghs@
hertoghsadvocaten.nl
Hartog, mr. C.J. de, Wijnhaven 3-k (3011
WG) Rotterdam, tel. 010-4601460, fax 010-
4358893, e-mail nuijtenvandeweedt@hetnet.
nl
Heima, mw. mr. M., Strawinskyalaan 2001 (1077
ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam,
tel. 020-5460606, fax 020-5460611, e-mail
moniek.heima@stibbe.com
Hluchanova, mw. mr. K., 's-Gravenweg 433
(3065 SC) postbus 8149 (3009 AC) Rotterdam,
tel. 010-2887585, fax 010-2887583, e-mail
info@sterkeliewindhouwer.com
Hoekstra, mw. mr. E.F.E., Helderseweg 14
(1815 AB) postbus 3271 (1801 GG) Almere, tel.
072-5744409, fax 072-5150244, e-mail info@
bodaartverweel.nl
Hoekstra, mw. mr. M.R., Burgerweeshuispad
301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB)
Amsterdam, tel. 020-5771903, fax 020-
5771758, e-mail minke.hoekstra@debrauw.
com
Hoogcarspel, mw. mr. S.A., Apollolaan

151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857698, fax 020-5727698, e-mail sjoanne.hoogcarspel@freshfields.com

Hoogerwerf, mw. mr. K.J., Lange Nieuwstraat 137 (3111 AG) Schiedam, tel. 010-4736677, fax 010-4736513, e-mail baarsop@kabelfoon.nl

Hunnik, mr. J. van, Strawinskyalaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail joost.vanhunnik@nautadutilh.com

Jansen, mr. J.I., Van Leijenberghlaan 199 (1082 GG) postbus 75140 (1070 AC) Amsterdam, tel. 020-3013030, fax 020-3013040, e-mail hj@steinhoog.nl

Jebli-Ouazzani, mw. mr. K., Straatweg 219 (3054 AG) Rotterdam, tel. 010-212080, fax 010-212088, e-mail veurtjes.vk@planet.nl

Kaay, mw. mr. M. van der, Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-719372, fax 020-7100372, e-mail mirjam.vanderkaay@cliffordchance.com

Katz, mr. A.H.G., Straatweg 219 (3054 AG) Rotterdam, tel. 010-212080, fax 010-212088, e-mail veurtjes.vk@planet.nl

Kesteren, mw. mr. W. van, Koningslaan 60 (1075 AG) postbus 70091 (1007 KB) Amsterdam, tel. 020-6645111, fax 020-6620470, e-mail vankesteren@fortadvocaten.nl

Keijser, mw. mr. J.G., Roemer Visscherstraat 24 (1054 EX) Amsterdam, tel. 020-6181781, fax 020-6833042

Kok, mr. P., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2127506, fax 010-2127200, e-mail p.kok@houthoff.com

Kooten, mr. P.W.L. van, Dijsselhofplantsoen 14 (1077 BL) postbus 75546 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-3051600, fax 020-3051699, e-mail lodewijk.vankooten@spighoff.com

Kreuk, mw. mr. A.E. de, Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517555, fax 020-6267949, e-mail info.amsterdam@bakernet.com

Kruijff, mr. S. de, Grote Oost 6 (1621 BW) postbus 2380 (1620 EJ) Hoom, tel. 0229-287000, fax 0229-287050, e-mail hoom@vandiepen.com

Ku, mr. J.C., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517484, fax 020-6267949, e-mail jian-cheng.ku@bakernet.com

Laar, mr. R.T.R. van de, Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517457, fax 020-6267949, e-mail rogiervandelaar@bakernet.com

Lambers, mr. H.W.J., De Lairesestraat 111-115 (1075 HH) Amsterdam, tel. 020-3053200, fax 020-3053201, e-mail rik.lambers@brinkhof.com

Langer, mr. J., Strawinskyalaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460166, fax 020-5460838, e-mail jurian.langer@stibbe.com

Langeveld, mr. J., Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725326, fax 010-2725447, e-mail jlangeveld@akd.nl

Laurman, mr. B., Barbizonlaan 82 (2908 ME) postbus 84233 (3009 CE) Rotterdam, tel. 010-2204400, fax 010-2204499, e-mail b.laurman@haijwende.nl

Lee, mw. mr. J.H.W. van der, Keizersgracht 461 (1017 DK) Amsterdam, tel. 020-5221999, fax 020-5221991, e-mail advocaten@witloxuzkapan.nl

Loontjens, mr. S.J.E., Marksingel 2-a (4811

NV) postbus 1019 (4801 BA) Breda, tel. 076-5311311, fax 076-5311580

Lopes, mw. mr. M., Spuistraat 10 (1012 TS) Amsterdam, tel. 020-5205155, fax 020-6658699, e-mail m.lopes@spuistraat.10.nl

Lub, mr. S.J., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111

Luijtelaar, mw. mr. E.A.A.W. van, Bredaseweg 161 (4872 LA) postbus 301 (4870 AH) Etten-Leur, tel. 076-5022080, fax 076-5013933, e-mail info@asselbergsklinchamer.nl

Maats, mr. D., Jan Luijkenstraat 23 (1071 CK) postbus 10176 (1001 ED) Amsterdam, tel. 020-3307950, fax 020-3307951, e-mail maats@joostenadvocaten.nl

Meeuwisse, mw. mr. D., Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629300, fax 020-4629333, e-mail dede.meeuwisse@nortonrose.com

Meijers, mw. mr. S.N., Radioweg 2 (1324 KW) postbus 60194 (1320 AE) Almere, tel. 036-5460040, fax 036-5460041, e-mail almere@dehaaninfo.nl

Nederlof, mr. J.G.D., Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419876, fax 020-5419955, e-mail daan.nederlof@dlapiper.com

Nix, mr. L., Weteringschans 108-II (1017 XS) Amsterdam, tel. 020-6241229, fax 020-6248431

Oordt, mr. P.M. van, Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785037, fax 020-5785862, e-mail info@loyensloeff.com

Oosten, mr. J.C. van, Strawinskyalaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460662, fax 020-5460710, e-mail jan.vanoosten@stibbe.com

Oranje, mr. D.A., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857000, fax 020-4857001, e-mail diederik.oranje@freshfields.com

Oudman, mr. M.J., Nipkowsingel 17 (8501 XH) postbus 120 (8500 AC) Joure, tel. 0513-415655, fax 0513-415696, e-mail info@aldersebaas.nl

Pater, mw. mr. J.M.M., Koningin Julianastraat 15 (8302 CC) postbus 101 (8300 AC) Emmeloord, tel. 0527-612956, fax 0527-617854

Plet, mr. J.G., Uitstraat 153 (3201 EN) postbus 482 (3200 AL) Spijkenisse, tel. 0181-611677, fax 0181-623226, e-mail mail@vangoglawyers.nl

Rappard, mr. R.A.A. van, Strawinskyalaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail rogiervanrappard@nautadutilh.com

Renes, mr. E.F., De Lairesestraat 137-143 (1075 HJ) Amsterdam, tel. 020-5788304, fax 020-5788365, e-mail renes@corp.nl

Roessel, mw. mr. H.A.M. van, Weena 690 (3012 CN) postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam, tel. 010-2246224, fax 010-4125839, e-mail info@loyensloeff.com

Rothbarth, mw. mr. H., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857000, fax 020-4857001, e-mail email@freshfields.com

Ruth, mr. R.M. van, De Boelelaan 7 (1083 HJ) postbus 7919 (1008 AC) Amsterdam, tel. 020-3305958, fax 020-3305957, e-mail r.van.ruth@wintertaling.nl

Rijs, mw. mr. M., Hengelosestraat 141 (7521 AA) Enschede, tel. 053-4326560, fax 053-4326339, e-mail rijs@vanbeekendrosten.nl

Samuel, mr. A.R., Godfriedschalckenstraat 33

(4921 CP) postbus 124 (4920 AC) Made, tel. 0162-683950, fax 0162-680291

Schriemer, mr. E., Bloemendalstraat 18 (8011 PJ) postbus 1278 (8001 BJ) Zwolle, tel. 038-4255999, fax 038-4255975, e-mail zwolle@rechtshulpooit.nl

Smallegange, mw. mr. S.G.J., Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725576, fax 010-2725594, e-mail smallegange@akd.nl

Snoek, mw. mr. E.G., Haringvliet 86 (3011 TG) postbus 22096 (3003 DB) Rotterdam, tel. 010-4332777, fax 010-4047959, e-mail info@rischen-nijhuis.nl

Sponselee, mw. mr. A.J.M., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517505, fax 020-6267949, e-mail annika.sponselee@bakernet.com

Staab, mr. J., Dijsselhofplantsoen 16-18 (1077 BL) postbus 76729 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-5747474, fax 020-5747475, e-mail info@vandiepen.com

Stalenhoef, mw. mr. K.M.C., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506847, fax 020-5506947, e-mail klaartje.stalenhoef@kvdl.nl

Stolk, mw. mr. N., Crooswijkseingel 34 (3034 CJ) postbus 3725 (3003 AS) Rotterdam, tel. 010-4650966, fax 010-4654039, e-mail info@advokatenkollektiefrotterdam.nl

Straten, mw. mr. L. van, Enschedesestraat 60 (7551 EN) postbus 171 (7550 AD) Hengelo, tel. 074-2421832, fax 074-2915775, e-mail advocaten@hmv.nl

Sijsma, mw. mr. S.E., Van Eeghenstraat 98 (1071 GL) postbus 74654 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-5777700, fax 020-6719710, e-mail mail@hrd.nl

Tevette, mw. mr. F.I.M., Apollolaan 153 (1077 AS) postbus 75305 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3058200, fax 020-3058205, e-mail tevette@vandernatlitigation.nl

Theuws, mr. G., Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94361 (1090 GJ) Amsterdam, tel. 020-5924411, fax 020-4637296

Troost, mw. mr. J. van, Muziekplein 8-10 (2992 GH) postbus 265 (2990 AG) Barendrecht, tel. 0180-692323, fax 0180-690525, e-mail info@dwinteradvocaten.nl

Tsoutanis, mr. A., Albert Hahnplantsoen 23 (1077 BM) postbus 75988 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5773577, fax 020-5773578

Uppal, mr. R.K., Molukkenstraat 200 (1098 TW) Amsterdam, tel. 020-6633724, fax 020-6655811, e-mail advchary@tiscali.nl

Veenstra, mw. mr. L., Keizersgracht 268 (1016 EV) Amsterdam, tel. 020-5216699, fax 020-5216690, e-mail veenstra@certalegal.nl

Veenstra, mw. mr. M.J., Laveldeheide 13 (9202 PD) postbus 622 (9200 AP) Drachten, tel. 0512-334134, fax 0512-334149, e-mail veenstra@vwl-advocaten.nl

Venema, mw. mr. A.S., Nieuwe Boteringestraat 32 (9712 PM) postbus 1586 (9701 BN) Groningen, tel. 050-3185286, fax 050-3138296, e-mail info@rvdv-advocaten.nl

Verweij, mw. mr. J.H.A., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741421, fax 020-6741924, e-mail hanneke.verweij@allenoverly.com

Voorst tot Voorst, mw. mr. E.A.M. van, Gustav Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056334, fax 020-6056702, e-mail e.van.vorst@houthoff.com

Vos, mr. W., Peter van Anrooystraat 7 (1076

DA) postbus 75999 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5736768, fax 020-5736889, e-mail w.vos@lexence.com

Vos, mw. mr. W.D. de, Strawinskyalaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171915, fax 020-7171333, e-mail wijke.devos@nautadutilh.com

Vries, mr. F.A.M. de, Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999

Wansink, mr. J.H., Keizersgracht 628 (1017 ER) Amsterdam, tel. 020-3305981, fax 020-3308261

Wiel, mw. mr. K.J.T.M. van de, Willem II Straat 14 (5038 BG) postbus 96 (5000 AB) Tilburg, tel. 013-5820850, fax 013-5820848, e-mail kvdwi@sbadvocaten.nl

Wielens, mr. H.W., Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999

Willemsen, mr. N.H.C.J., Claudius Prinsenlaan 130 (4818 CP) postbus 4620 (4803 EP) Breda, tel. 076-5223677, fax 076-5149403, e-mail nwillemsen@houbenadvocaten.nl

Willigenburg, mw. mr. S. van, Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444

Wingerden, mw. mr. F. van, Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail mail@dlapiper.com

PRAKTIJK NEERGELEGD

Bruns, mr. P.H. Amsterdam 18-01-2006

KANTOORVERPLAATSING

Bakker, mw. mr. S.A.M.: Grote Gracht 64 (6211 SZ) postbus 594 (6200 AN) Maastricht, tel. 043-3284100, fax 043-3218288

Bent, mr. T.E. van der (Delft): Slotlaan 306 (3701 GX) postbus 346 (3700 AH) Zeist, tel. 030-6982039, fax 030-6982030, e-mail tvanderbent@blat.nl

Berte, mw. mr. M.R.F. (Waalwijk): Verdiplein 104 (5049 NR) Tilburg, tel. 013-5353885, e-mail m.berte@bmbadvocaten.nl

Bervoets, mw. mr. A.L.: Johannes Vermeerstraat 43 (1071 DL) Amsterdam, tel. 020-3052030, fax 020-3052031, e-mail info@vlaskampvanloo.nl

Blom, mw. mr. F.K.H.: Marco Pololaan 363-365 (3526 GG) postbus 2245 (3500 GE) Utrecht, tel. 030-7074112, fax 030-7074113, e-mail f.blom@maalste-advocaten.nl

Boelens, mw. mr. B.A.H.M. (Eindhoven): Molenstraat 38 (5554 JP) postbus 677 (5550 AR) Valkenswaard, tel. 040-2070129, fax 040-2047168, e-mail b.boelens@brokkingboelens.nl

Bongaerts, mr. W.P. (Amsterdam): 712 Fifth Avenue (NY 10019) New-York/Verenigde Staten van Amerika, tel. 001-2124890620, fax 001-2124890710, e-mail willem.bongaerts@loyensloeff.com

Boon, mw. mr. Y. (Rotterdam): Molendijk 5 (3238 LB) Zwartewaal, postbus 161 (3230 AD) Brielle, tel. 0181-669600, fax 0181-669603, e-mail yolanda.boon@boonadvocaten.nl

Brakel, mr. J.C. van (Utrecht): p/a Rijnzathe 8-a (3454 PV) De Meern, tel. 030-6660060, fax 030-6660069, e-mail info@vanbrakeladvocaten.nl

Broekhuysen, mw. mr. M.: Oostenburgergracht 17 (1018 NA) Amsterdam, tel. 020-6252998, fax 020-4288259, e-mail marielle@janssenbroekhuysen.nl

Brokking-van Alphen, mw. mr. G.L.: Molenstraat 38 (5554 JP) postbus 677 (5550 AR) Valkenswaard, tel. 040-2070129, fax 040-2047168, e-mail g.brokking@brokkingboelens.nl

Conté, mw. mr. G.P.R.: Veranda 104 (1628 JZ) postbus 575 (1620 AN) Hoorn, tel. 0229-217366, e-mail reggieconte@hotmail.com

Cuperus, mw. mr. F.S. (Den Helder): Veranda 104 (1628 JZ) postbus 575 (1620 AN) Hoorn, tel. 0229-217366, e-mail fcuperus@hotmail.com

Emons, mr. G.: Steenovenweg 5 (5708 HN) postbus 172 (5700 AD) Helmond, tel. 0492-472488, fax 0492-472685, e-mail gijsemmons@planet.nl

Fokkema, mr. C.M.L. (Ede): Biltstraat 182 (3572 BR) postbus 13266 (3507 LG) Utrecht, tel. 030-2753087, fax 030-2721585, e-mail fokkema@bvd-advocaten.nl

Groenendaal, mr. E.G.C.: Keizersgracht 66 (1015 CS) Amsterdam, tel. 020-6203125, fax 020-4206571, e-mail egroenendaal@rijnjameijer.nl

Groot, mw. mr. M.E. (Hoorn NH): Wagenweg 12-b (1442 BX) Purmerend, tel. 0299-423035, fax 0299-436436, e-mail secretariaat@de-advocaten.nl

Haastert-Allertz, mw. mr. M.G.I.A. van (Maastricht): Kloosterstraat 17 (6441 CL) postbus 48 (6440 AA) Brunssum, tel. 045-5257300, fax 045-5270900

Hellinga, mw. mr. drs. P.L. (Hattem): Hanzelaan 344 (8017 JL) postbus 289 (8000 AG) Zwolle, tel. 038-4238348, fax 038-4238349, e-mail hellinga@devries-doornbos.nl

Heslenfeld, mw. mr. L.L.M.: Amstelveenseweg 864 (1081 JM) Amsterdam, tel. 020-6406363, fax 020-6406216, e-mail lhlesfeld@snbreact.nl

Heuvel, mr. T. van den: Dam 7 (1012 JS) Amsterdam, tel. 020-3309530, fax 020-4221758

Heijs, mw. mr. C.: Zilverlaan 2 (9743 RK) postbus 723 (9700 AS) Groningen, tel. 050-5757400, fax 050-5757444, e-mail advocaten@dehaaninfo.nl

Huisman-van Essen, mw. mr. E.D. (Den

Haag): Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail emilie.huisman@debrauw.com

Huizingh, mr. M.P.: Wierdensestraat 33 (7607 GE) postbus 38 (7600 AA) Almelo, tel. 0546-455433, fax 0546-454888, e-mail m.p.huizingh@huizingh.nu

Jansen-van Beek, mw. mr. M.J.M. (Best): Beemdstraat 1-a (5653 MA) postbus 7153 (5605 JD) Eindhoven, tel. 040-2380510, fax 040-2380519, e-mail info@hermanidesdevries.nl

Janssen, mr. P.J.: Oostenburgergracht 17 (1018 NA) Amsterdam, tel. 020-6245094, fax 020-4288259, e-mail pieter@janssenbroekhuysen.nl

Jessen, mr. F.C.J.J.: Vughterstraat 71 (5211 EZ) postbus 1365 (5200 BK) Den Bosch, tel. 073-6122022, fax 073-6123295

Karl, mw. mr. E.: Spuistraat 10 (1012 TS) Amsterdam, tel. 020-5205111, fax 020-6658699, e-mail e.karl@spuistraat10.nl

Klaassen, mr. R.L.A. (Rosmalen): Helvoirtseweg 1 (5261 CA) postbus 315 (5260 AH) Vught, tel. 073-6849191, fax 073-6849199, e-mail info@winsmart.nl

Klungers, mr. E.F. (Alkmaar): W.M. Dudokweg 57 (1703 DC) postbus 322 (1700 AH) Heerhugowaard, tel. 072-5744409, fax 072-5713940, e-mail klungers@bodaartverweel.nl

Könemann, mw. mr. S. (Arnhem): Herengracht 567 (1017 CD) Amsterdam, tel. 020-6227777, fax 020-6238380, e-mail skonemann@hotmail.com

Koningsbloem, mr. D.: Koningsweg 99 (5211 BH) postbus 1602 (5200 BR) Den Bosch, tel. 073-6135561, fax 073-6891268, e-mail koningsbloem@gillessie-winnubst.nl

Krans, mw. mr. H.M.: Eerste Bloemdwarsstraat 7 (1016 KR) Amsterdam, tel. 020-6277002, e-mail hmkrans@gmail.com

Kressin, mr. T.: van Limburg Stirumweg 2 (6861 WL) Oosterbeek, tel. 026-3334338, e-mail kressin@kressin.nl

Kruis, mr. F.G.J. van der: Beukenlaan 131 (5616 VD) postbus 1730 (5602 BS) Eindhoven, tel. 040-2592760, fax 040-

2592742, e-mail frankvanderkruis@planet.nl
Kuik, mw. mr. A.E. (Eindhoven): Sophiastraat 38 (4811 EM) postbus 1045 (4801 BA) Breda, tel. 076-5319583, fax 076-5319584, e-mail millykuik@singeladvocaten.nl

Leunissen, mw. mr. L.E.: Parkstraat 30 (2514 JK) postbus 801 (2501 CV) Den Haag, tel. 070-3617002, fax 070-3616032, e-mail leunissen@kranselvanhiltten.nl

Lookeren Campagne, mr. H.L. van: Eisenhowerlaan 53 (2517 KK) postbus 10552 (2501 HN) Den Haag, tel. 070-3587744, fax 070-3507637, e-mail vanlookeren@trijzelaar.nl

Luipen, mr. A.W. van: Slotlaan 306 (3701 GX) postbus 346 (3700 AH) Zeist, tel. 030-6982030, fax 030-6982039, e-mail avanluipen@blat.nl

Maathuis, mr. M.R. (Amsterdam): Nieuwe Englaan 28 (1404 ED) Bussum, tel. 06-29531727, fax 084-7138927, e-mail mrmaathuis@maathuislegal.nl

Macco, mw. mr. J.A.: Tramplein 3 (1441 GP) postbus 694 (1440 AR) Purmerend, tel. 0299-671757, fax 0299-674757

Meerman, mr. C. (Den Bosch): Burg. de Raadsingel 93-b (3311 JG) postbus 476 (3300 AL) Dordrecht, tel. 078-6331111, fax 078-6310171, e-mail meerman@tenholter.nl

Nome, mr. C. (Den Bosch): Johan de Wittlaan 2 (6828 WG) postbus 3060 (6802 DB) Arnhem, tel. 026-3516190, fax 026-3518404, e-mail daniels.partners@planet.nl

Oudenaerden, mw. mr. M.M.E. (Rotterdam): Javastraat 10-12 (2585 AV) postbus 85563 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 070-3615400, e-mail m.oudenaerden@gm.w.nl

Oudenhoven, mr. A.J.T.M. (Horst): Goltziusstraat 39 (5911 AT) postbus 347 (5900 AH) Venlo, tel. 077-3510331, fax 077-3510051, e-mail oudenhoven@bergeradvocaten.nl

Pasma, mr. R.M.: Strawinskyalaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail info@nautadutilh.com

Pol, mr. E.H. van den: Weerwal 16 (1441 AL) postbus 555 (1440 AN) Purmerend, tel. 0299-437047, fax 0299-436868, e-mail lawyers@advocatenkantoorzee.nl

Prak, mw. mr. C. (Groningen): Ramstraat 31-33 (3581 HD) postbus 13086 (3507 LB) Utrecht, tel. 030-2122800, fax 030-2520244, e-mail c.prak@kbs.netlaw.nl

Riet, mr. J. van de (Utrecht): Boulevard 1 (3707 BK) postbus 64 (3500 AB) Utrecht, tel. 030-8900215, fax 030-8900219, e-mail info@bartelsadvocaten.nl

Sankatsing, mw. mr. A.K.A.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419818, fax 020-5419963, e-mail anoeshka.sankatsing@dlapiiper.com

Schaap, mw. mr. S.P.M.: Pantheon 25 (7521 PR) postbus 109 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4804200, fax 053-4804299, e-mail info@kienhuishoving.nl

Schrijvershof, mr. D.W.L.A. (Amsterdam): Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail diderik.schrijvershof@debrauw.com

Schuurman, mr. S.: Straatweg 88 (3621 BS) postbus 248 (3620 AE) Breukelen, tel. 0346-250042, fax 0346-251021, e-mail mail@kabalt.nl

Spoor, mw. mr. K.: Waagstraat 6 (8331 HW) Steenwijk, tel. 06-46012412, fax 0522-490660

Stevens, mr. J.J.M.H. (Weert): Swalmerstraat 61 (6041 CW) postbus 458 (6040 AL)

Roermond, tel. 0475-420033, fax 0475-316182, e-mail info@goorts-coppens.nl

Sijbers, mr. F.H.H. (Rotterdam): Jan van Nassastraat 113 (2596 BS) postbus 93102 (2509 AC) Den Haag, tel. 070-4166616, fax 070-3226940, e-mail f.sijbers@wlaws.com

Tongeren, mr. B.J.R. van: Veerhaven 17 (3016 CJ) postbus 23509 (3001 KM) Rotterdam, tel. 010-2418900, fax 010-2418925, e-mail vantongeren@svdm.com

Wassenaar, mr. C.F. (Rotterdam): Keizersgracht 560-562 (1017 EM) Amsterdam, tel. 020-3446200, fax 020-3446201, e-mail info@bifk.nl

Welten, mr. A.F.G. (Veghel): Burg. Krollaan 14 (5126 PT) postbus 77 (5126 ZH) Gilze, tel. 0161-457248, fax 0161-451761, e-mail f.welten@audax.nl

Wille, mw. mr. D.M.: Albert Hahnplantsoen 23 (1077 BM) postbus 75988 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5773577, fax 020-5773578, e-mail krik.wille@kmvs.nl

Wijngaarden, mw. mr. I. van: Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999, e-mail inez.vanwijngaarden@cliffordchance.com

Zuidema, mr. S.X.J. (Echt): Benzenraderweg 8 (6411 ED) Heerlen, tel. 045-5714576, fax 045-5713026, e-mail info@boumans-adv.nl

Zundert, mr. J.C. van (Rotterdam): Barbarasteeg 1 (2611 BM) postbus 3108 (2601 DC) Delft, tel. 015-2152929, fax 015-2146599, e-mail zundert@advocatedelft.nl

Zwalve, mr. E.J.: Velperweg 1 (6824 BZ) postbus 3045 (6802 DA) Arnhem, tel. 026-3538300, fax 026-3510793, e-mail dirkzwalve@dirkzwager.nl

Zwolle, mw. mr. G.J. (Wolvega): Waagstraat 6 (8331 HW) postbus 87 (8330 AB) Steenwijk, tel. 0521-521532, fax 0521-521576

Zijlstra, mw. mr. G.H. (Houten): Pelmolen 10 (3447 GW) postbus 566 (3440 AN) Woerden, tel. 0348-489489, fax 0348-489400, e-mail info@horeca.org

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Brokking & Boelens Advocaten (Mrs. G.L. Brokking-van Alphen en B.A.H.M. Boelens) Molenstraat 38 (5554 JP) postbus 677 (5550 AR) Valkenswaard, tel. 040-2070129, fax 040-2047168, e-mail info@brokkingboelens.nl
JanssenBroekhuysen Advocaten (Mrs. P.J. Janssen en M. Broekhuysen) Oostenburgergracht 17 (1018 NA) Amsterdam, tel. 020-6205967, fax 020-4288259

NAAMSWIJZIGING

Maalsté advocaten te Utrecht thans: **Berte, Maalsté & Blom Advocaten**
Spoor & Bouma Advocaten te Steenwijk thans: **Bouma & Zwolle Advocaten**
Van Helvoirt De Vries Van de Meulengraaf te Eindhoven thans: **Hermanides De Vries Advocaten**

BEZOEKADRES/POSTBUS/TEL./FAX/E-MAIL

Bremer & De Zwaan te Amsterdam: Keizersgracht 604 (1017 EP) Amsterdam
Hermanides De Vries Advocaten te Eindhoven: e-mail info@hermanidesdevries.nl
Heijkant Advocaten te Dongen: Gasthuisstraat 19 (5104 HP) Dongen
LegalMaster Advocaten B.V. te Amsterdam: Paulus Potterstraat 20 (1071 DA) Amsterdam

Het Bureau van de Orde

ONDERWERP	TELEFOONNUMMER	E-MAILADRES
Advocatenpaspoort	070 - 335 35 35	info@advocatenorde.nl
N.a.w.-gegevens advocatuur	070 - 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 - 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 - 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Communicatie (brochures, Vademecum)	070 - 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Audit (auditbureau, aanvragen)	070 - 335 35 71/82	audit@advocatenorde.nl
Opleiding		
• Beroepsopleiding (BO) (vragen van stagiaires inzake BO)	070 - 335 35 55 (09.00-12.00 uur)	opl@advocatenorde.nl
• Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO) (vragen van stagiaires inzake VSO en erkende opleidingsinstellingen)	070 - 335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
• Permanente Opleiding (PO) (vragen van erkende opleidingsinstellingen)	070 - 335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
• Permanente Opleiding (PO) (vragen van advocaten inzake PO-punten, inclusief ontheffing PO)	070 - 335 35 41/89	jz@advocatenorde.nl
• Vrijstellingen BO en VSO	070 - 335 35 41/89	jz@advocatenorde.nl
BalieNet-certificaten	070 - 335 35 71/86	certificaat@advocatenorde.nl
Overige (praktijk)vragen van advocaten	070 - 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

Neuhyuskade 94, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag
Telefoonnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 35
Faxnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 31

Nieuwe delen in de reeks Sdu Wettenverzamelingen

- **betrouwbaar**
- **praktisch**
- **compleet**
- **korting bij een abonnement**

Rechtstreeks van de bron naar de praktijk

Een complete wettenverzameling. Geactualiseerd en volledig afgestemd op de praktijk van de professional. Met deze wettenreeks brengt Sdu Uitgevers de Nederlandse wetten binnen het bereik van juristen en iedereen die in zijn of haar dagelijkse werk te maken heeft met wet- en regelgeving.

Deze 16 delen zijn nu beschikbaar:

1 Sdu Wettenverzameling Arbeidsrecht	10 Sdu Wettenverzameling Sociale Zorg en Zekerheid
2 Sdu Wettenverzameling Personen- en Familierecht	11 Sdu Wettenverzameling Fiscaal Recht
3 Sdu Wettenverzameling Ondernemingsrecht	12 Sdu Wettenverzameling Jeugdrecht
4 Sdu Wettenverzameling Insolventierecht	13 Sdu Wettenverzameling Ruimtelijk Bestuursrecht
5 Sdu Wettenverzameling Awb Bestuurs(proces)recht	14 Sdu Wettenverzameling Intellectuele Eigendom
6 Sdu Wettenverzameling Milieurecht	15 Sdu Wettenverzameling Internationaal Verbintenissenrecht
7 Sdu Wettenverzameling Gezondheidsrecht	16 Sdu Wettenverzameling Wegenverkeersrecht
8 Sdu Wettenverzameling Strafrecht	
9 Sdu Wettenverzameling Burgerlijk procesrecht	

Kernredactie:
Prof. mr. B. Wessels
Prof. mr. E. Verhulp
Prof. dr. W.J.M. Voermans
Prof. mr. Th.A. de Roos
Boeken: 16 delen
Prijs: €25,- per deel,
15% korting bij een
abonnement

Onze uitgaven zijn ook
verkrijgbaar via de boekhandel

Bestel via
www.sdu.nl/wetten
of bel (070) 378 98 80

GESCHILLENCOMMISSIE
ADVOCATUUR

ZONDER TOESTEMMING

*Bindend Advies Geschillencommissie Advocatuur d.d. 5 oktober 2005/
ADV-Do5 0034
(mrs. Warner-Gorter, Geense en Rapmund)*

Feiten

De cliënt vraagt de advocaat haar mening over de haalbaarheid van een zaak tegen zijn reisverzekeraar. De advocaat bevestigt aan de slag te zullen gaan op basis van een uurtarief van € 135 en vraagt om een voorschot van € 375 dat ook wordt betaald. Het advies is negatief en daarvoor wordt € 457,25 in rekening gebracht. Het verschil tussen het declaratiebedrag en het voorschot wordt krachtens een kennelijk daartoe verstrekte machtiging afgeschreven van de bankrekening van de partner van de cliënt. De cliënt klaagt zich erover dat zonder toestemming geld wordt afgeboekt en vindt daarnaast de kosten te hoog nu een andere advocaat, die eerder eveneens negatief adviseerde, € 125 in rekening bracht.

Beoordeling van het geschil

De commissie verwerpt de klacht van de cliënt dat de advocaat voor haar advies ten onrechte een hoger bedrag in rekening heeft gebracht dan een andere advocaat, voor beantwoording van dezelfde vraag. Niet valt in te zien dat en waarom de advocaat bij het opmaken van haar declaratie is of kan worden gebonden aan het door die andere advocaat aan de cliënt gedeclareerde bedrag.

Voorzover de cliënt klaagt dat de advocaat te veel heeft gedeclareerd, gaat de commissie ook daaraan voorbij. Zij acht de hoogte van de declaratie in verhouding tot het verstrekte advies niet onredelijk. Uit de urespecificatie blijkt weliswaar dat veel tijd is besteed aan studie van het dossier, maar dit strookt met de onweersproken stelling van de advocaat dat zij een aanzienlijke hoeveelheid (circa 1 cm dik) stukken van de cliënt ter bestudering had ontvangen.

De cliënt heeft nog naar voren gebracht dat de advocaat het betwiste declaratiebedrag van de bankrekening van zijn partner heeft doen afschrijven. Hierover heeft de advocaat ter zitting desgevraagd verklaard dat zijdens de financiële administratie van haar kantoor contact is geweest met de partner van de cliënt en dat zij ermee heeft ingestemd dat het bedrag zou worden afgeschreven. De commissie gaat uit van de juistheid van deze niet-betwiste verklaring van de advocaat, waarbij zij mede de hiervoor vastgestelde redelijkheid van de declaratie in aanmerking neemt.

De uitspraken zijn bewerkt door Germ Kemper, advocaat te Amsterdam. Bij de bewerking is de weergave van het standpunt van cliënt of advocaat over het algemeen ingekort; hier en daar zijn details weggelaten.

De slotsom is dat de advocaat heeft gehandeld zoals van een redelijk bekwaam en redelijk handelend advocaat mag worden verwacht. De klacht van de cliënt is daarom ongegrond.

Beslissing

De commissie wijst het door de cliënt verlangde af.

Noot

Eigenlijk het meest intrigerend stukje heeft betrekking op de methode van inning van de declaratie. Kennelijk heeft iemand die nauw verbonden is met de cliënt een (blanco?) machtiging afgegeven om bedragen van zijn bankrekening af te laten boeken en aldus geschiedt het ook. Aan een oordeel over die werkwijze komt de Geschillencommissie niet toe nu ter zitting door de advocaat wordt verklaard dat de rekeninghouder daarmee heeft ingestemd, wat de cliënt (eveneens ter zitting) niet betwist. Wat zou het praktische nut zijn van een machtiging, als toch de toestemming van de rekeninghouder moet worden gevraagd voordat iets wordt afgeboekt? Daarvan afgezien, Gedragsregel 28 verbiedt het aan de advocaat om derdengelden zonder toestemming van de cliënt te verrekenen met declaraties en het lijkt allerminst waarschijnlijk dat de tuchtrechter milder zal zijn, als de advocaat zich zonder toestemming van de cliënt meester maakt van het saldo van zijn bankrekening. Dat de opstellers van Gedragsregels daar geen aandacht aan hebben besteed betekent niet zonder meer dat die praktijk in orde is maar misschien wél dat zij met de beste wil van de wereld niet hadden gedacht dat zo iets ook nog zou kunnen.

GJK.

STRATEGISCHE KEUZE NIET OVERLEGD

*Bindend Advies Geschillencommissie Advocatuur d.d. 22 december 2005/
ADV-Do5 0084
(mrs. Warner-Gorter, Kool en Arnoldus-Smit)*

Nu de meeste procedures die de advocaat voor zijn cliënt gevoerd heeft het gevolg waren van initiatieven van de wederpartij, kan het aan de advocaat niet verweten worden dat de kosten hoog zijn opgelopen. Bij de beoordeling is ook van belang dat de advocaat, in verband met zijn onervarenheid, bestede uren niet allemaal in rekening heeft gebracht. Dat een bepaalde strategische keuze niet in de afweging is betrokken en dus ook niet met de cliënt doorgenomen, is evenwel aanleiding om de declaratie verder te matigen.

Feiten

De advocaat staat zijn cliënte bij in een arbeidsgeschil. Zij wordt ontslagen omdat de werkgever het standpunt inneemt dat sprake is van een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd. Tegelijkertijd speelt

bij de werkgeefster een reorganisatie met een sociaal plan, waarvoor de cliënte in aanmerking zou komen indien de overeenkomst voor onbepaalde tijd is, en welk sociaal plan voorziet in een beoordeling door een geschillencommissie. Een door de advocaat aangevangen kort geding wordt gewonnen maar in hoger beroep verloren. De werkgeefster vangt nog twee andere procedures aan waartegen de advocaat, zonder succes, verweer voert. Uiteindelijk declareert hij € 9.253, terwijl bovendien € 1.415 aan griffierecht aan de cliënte in rekening wordt gebracht. De cliënte stort een gedeelte van het honorarium, € 4.465, in depot bij de Geschillencommissie. Zij stelt schade te hebben geleden door handelen c.q. nalaten van de advocaat, te begroten op € 10.000.

Beoordeling van het geschil

Gelet op hetgeen hierover ter zitting is gesteld, is de commissie van oordeel dat de door de advocaat ingestelde loonvordering – gelet op de uitkomst van deze procedure in eerste instantie – niet alleen verstandig is geweest maar bovendien logischerwijs aansluit op het doel waarvoor de cliënte de advocaat in de arm heeft genomen. Dit doel hield blijkens de opdrachtbevestiging in aan te tonen dat de cliënte een dienstverband voor onbepaalde tijd had en de beëindiging derhalve niet rechtsgeldig had plaatsgevonden.

Naast voornoemde procedure heeft de advocaat de cliënte tevens bijgestaan in nog twee andere procedures. Voor wat deze procedures betreft, stelt de commissie vast dat de cliënte hierin door haar wederpartij is betrokken. De commissie is bovendien van oordeel dat het de advocaat niet kan worden verweten dat hij in het door de wederpartij ingestelde hoger beroep tegen het vonnis van de voorzieningenrechter verweer heeft gevoerd. Dit klemt temeer daar de cliënte in eerste instantie in het gelijk is gesteld.

Ook van het verweer dat de advocaat tegen het ontbindingsverzoek van de wederpartij heeft gevoerd kan de advocaat mede gelet op het belang van de cliënte hierbij geen enkel verwijt worden gemaakt. De commissie is bovendien van oordeel dat de advocaat in alle drie de procedures zeer zorgvuldig heeft gehandeld bij het opstellen van de stukken en dat hem inhoudelijk geen verwijt kan worden gemaakt. De commissie hecht eraan hierbij op te merken dat de cliënte ter zitting heeft verklaard dat haar klachten zich niet richten tegen de persoon van de advocaat noch tegen zijn inzet om binnen zijn vermogen alles te doen.

Het vorenstaande laat echter onverlet dat van een redelijk bekwaam en redelijk handelende advocaat tevens mag worden verwacht dat hij alvorens een weg te bewandelen mogelijke alternatieven – in dit geval het indienen van bezwaar bij de bezwarencommissie – in zijn strategische afwegingen betreft en de cliënt uitlegt hoe deze in verhouding staan tot de gekozen strategie. De commissie stelt vast dat de advocaat dit heeft nagelaten en in die zin tekortgeschoten is in zijn advies aan de cliënte, daargelaten de vraag wat de uitkomst van de bezwarenprocedure zou zijn geweest. Hierin ziet de commissie aanleiding een bedrag op het totaal aan nog openstaande declaraties in mindering te brengen. Dit bedrag stelt de commissie naar redelijkheid en billijkheid vast op € 1.000 (inclusief BTW).

Voor wat betreft de kosten van de door de advocaat verrichte werkzaamheden is het de commissie niet gebleken dat de advocaat bij het opstellen van zijn declaraties is afgeweken van het tussen partijen onderling overeengekomen uurtarief, dan wel dat de hoogte of de omvang van de declaraties gelet op de verrichte werkzaamheden bovenmatig of buitenproportioneel is. De commissie heeft bovendien reeds vastgesteld dat de door de advocaat verrichte werkzaamheden in overwegende mate het gevolg zijn geweest van feiten en omstandigheden die buiten zijn invloedssfeer lagen zodat ook het oplopen van de kosten hem niet verweten kan worden. Daarbij neemt de commissie in aanmerking dat de advocaat – zoals onbetwist gesteld – 12,1 uur niet in rekening heeft gebracht in verband met zijn gebrek aan ervaring.

De commissie komt op grond van het vorenstaande tot de conclusie dat de klachten van de cliënte ten dele gegrond zijn. De door de cliënte gevorderde schadevergoeding komt niet voor vergoeding in aanmerking nu de cliënte de beweerdelijk geleden schade niet heeft aangetoond.

Beslissing

De advocaat dient de cliënte overeenkomstig het reglement van de commissie een bedrag van € 45, zijnde de helft van het klachtengeld aan de cliënte te vergoeden.

Overeenkomstig het reglement van de commissie is de advocaat aan de commissie als bijdrage in de behandelingskosten van het geschil een bedrag verschuldigd van € 115.

Het depotbedrag wordt als volgt verrekend.

Aan de cliënte wordt een bedrag van € 1.045 gerestitueerd.

Aan de advocaat wordt een bedrag van € 3.305 (zijnde € 4.465 minus € 1.045 minus € 115) overgemaakt.

Het restant van € 115 verblijft aan de commissie.

Het meer of anders verlangde wordt afgewezen.

Noot

Vanuit juridisch oogpunt is deze beslissing mogelijk niet buitengewoon interessant. De reden om haar te publiceren is dat er vele elementen in voorkomen die zo herkenbaar zijn. De zaak begint met een ogenschijnlijk overzichtelijk probleem dat ook nog eens goed wordt opgelost: de advocaat wint een door hem aangevangen kort geding. Het hoger beroep wordt evenwel verloren en het dossier dijt verder uit doordat de wederpartij nieuwe procedures aanvangt. De advocaat in kwestie is onervaren, wint daar ook zo te zien geen doekjes om, raadpleegt in voorkomende gevallen een oudere kantoorgenoot (waarbij niet duidelijk is of de daaraan verbonden tijd ook in rekening wordt gebracht) en uiteindelijk worden twaalf werkuren met het oog op die onervarenheid niet gedeclareerd. De advocaat is dus niet onder het juk van de tijdschrijffijst doorgegaan en dat valt te prijzen. Het is een beetje sneu dat er volgens de Geschillencommissie nog eens € 1.000 af moet, boven de al toegepaste reductie, omdat een althans op het eerste gezicht kansloos parcours om de zaak tot een goed einde te

brenge bij een bezwarencommissie krachtens een sociaal plan dat op de cliënte wellicht niet van toepassing is, niet is onderkend en met de cliënte besproken. Eens temeer wordt duidelijk dat een declaratie niet de resultante is van een tijdschrijffijst maar dat ook andere factoren een rol spelen die uiteindelijk tot een voor beide partijen acceptabel bedrag moeten leiden.

GJK. ●

Disciplinaire beslissingen

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

CASSATIEBEROEP EN TUCHTZAAK

Raad van Discipline 's Hertogenbosch, 7 maart 2005
(*mrs. Peutz, Houtakkers, Luchtman, Peeters en Theunissen*)

Nu het oordeel van de Hoge Raad over de strafrechtelijke aspecten van het handelen van de advocaat van invloed kan zijn op de tuchtrechtelijke beoordeling, houdt de raad een beslissing aan totdat op het door de advocaat ingestelde cassatieberoep zal zijn beslist.

Verjaringsaspecten.

– *Advocatenwet artikel 46 (6 Tuchtprocesrecht)*

Feiten

Via de derdenrekening van mr. X vinden transacties plaats ten behoeve van drie van zijn cliënten. Deze cliënten worden veroordeeld ter zake van oprichting waarmee een bedrag in de orde van grootte van 100 miljoen gulden is gemoeid. Mr. X wordt zelf vervolgd wegens het deel uitmaken van een criminele organisatie met de cliënten in kwestie en wegens medeplichtigheid aan de criminele activiteiten van deze organisatie. De rechtbank spreekt hem vrij maar in hoger beroep wordt hij veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf en een geldboete. Van dat arrest stelt mr. X beroep in cassatie in.

De deken dient ambtshalve bezwaren in tegen mr. X. Het eerste bezwaar is dat in ongeveer twee jaar tijd omvangrijke betalingen via zijn derdenrekening zijn gelopen, terwijl het de advocaat niet vrij staat zijn derdenrekening beschikbaar te stellen voor andere activiteiten dan waarvoor de bijstand van de advocaat (in die hoedanigheid? *bew.*) is gezocht. Het tweede bezwaar is dat door de uitspraak van het gerechtshof is komen vast te staan dat mr. X deelnam aan een organisatie die het plegen van misdaden tot oogmerk had en medeplichtig is geweest aan door deze organisatie verrichte criminele handelingen.

Mr. X beroept zich er allereerst op dat de deken niet-ontvankelijk is nu onnodig lang gewacht is met het indienen van zijn bezwaren. De aan mr. X verweten handelingen waren reeds vanaf april 2001 bij de Raad van Toezicht bekend en pas eind 2003 is door de toenmalige

deken om opheldering gevraagd, wat gevolgd werd door een gesprek in februari of maart 2004 tussen mr. X en de voltallige raad.

Voor wat de eigenlijke bezwaren betreft ziet mr. X in dat hij zich van medewerking aan de transacties in kwestie had behoren te onthouden maar het ging hier om legale transacties en niet om criminele gelden. Mr. X heeft daarnaast nimmer de bedoeling gehad deel uit te maken van een criminele organisatie en de voor zijn veroordeling relevant geachte feitelijkheden kunnen ook, anders dan het gerechtshof heeft gedaan, worden uitgelegd als blijken van naïviteit en wellicht onzorgvuldigheid. Mr. X heeft tegen het veroordelend arrest cassatie ingesteld.

Overwegingen

In het tuchtrecht voor advocaten bestaan geen algemene termijnen voor verjaring of verval betreffende het indienen van een klacht. Bij de beoordeling van een verweer tot niet-tijdige indiening van een klacht moeten twee belangen tegen elkaar worden afgewogen, enerzijds de rechtszekerheid voor de advocaat dat door hem verrichte werkzaamheden na het verstrijken van een redelijke termijn niet meer ter discussie zullen worden gesteld en anderzijds het maatschappelijk belang dat het optreden van een advocaat door de tuchtrechter getoetst kan worden. Daarbij is van belang op welk tijdstip klager kennis heeft gekregen van het door hem gewraakte handelen van de advocaat en de vraag of de advocaat door het tijdsverloop in zijn verdediging is belemmerd. De raad zal met inachtneming van dit uitgangspunt de ontvankelijkheidskwestie beoordelen.

In deze klachtzaak heeft er in aanwezigheid van de toenmalige deken in verband met een strafrechtelijk onderzoek een doorzoeking op kantoor van mr. X plaatsgevonden. De raad acht het begrijpelijk dat de deken de uitspraak van de rechtbank heeft willen afwachten alvorens zijn bezwaren bij de raad in te dienen. Het vonnis van de rechtbank kan immers van invloed zijn op de beoordeling van de raad van de dekenbezwaren. Een eventuele strafrechtelijke veroordeling van een advocaat kan immers tuchtrechtelijke consequenties hebben. Kort

nadat de deken kennis had genomen van de uitspraak van de rechtbank heeft de deken mr. X om toelichting gevraagd. Hierna heeft nog een gesprek plaatsgevonden met de gehele Raad van Toezicht. Vervolgens heeft de deken een ambtshalve klacht bij de raad ingediend. De raad is van oordeel dat de deken niet onnodig lang heeft stilgezeten alvorens tot indiening van zijn bezwaren over te gaan. Daarnaast merkt de raad op dat in een geval als het onderhavige, waar mogelijk een criminele organisatie bij betrokken is en een eventueel strafrechtelijk optreden van een advocaat een rol speelt, het maatschappelijk belang dat het optreden van een advocaat door de tuchtrechter getoetst kan worden dusdanig groot is, dat het enkele tijdsverloop van tweeënhalf jaar de grenzen van het aanvaardbare niet zozeer overschrijft dat de bezwaren van de deken niet inhoudelijk beoordeeld zouden moeten worden.

Voorts is de raad niet gebleken dat mr. X ten gevolge van het tijdsverloop in zijn verdediging zou zijn geschaad. Voorzover in het dossier van mr. X stukken ontbreken werd zulks niet veroorzaakt door het tijdsverloop.

De raad acht de deken dan ook ontvankelijk in zijn bezwaren.

Beoordeling van de bezwaren van de deken

De deken stelt bij de indiening van zijn tweede bezwaar dat door het arrest van het gerechtshof is komen vast te staan dat mr. X heeft deelgenomen aan een organisatie die het plegen van misdaden tot oogmerk had en dat hij medeplichtig is geweest aan de door deze organisatie verrichte handelingen. De raad concludeert dat, nu mr. X cassatie tegen het arrest van het hof heeft ingesteld, de raad nog geen oordeel kan uitspreken over het door de deken aan de raad voorgelegde bezwaar zolang de zaak nog aanhangig is bij de Hoge Raad. Alhoewel een tuchtrechtelijk onderzoek door de raad zelfstandig plaatsvindt, kan een strafrechtelijke veroordeling van een advocaat ook tuchtrechtelijke consequenties met zich meebrengen. De raad wenst de uitspraak van de Hoge Raad dan ook bij zijn oordeelsvorming te betrekken. Dit geldt eveneens voor de beoordeling van het eerste door de deken aan de raad voorgelegde bezwaar betreffende het gebruik van de derdenrekening. De uitspraak van de Hoge Raad en de beslissing van de raad op het tweede bezwaar van de deken kunnen immers van invloed zijn op de beoordeling door de raad van het eerste bezwaar van de deken.

Op grond van het bovenstaande zal de raad de beslissing op beide bezwaren van de deken aanhouden totdat de Hoge Raad op het door mr. X ingestelde cassatieberoep tegen het arrest van het gerechtshof zal hebben beslist.

Beslissing

De raad verklaart de deken ontvankelijk in beide bezwaren tegen mr. X.

Voor het overige houdt de raad de beslissing op beide door de deken ingediende bezwaren aan totdat de Hoge Raad op het door mr. X ingestelde cassatieberoep tegen het arrest van het gerechtshof zal hebben beslist.

ONDERHANDELLENDE ADVOCaat EN TEGENSTRIJDIGE BELANGEN

Raad van Discipline Amsterdam, 7 maart 2005

(mrs. Van Bennekom, Van den Biesen, Goppel, Remme en Rigters)

Een advocaat die een cliënt heeft bijgestaan in onderhandelingen, kan die cliënt blijven bijstaan wanneer er een geschil ontstaat naar aanleiding van de door die onderhandelingen bereikte overeenkomst, ook wanneer de andere partij tijdens de onderhandelingen mede gebruikt heeft gemaakt van de diensten van deze advocaat. Dat kan onder omstandigheden anders zijn, met name in het geval dat de andere partij de advocaat inzage in vertrouwelijke gegevens heeft verschaft.

– *Advocatenwet artikel 46 (2.4.2 Tegenstrijdige belangen)*

– *Gedragsregel 7*

Feiten

Twee ondernemingen, A en B, zijn vanaf begin 2002 met elkaar in onderhandeling geweest over een vorm van samenwerking. A heeft op 11 januari 2002 aan B (klaagster) laten weten dat zij zich bij die onderhandelingen laat vertegenwoordigen door mr. X.

Mr. X heeft op 28 februari 2002 aan B conceptcontracten toegezonden met een begeleidende opmerking over het gehandhaafd zijn van een bepaalde clausule.

Mr. X voegt daar aan toe: 'Ik denk dat we hierover nog moeten overleggen'.

Op 25 maart 2002 vindt een bespreking met B plaats waarna mr. X aan B en aan A herziene concepten doet toekomen. In een begeleidende mail geeft mr. X aan dat hij de aanpassingen rood heeft gemarkeerd, terwijl hij tevens aangeeft dat hij nog met A overleg dient te hebben over het aantal uit te geven aandelen.

Op 18 april 2002 zendt mr. X aan B een declaratie onder vermelding 'honorarium maart'. Er is geen specificatie bijgevoegd.

Met een e-mail van 8 april 2002 heeft mr. X zich tot B gewend met vragen ten aanzien van de uitgifte van aandelen. Mr. X kondigt aan zich ter zake ook tot de betrokken notaris te zullen wenden. Door een e-mail van 26 april 2002 wendt mr. X zich inderdaad tot de betreffende notaris en geeft opmerkingen van A bij de conceptstukken door. Mr. X schrijft daarbij 'De concernclausules zijn voor wat betreft cliënte akkoord' en 'De instemmingsverklaring van B begrijp ik niet goed. Als de notaris optreedt als adviseur van B, waarom moet zij dan ook zo'n verklaring ondertekenen?'

Door een e-mail van 2 april 2002 is B door haar huisadvocaat geadviseerd over de licentieovereenkomst. Dat advies heeft B kennelijk op 5 april 2002 doorgestuurd aan mr. X.

Door een e-mailbericht van 5 april 2002 is B bovendien geadviseerd door de betrokken notaris, die verbonden is aan het kantoor van de huisadvocaat van B omtrent de uitgifte van de aandelen in een met B gelieerde vennootschap, B International. De betrokken notaris merkt op: 'Bij het voorbereiden van deze akte treedt ons kantoor op als adviseur van B International en niet als adviseur van A'.

Op 23 mei 2002 heeft mr. X aan B een declaratie doen toekomen, vermeldend 'honorarium april'. Op 30 mei 2002 wordt een daarop betrekking hebbende specificatie toegezonden, waarin mr. X laat aan-

geven dat het hier de helft van het totale honorarium betreft.

Op 7 juni 2002 zendt het kantoor van mr. X een laatste declaratie aan onderneming B onder vermelding van 'honorarium mei'. Ditmaal wordt een urenverantwoording meegezonden en de vermelding dat 50% van het totale honorarium wordt doorbelast.

Op 15 augustus 2003 schrijft mr. X B aan namens A. Hij deelt mee dat er een geschil is gerezen tussen zijn cliënte en B waarin hij zijn cliënte (A) zal bijstaan.

B heeft zich tot de deken gewend en hierover geklaagd.

Overwegingen raad

In Gedragsregel 7 lid 1 is neergelegd dat een advocaat zich niet met de behartiging van de belangen van twee of meer partijen mag belasten indien de belangen van deze partijen tegenstrijdig zijn of een daarop uitlopende ontwikkeling aannemelijk is. Het tweede lid van deze regel voegt daaraan toe dat de advocaat die de belangen van twee of meer partijen behartigt in beginsel verplicht is zich geheel uit de zaak terug te trekken zodra een niet aanstonds overbrugbaar belangenconflict ontstaat.

Of het een advocaat op grond van deze gedragsregel niet langer vrijstaat om op te treden tegen een voormalig onderhandelingspartner van zijn cliënt indien tussen partijen een geschil is ontstaan ten aanzien van de werking c.q. uitleg van een overeenkomst en de betrokken advocaat ten behoeve van beide partijen bij de totstandkoming van die overeenkomst betrokken is geweest, hangt naar het oordeel van de raad af van de omstandigheden van het concrete geval. Dat de betrokken advocaat vanaf de aanvang van de contacten tussen partijen één van de contractpartners juist ter zake van het contract als zijn cliënt heeft geadviseerd, doet hieraan niets af. Tot de relevante omstandigheden moet in elk geval worden gerekend het gegeven of de advocaat al of niet inzage heeft gehad in vertrouwelijke gegevens van de andere partij. De tuchtrechtelijke norm kan ook geschonden zijn als de betrokken advocaat in enig stadium van de onderhandelingen met betrekking tot de tot stand te brengen overeenkomst de indruk heeft gewekt ook als advocaat van de latere wederpartij te zijn opgetreden. Ook komt betekenis toe aan de ervaring en de professionaliteit van de onderhandelingspartners. De raad acht niet van doorslaggevend belang of de advocaat aan de latere wederpartij op enig moment heeft herhaald (slechts) als advocaat van één van de onderhandelingspartners op te (blijven) treden. Evenmin is van doorslaggevend belang dat de declaratie van de advocaat ten dele door de latere wederpartij is voldaan.

De raad stelt vervolgens vast dat klaagster, B, bij aanvang van de onderhandelingen wist dat mr. X als advocaat van zijn onderhandelingswederpartij optrad. Derhalve moet het ervoor gehouden worden dat klager er welbewust voor heeft gekozen op dat moment niet een eigen advocaat in te schakelen, maar gebruik te maken van de diensten van mr. X terwijl hij wist dat mr. X als advocaat van hun onderhandelingspartner optrad en zou blijven optreden.

De raad is niet gebleken dat mr. X zich in de daarop gevolgde periode de belangen van klager vanaf enig moment in die mate en op zodanige wijze is gaan aantrekken dat bij klager wel de indruk heeft moeten postvatten dat mr. X mede als hun advocaat was gaan optreden. Van belang is daarbij dat vaststaat dat mr. X geen inzage heeft gehad in van klager afkomstige vertrouwelijke informatie, terwijl ook niet is gebleken dat mr. X in de bewuste periode zijn eigen cliënte informatie heeft (moeten) onthouden. De raad overweegt voorts dat klager zich in de bewuste periode over diverse (deel)aspecten van de overeenkomst zowel door zijn eigen huisadvocaat als door zijn eigen notaris heeft laten adviseren.

Onder deze omstandigheden komt het voor rekening en risico van klager dat hij ervoor heeft gekozen gedurende een beperkte periode ten dele zonder eigen advocaat onderhandelingen te voeren. Een gevolg van deze beslissing is onder meer dat hij er niet met vrucht over kan klagen dat het mr. X thans niet vrij zou staan namens zijn contractspartner tegen haar op te treden. Klager heeft er in de bewuste periode immers niet in redelijkheid van uit mogen gaan dat hij mr. X ook als zijn eigen advocaat kon beschouwen. De klacht is daarom ongegrond.

Volgt

Ongegrondverklaring van de klacht.

OPENBAREN CORRESPONDENTIE VAN TEGENPARTIJ

Raad van Discipline Amsterdam, 14 maart 2005

(mrs. De Groot, Breederveld, Doeleman, Romijn en Verweel-Stokman)

Vanwege het strikt vertrouwelijke karakter van de correspondentie tussen een advocaat en zijn cliënt staat het de advocaat van de wederpartij niet vrij dergelijke correspondentie, zonder toestemming van de cliënt door wie of aan wie de brief is geschreven, te openbaren.

- *Advocatenwet artikel 46; EVRM artikel 8*
- *Gedragsregel 1 (2.1 Wat in het algemeen niet betaamt)*

Feiten

Mr. Y, klager, trad in het kader van een omgangsregeling op voor de vrouw. Mr. X trad op voor de man. Voorafgaand aan de mondelinge behandeling heeft mr. X onder andere als productie aan de rechtbank gezonden een brief aan mr. Y van diens voormalige cliënte. Volgens mr. X heeft de man, enige tijd voor voornoemde mondelinge behandeling, de vrouw thuis bezocht en toen kennisgenomen van de brief van de vrouw aan mr. Y. De vrouw heeft de man geen toestemming verleend om van de betreffende brief kennis te nemen en daarvan een kopie mee te nemen. Mr. Y stelt dat het mr. X niet vrijstond deze brief in het geding te brengen nu deze brief het vertrouwelijke verkeer tussen een advocaat en diens cliënte betreft.

Overwegingen van de raad

Correspondentie tussen een advocaat en zijn cliënt heeft een strikt vertrouwelijk karakter. De vertrouwelijkheid van dergelijke corres-

pondentie dient te allen tijde gewaarborgd te zijn. Gelet op dit strikt vertrouwelijke karakter, staat het de advocaat van de wederpartij niet vrij dergelijke correspondentie, zonder toestemming van de cliënt door wie of aan wie de brief is geschreven, te openbaren. De wijze waarop de (advocaat van de) wederpartij de beschikking heeft gekregen over deze correspondentie is daarbij niet van belang. Slechts in zeer buitengewone omstandigheden kan het voorgaande beginsel tot uitzondering leiden, terwijl het in een dergelijk geval aanbeveling verdient het advies van de deken in te winnen. De door mr. X aangevoerde verweren dat gestelde mishandeling door de man diende te worden ontzenuwd is niet als een dergelijke omstandigheid aan te merken. Dat de rechtbank de brief bij de behandeling niet in de beoordeling heeft betrokken, brengt in de laakbaarheid van de handwijze van mr. X evenmin verandering.

Volgt

Verklaart de klacht gegrond en legt aan mr. X op de maatregel van enkele waarschuwing.

WAARNEMEN VAN ZAKEN GESCHORSTE ADVOCAAAT

*Raad van Discipline Amsterdam, 14 maart 2005
(mrs. De Groot, Breederveld, Doeleman, Romijn en Verweel-Stokman)*

Indien twee of meer advocaten de zaken van een advocaat die is geschorst in de uitoefening van zijn praktijk ieder voor een deel waarnemen, dan dient ieder van de waarnemers de zaken behorende tot zijn deel geheel waar te nemen. Iedere waarnemer dient de maatregelen te treffen die nodig zijn om zijn verantwoordelijkheid te dragen en de controle over de door hem waargenomen zaken ook daadwerkelijk uit te oefenen.

– *Advocatenwet artikel 46 (2.2 Bezwaren van de deken)*

Feiten

Mr. A wordt geschorst in de uitoefening van de praktijk op basis van artikel 60b Advocatenwet. Mr. X geeft aan mr. A en de deken te kennen dat hij bereid is om gedurende de schorsing van mr. A diens civiele zaken waar te nemen. Alle strafzaken van mr. A worden waargenomen door mr. B.

Gedurende de schorsing van mr. A wordt het aan de deken bekend dat mr. A, ondanks die schorsing, toch (deels) zijn praktijk uitoefent. Mr. A stuurt op zijn naam een factuur aan zijn cliënt C met verzoek het factuurbedrag op zijn rekening over te maken; mr. A ondertekent een of meer brieven; in de zaken van C en D worden processtukken ondertekend door de secretaresse van het kantoor van mr. A zonder dat mr. X daarvan op de hoogte is. De dossiers van de praktijk van mr. A zijn (vrijwel) alle op zijn kantoor achtergebleven.

Dekenbezwaar

De deken brengt als zijn bezwaren ter kennis van de raad dat mr. X in strijd met artikel 46 van de Advocatenwet heeft gehandeld doordat hij

- niet met ingang van de schorsing van mr. A als waarnemer alle dossiers in de civiele zaken aan zich heeft laten overdragen;
- willens en wetens heeft meegewerkt aan de overtreding van de schorsing door mr. A.

Overwegingen van de raad

De raad stelt voorop dat waarneming van de behandeling van zaken voor een advocaat die is geschorst in de uitoefening van zijn praktijk slechts in zijn geheel kan plaatsvinden. Indien twee of meer advocaten de zaken van een advocaat die is geschorst in de uitoefening van zijn praktijk ieder voor een deel waarnemen, dan dient iedere advocaat die een deel van de zaken waarneemt, die zaken in hun geheel waar te nemen. De verantwoordelijkheid voor de zaken die worden waargenomen berust geheel bij de waarnemer. De waarnemer dient over die zaken van de geschorste advocaat volledige controle te kunnen uitoefenen. De waarnemer dient voorts die maatregelen te treffen die nodig zijn om die verantwoordelijkheid te dragen en controle ook daadwerkelijk uit te oefenen.

Het staat vast dat op naam van mr. A een factuur is gezonden aan zijn cliënt C met daarbij het verzoek het verschuldigde op de bankrekening van mr. A te voldoen; dat mr. A enkele dagen na de aanvang en gedurende zijn schorsing een of meer brieven heeft ondertekend en dat in de zaken van C en D mr. X geen kennis heeft gehad van definitieve processtukken die in naam van mr. X naar de rechtbank zijn gestuurd. Voorts staat vast dat de dossiers van de praktijk van mr. A (vrijwel) allemaal op het kantoor van mr. A zijn achtergebleven.

Mr. X heeft zich, blijkens de hiervoor geschetste wijze van waarneming van de praktijk van mr. A en hetgeen is voorgevallen, in een positie gemanoeuvreerd waarin hij niet, althans onvoldoende, de waarneming naar behoren kon uitoefenen. Mr. X heeft aldus een situatie laten ontstaan waarin mr. A kon handelen in strijd met de aan hem opgelegde schorsing en daarmee tuchtrechtelijk verwijtbaar gehandeld.

Gelet op het vorenstaande is het dekenbezwaar in zoverre gegrond. Nu de raad uit het dossier en het verhandelde ter zitting overigens niet is gebleken dat mr. X willens en wetens mr. A in de gelegenheid heeft gesteld om de aan hem opgelegde schorsing te overtreden, zal de raad volstaan met gegrondverklaring van het bezwaar en geen maatregel opleggen.

Volgt

Gegrondverklaring van het dekenbezwaar. ●

(advertentie)

Eén op de drie professionals
heeft al een coach.
Ook zin in succes?

HONIG COACHING B.V.
Specialist in de coaching van juristen

 www.honigcoaching.nl TEL 030 - 2516916